

**ГЕТСКАТА СТОЛИЦА В
СБОРЯНОВО**

**THE GETIC CAPITAL IN
SBORYANOVO**

*Тотко Стоянов, Живка Михайлова,
Красимир Ников, Мария, Николаева,
Даниела Стоянова*

*Totko Stoyanov, Zhivka Mihaylova,
Krasimir Nikov, Maria Nikolaeva,
Daniela Stoyanova*

**ГЕТСКАТА СТОЛИЦА В
СБОРЯНОВО**

20 години проучвания

**THE GETIC CAPITAL IN
SBORYANOVO**

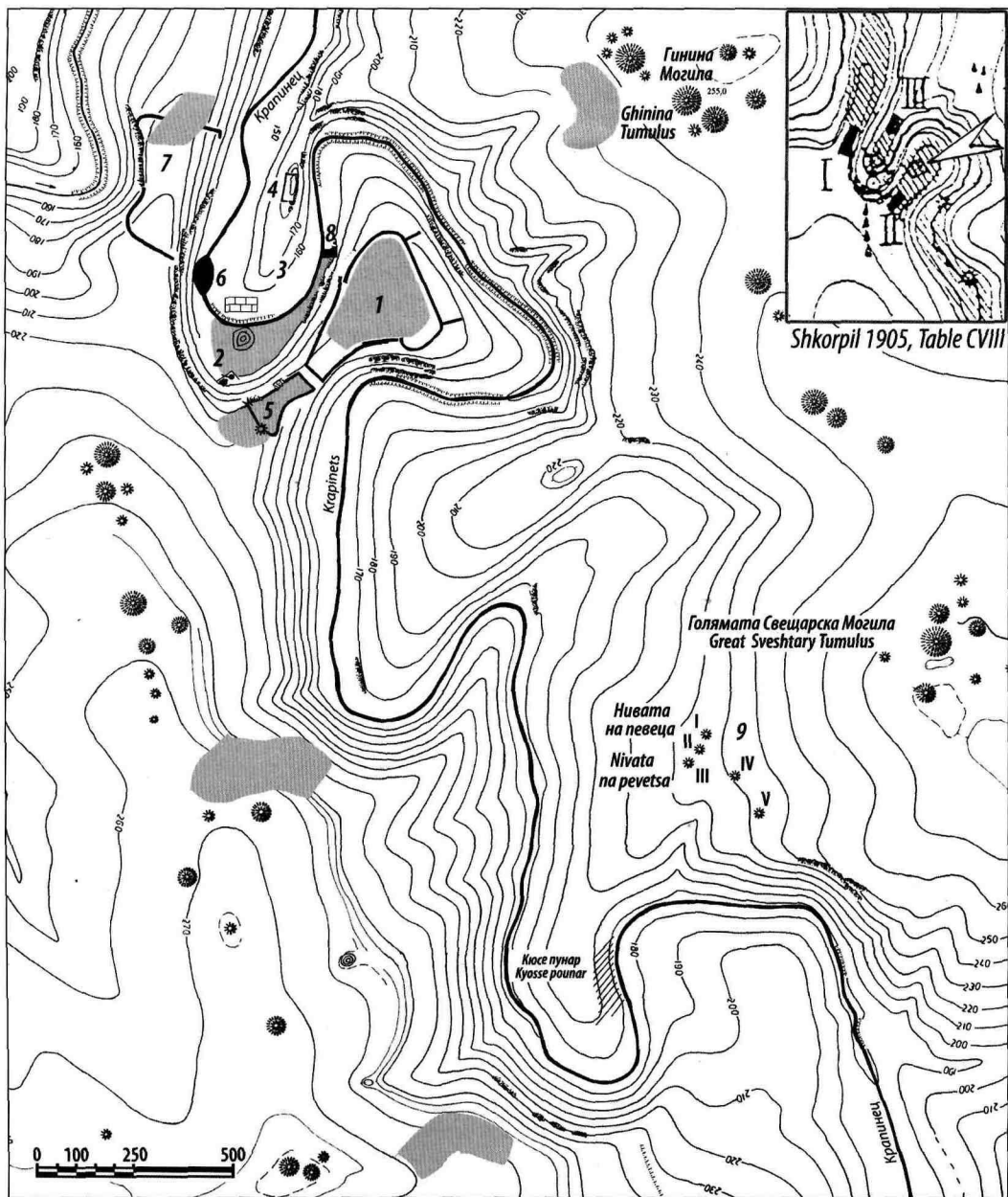
20 years of investigations

със спомоществователството на

** ЮРИДИЧЕСКО
ДРУЖЕСТВО**

София 2006

Sofia 2006

Обр. 1. Централната част на резерват Сборяново

1. Цитаделата на тракийския град
2. Демир Баба теке, резервоарът и квартал на север от тях в "Долния град"
3. Карieri
4. Късноантичен форт в м. "Носа"
5. Късноримска крепост "Кале Димитрово"
6. ез. "Дипсиз гьол"
7. обект "Камен рид"
8. Диатеихизма № 3
9. Некропол от ранножелязната епоха

Fig. 1. The central part of the Sbornovo reserve

1. The citadel of the Thracian city
2. Demir Baba Teke, the reservoir, and the quarter to the North in the lower town
3. Quarries
4. Late Antiquity fort in the Nosa locality
5. Kale Dimitrovo - Late Roman fort
6. Dipsiz göl lake
7. Kamen Rid archaeological site
8. Diateichisma 3
9. Early Iron Age necropolis

Откриването на прочутата "Свещарска гробница" ("Гробницата с кариатидите") през 1982 г., постави въпроса за тракийската династия, на която тя принадлежи. През 1986 г. започнаха археологически проучвания на голямо тракийско укрепено селище, разположено в сърцето на резервата Сбoryаново (обр. 1), северозападно от Исперих, Североизточна България. За деветнадесет археологически сезона бяха натрупани данни, които дават възможност да се очертаят основните характеристики на тракийски град, създаден да бъде столица на гетите. Напредъкът в изследванията на тракийската култура в Североизточна България и Югоизточна Румъния през последните десетилетия, дава реална възможност да се открият икономическите, политическите и военните му функции, на фона адекватната информация за някои значителни селищни центрове в Тракия като Кабиле, Севтополис и Пистирос.

Резултатите от археологическите проучвания в Сбoryаново през последните 22 години, са едновременно фактор и стимул за всеки опит да се изгради по-цялостна картина на гетския политически, икономически и културен живот в посочения географски регион през Ранноелинистическата епоха. Още от самото начало бе предположено, че тук е резидирала мощна гетска династия. Аргументирана бе и хипотезата, че градът би могъл да се идентифицира с Хелис - столицата на Дромихайт. Представеното по-долу сбито изложение на изследванията до днес е рекапитулация на постигнатото до момента.

Проучванията на града през 1986-1988 г. бяха осъществени от екип под ръководството на ст. н. с. М. Чичикова - АИМ БАН и членове: н.с. А. Балканска (1986), Г. Радославова - ОИМ Разград (1986-1987), н.с. А. Божкова (1987-1988) - АИМ БАН, Ж. Михайлова - ИМ Исперих (1987-1988), гл. ас. Т. Стоянов (1987-1988), гл. ас. П. Делев (1988) - СУ „Св. Кл. Охридски“, н.с. К. Димитров (1988) - АИМ БАН. Архитектурно заснемане И. Рахнева - ОИМ Разград. Фотодокументация А. Колев, М. Азиз - ИМ Исперих.

От 1990 г. проучванията на обекта продължиха в състав: доц. д-р Т. Стоянов - ръководител, Ж. Михайлова - зам. ръководител, членове: М. Николаева - ИМ Исперих, К. Ников - докторант.

Архитектурно заснемане П. Стоянов.

Фотодокументация М. Азиз, Т. Стоянов

Консервация и реставрация на артефакти Т. Петкова; К. Ковачев

Екипът нараства постоянно и към 2006 г. той се състои от доц. д-р Т. Стоянов, кат. Археология, СУ - ръководител, Ж. Михайлова, ИМ Исперих и н.с. д-р Красимир Ников, АИМ-БАН, - зам.-ръководители, членове: Мария Николаева и Боряна Матева, ИМ Исперих, гл. ас. д-р Даниела Стефанова, кат. Археология, СУ,

The discovery in 1982 of the famous Sveshtary tomb ("The Caryatids' Tomb") raised the question for the Thracian dynasty to which it belongs. In 1986 began the archaeological excavations of a large fortified settlement in the middle of the great tumular necropolis in the Sboryanovo reservation (Fig. 1), to the northwest of the town of Isperih, NE Bulgaria. During 19 archaeological campaigns has been collected evidence, which gives possibility to frame the basic characteristics of the Thracian city, built to be the new capital of the Getae. The progress of the field studies in NE Bulgaria as well as SE Romania during the last decades gives real opportunity to define its character in economic, political, military and cultural aspect, having at the same time adequate information about some important settlement centres as Kabyle, Seuthopolis and Pistiros.

The results of the archaeological investigations at Sboryanovo in the last 22 years are the factor and stimulus at the same time for an attempt to be built up the comprehensive pattern of the Getic political, economic and cultural life in the mentioned geographical region during the Early Hellenistic Times. It was already suggested in the very beginning, that here has resided a powerful dynasty. Moreover well grounded was the hypothesis, that the city could be identified as the capital of Dromichaites - Helis. The concise presentation of the current investigations presented below is a recapitulation of the achieved.

The investigations at the city in 1986-1988 were conducted by a team under the direction of senior research fellow M. Chichikova and the members - research fellow (RF) A. Balkanska (1986), G. Radoslavova - District History Museum, Razgrad (1986-1987), RF A. Bozhkova (1987-1988), Zh. Mihaylova - History Museum, Isperih (1987), Assis. Prof. T. Stoyanov (1987-1988), Assis. Prof. P. Delev (1988), RF K. Dimitrov (1988).

Architectural mapping - I. Rahneva, District History Museum, Razgrad

Photography - A. Kolev, M. Aziz - History Museum, Isperih

From 1990 the investigations of the site continued with the team consisting of Assoc. Prof. T. Stoyanov - director, Zh. Mihaylova - assistant director, members - M. Nikolaeva - History Museum, Isperih; postgraduate K. Nikov.

Architectural mapping - P. Stoyanov - History Museum, Isperih

Photography - M. Aziz, T. Stoyanov

Artefacts conservation and restoration - T. Petkova, K. Kovachev

The team increased constantly and in 2006 consists of director - Assoc. Prof. T. Stoyanov, Department of Archaeology, Sofia University; assistants directors - Zh. Mihaylova, History Museum, Isperih and RF, Ph.D. K. Nikov, Archaeological Institute; members - M. Gancheva

Юлий Емилов Стоянов, докторант, кат. Археология, СУ, маг. Велислав Бонев, кат. Археология, СУ;

Архитектурно заснемане П. Стоянов, ИМ Исперих;

Фотодокументация М. Азиз, , ИМ Исперих, Т. Стоянов;

Консервация и реставрация на артефакти Ю. Събчева, ИМ Исперих.

Проучванията на града през всичките тези години биха били немислими без помощта на студентите-стажанти от СУ и ВТУ, а от 1994 година насам и на десетките студенти от специалност Археология при Исторически факултет на СУ. На всички тях, чиито имена е трудно да се изброят, изказваме нашата благодарност.

Дълбока благодарност и признателност и за всички, които подкрепяха през годините нашите усилия - г-н Йордан Стефанов, экс-директор на ИМ Исперих и първи председател на сдружение „Хелис, г-н Росен Николов, настоящ председател на сдружение „Хелис“, г-н Георги Атанасов и „Юридическо дружество, г-жа Ани Ботева-Маркова и г-н Емил Костадинов.

and B. Mateva - History Museum, Isperih; Assis. Prof. Ph.D. D. Stoyanova, Y. Stoyanov and Velislav Bonev - Department of Archaeology, Sofia University.

Architectural mapping – P. Stoyanov

Photography – M. Aziz, T. Stoyanov

Artefacts conservation and restoration – Y. Sabcheva

The investigations of the city during this long period would be unthinkable without the help of the students from the Sofia University and the Veliko Tarnovo University, and from 1994 on dozens of students from the Archaeology programme in the Faculty of History, Sofia University. We express our gratitude to all of them.

Profound gratitude and appreciation also to those who supported our long-term efforts – Yordan Stefanov, Rosen Nikolov and Helis Association, Georgi Atanasov and Judicial Association, Anni Boteva-Markova and Emil Kostadinov.

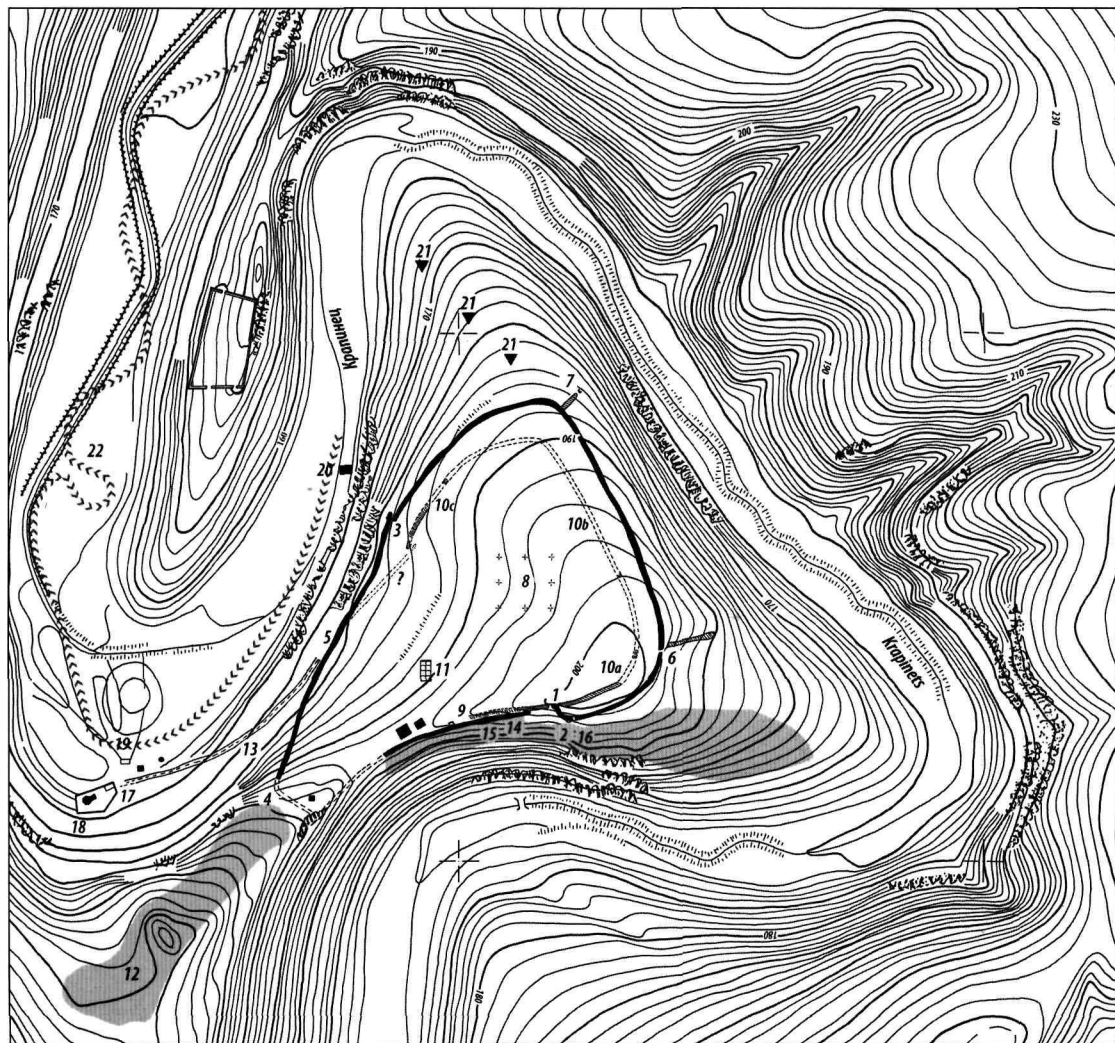
1. МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ. УКРЕПИТЕЛНА СИСТЕМА И ПЛАНИРОВКА

Върху плато, заобиколено от три страни от р. Крапинец (обр. 1. 1) е изградена мощна крепостна система защитаваща площ от над 100 дка (обр. 2). Единственият пряк достъп от материка е от югозапад, по тесен скалист провлак с ширина ок. 40 м. Основната крепостна стена е широка ок. 3,60 м и с линейна дължина ок. 1400 м. Има вътрешни и външни лица, изградени от големи, грубо оформени блокове от местен варовик (обр. 3), с пълнеж от различни по големина камъни и спойка от добре омесена глина. За да се увеличи здравината на спойката, глината е била изпичана до степен на отухляване. Това е добре документирано в някои участъци на Южната крепостна стена (ЮКС), Западното крило на Северната порта (СП), Северната дикейхизма и др. На височина стените са запазени обикновено от 0,40 до 1,5 м, но в североизточния ъгъл основната крепостна стена е запазена до ок. 2, 2 м в осем добре оформени хоризонтални реда (обр. 4). Градежът, ширината и разсипите дават възможност да се реконструира височината на стената поне до 7 - 7,2 м, а с парапета до 9 м. Глинената спойка подсказва, че тя трябва да е имала покритие за предпазване от размиването ѝ. Като се имат пред вид студените зими по тези места, конструкциите върху стените е трябвало да осигуряват защита за пазителите на крепостта от влагата и студа. Значителната ширина на куртината е дала възможност за свободно преминаване или дори струпване на повече войници, в която и да е точка на крепостта, и вероятно затова, освен при портите, само при особено важни пунктове са били изградени кули. Засега, такава е документирана източно от Южната порта (ЮП) (обр. 2. 2; 5. б. 2). Друга кула или бастион би могла да съществува на ок. 80 м на изток. Непосредствено на изток от кулата бе документирана потерна (Вж. обр. 5. б. 3). По-нататъшното детайлно проучване на

1. LOCATION. FORTIFICATIONS AND PLANNING

On a plateau, surrounded three sides by the Krapinets river (Fig. 1. 1), has been built a powerful fortification defending territory of over 10 hectares (Fig. 2). The only access from the mainland is a narrow, rocky ridge about 40 m in width. The main curtain has width of ca. 3.60 m and length of about 1400 m. It is built with faces of large rough-hewn blocks of local limestone (Fig. 3) and insides of different in size stones and fastened with well-mixed clay. The external of the walls has been fired to brick to enhance the hardness of the clay bond. The walls are usually preserved in height of 0.40 to 1.50 m, but in its north-eastern corner the main fortification wall is preserved up to ca. 2.20 m in eight well-moulded horizontal rows (Fig. 4). The masonry, the announced width and the ruins make possible the reconstruction of the curtain with a height of at least 7.00-7.20 m and with the parapet and the roof up to 9 m (or more). The existence of a clay bond indicates that the curtains have had a cover above to prevent them from washing away. Due to the severe winters, the curtain top construction should have provided the defenders of the fortress with protection from the cold and the humidity. The considerable width of the wall has ensured free passing or even clustering soldiers at any point. That reveals why, besides at the gates, probably only at the highly significant points have been erected towers. By the time being there is one, detected to the East of the South Gate (SG) (Fig. 2.2; 5.b.2), and it is supposed the existence of another tower or bastion at about 80 m to the East. Just to the East of the tower a postern was registered (Fig. 5.b.3). The research of the curtain track in details, moreover the key posts, will make further clear that part of the fortification system.

There are monumental gateways to the North and South (Fig. 5-8). An important gate should have existed at the ridge to the SW (Fig. 2.4). A smaller entrance in the Western wall has

Обр. 2. Цитаделата и други структури - план

1. Южна порта (ЮП); 2. Кула при ЮП; 3. Северна порта (СП); 4. Предполагаема Югозападна порта; 5. Предполагаема Западна порта; 6. Вход в Южната диатеихизма (ЮД); 7. Вход в Северната диатеихизма (СД); 8. Централен изкоп (ЦИ); 9. Сграда в сектори 200-201; 10. Вътрешна крепостна стена (ВКС); 11. Сектор 168; 12. Западен квартал; 13. Път към изворите; 14. Керамични пещи; 15. Работилница за костени изделия; 16. Голям жилищен комплекс; 17. Резервоар-чешма; 18. Светилище при Демир Баба теке; 19. Жилищни структури на север от светилището; 20. Диатеихизма № 3; 21. Сондажи; 22. Езерото „Дипсиз гьол“

Fig. 2. Plan of the citadel and other structures

1. South Gate (SG); 2. Tower at SG; 3. North Gate (NG); 4. Presumable Southwest Gate; 5. Presumable West Gate; 6. Entrance in the Southern Diatheichisma (SD); 7. Entrance in the Northern Diatheichisma (ND); 8. Central Excavation (CE); 9. Building in sectors 200-201; 10. Inner Fortification Wall (IFW); 11. Sector 168; 12. Western quarter; 13. The route to the springs; 14. Kilns; 15. Bone-working workshop; 16. Large residential complex; 17. Fountain-reservoir; 18. The Demir Baba Teke sanctuary; 19. Residential structures to the North of the sanctuary; 20. Diatheichisma 3; 21. Drillings; 22. Dipsiz göl Lake

Обр. 3. Външно лице на Южната крепостна стена

Fig. 3. External face of the Southern fortification wall

крепостната стена, особено в невралгичните ѝ точки, ще хвърли по-вече светлина върху тази страна на укрепителната система.

Крепостта има монументални входи на север и юг (обр. 2. 1, 3; 5-8). Важна порта трябва да е имало и на провлака на югозапад (обр. 2. 4). По-малък вход в Западната крепостна стена е имал жизненоважно значение за града (обр. 2. 5). Изсечен в скалите път, с широчина 5.0-5.4 м и дълъг ок. 230 м (обр. 2.13; 9), води към карстовите извори в низината, близо до светилището, открито при съвременното Демир Баба теке. Близо до мощния извор "Петте пръста" са изградени каптаж и солиден каменен резервоар-чешма (Срв. обр. 2. 17). Обемът му от минимум 20,000 l осигурявал изобилие от вода за жителите на града и околността. Няма съмнение, че наличието на мощни извори в тази местност, заедно с много подходящите от стратегическа гледна точка теренни условия те са били сред основните фактори обусловили създаването на гетското средище.

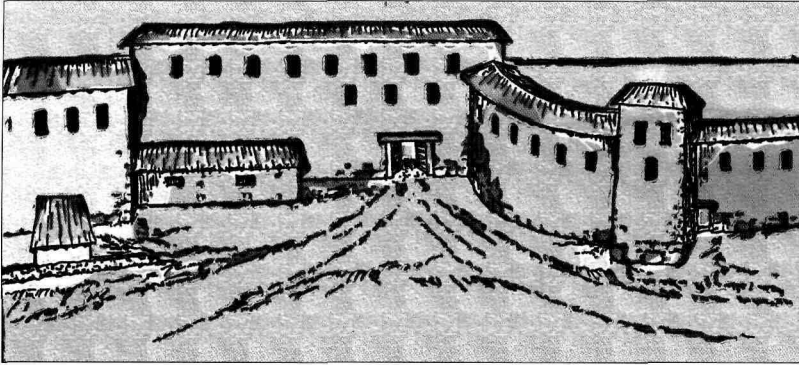
И Северната и Южна порти са били монументални конструкции, показващи различни етапи в развитието им, свързани от своя страна с развитието на селището и фортификационната му система. При разчист-

had a vital significance for the city (Fig. 2.5). A rock-cut road, 5.0-5.40 wide and ca. 230 m long (Fig.2.13; 8) leads to the karst springs in the lowland, not far away from a sanctuary, discovered in the area of the modern Demir Baba Teke. Nearby the mighty spring "The five fingers" have been put up a water catchment and a solid stone made reservoir - fountain (Cf. Fig. 2.17). Its capacity of at least 20,000 l provided abundance of water for the residents of the city and the vicinity. It is beyond doubt that the existence of powerful springs in this locality, together with the very appropriate from strategic aspect surroundings were among the essential factors,

Обр. 4. Вътрешно лице на Източната крепостна стена

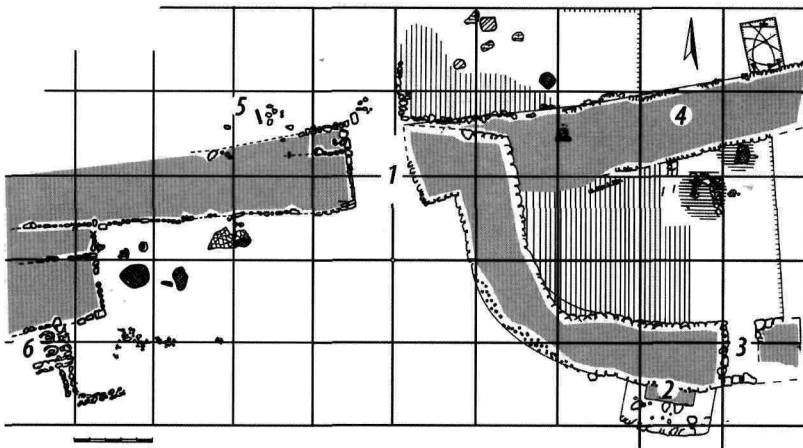
Fig. 4. Internal face of the Eastern fortification wall

Обр. 5.а.
Хипотетична
реконструкция на
Южната порта

Fig. 5.a. Hypothetical
reconstruction of the
South Gate

Обр. 5.б. План на Южната
порта:

1. вход	2. кула
3. потерна	4. ВКС;
5. надпис с посвещение на
Фосфорос	
6. пещи за керамика	

Fig. 5.b. South Gate plan

1. entrance	2. tower
3. postern	4. IFW
5. Phosphoros inscription	
6. kilns	

ването на руините на двата комплекса бяха направени наблюдения, даващи основания за предложените реконструкции (обр. 5 а; 8). В един по-късен момент, след построяването на главната крепостна стена, към източния ѝ дял са били долепени две преградни стени (диатеихизми) с отделни входи (обр. 2. 6-7; 10-12). Тази допълнително защитена площ също е била използвана за обитаване и стопански нужди, съдейки по сградата долепена до Южната диатеихизма (обр. 10 б. 3-4). Откритата настилка от чакъл във входните коридори на портите в диатеихизмите потвърждава казаното по-горе.

Едно от най-неочакваните открития през 2002 година бе укрепително съоръжение в долината, на ок. 40 м северозападно от Северната порта. То получи работно наименование диатеихизма № 3, тъй като очевидно

which have determined the establishment of the Getic centre.

Both the South and the North gates have been monumental constructions, revealing several stages in their evolution, interfering with the development of the settlement and its fortifications. When clearing the ruins of both complexes were made observations, which result in the suggested reconstructions (Fig. 5a; 8b). At a subsequent stage, after erecting the main curtain, at the eastern section have been adhered two crossing walls (diateichismata) with proper gates (Fig. 2. 6-7; 10-12). The added section has been used for dwelling and industrial purposes, considering the ruins of buildings excavated at the South diateichisma (Fig. 10.b. 3-4). The discovered good quality gravel covering in the entrance passages of both gateways confirms the mentioned above.

Обр. 6. Западно крило на Северната порта

Обр. 7. Контрафорсът на западното крило

Fig. 6. Western wing of the North Gate

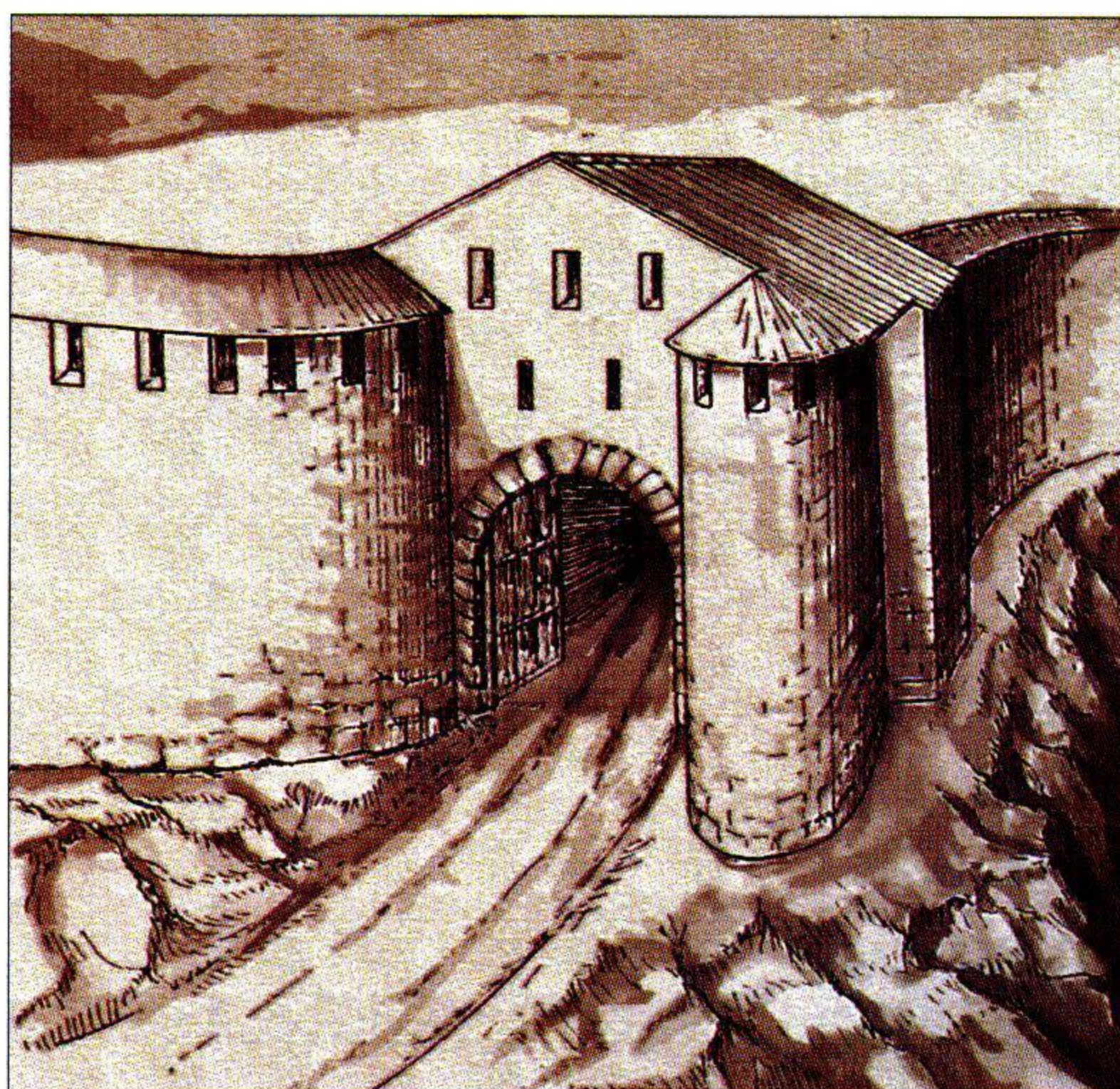
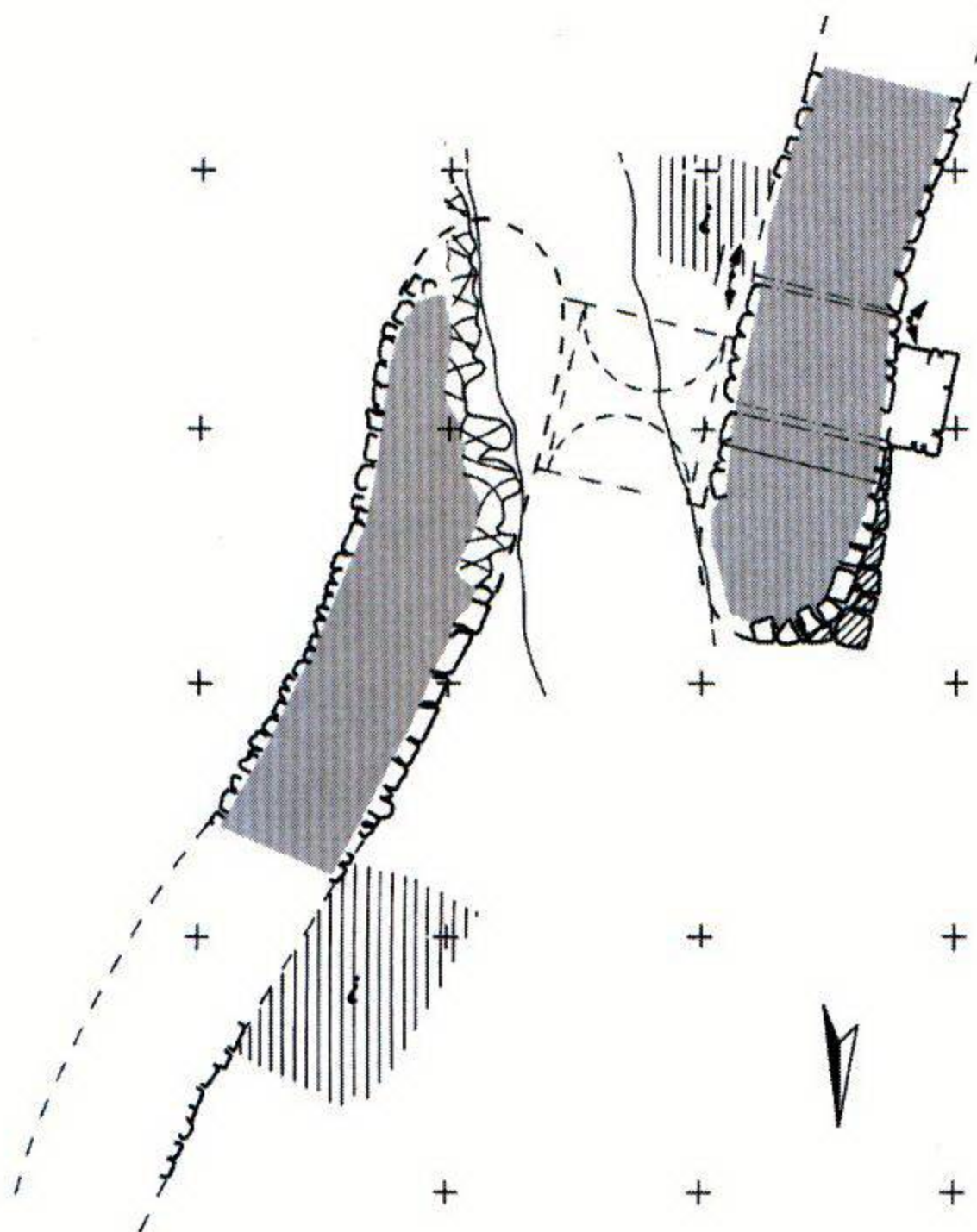
Fig. 7. The counterfort of the Western wing

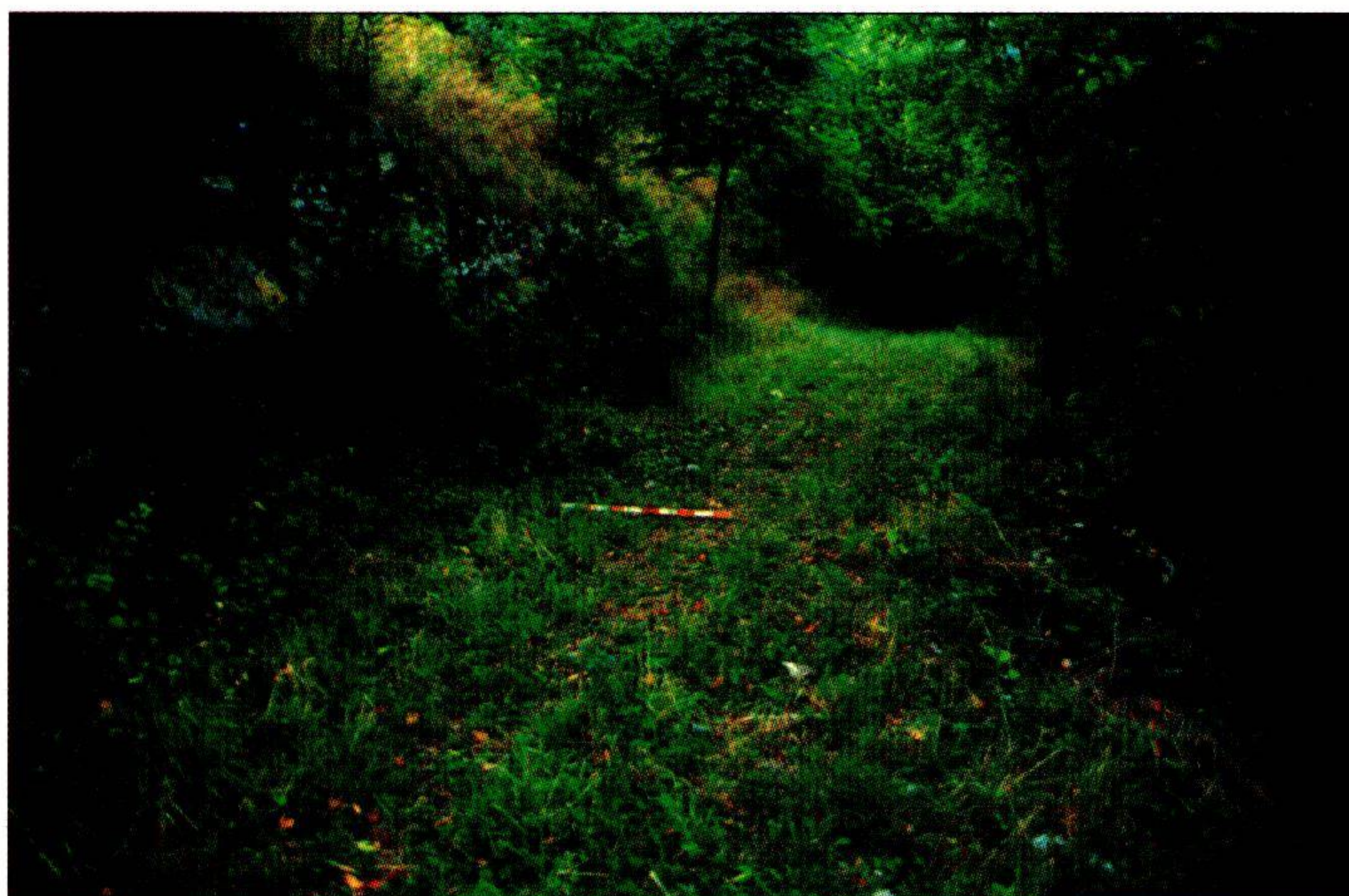
има основна функция да прегражда долината по левия бряг на реката и отбранява широката и подходяща за жилищни и стопански комплекси долина на запад (обр. 1. 8; 2. 20; 13). Сондажите около резервоара и на север от оградата на светилището при Демир Баба теке, включително и върху селищната могила, индикират съществуването на квартали в тази зона. Данни за жилищни и/или други сгради са регистрирани и на север от завоя на реката (съвременното легло) около и на север от мястото където се локализира "Дипсиз гьол" (Бездънното езеро) - обр. 1. 6; 2. 22).

One of the most unexpected discoveries in 2002 was the fortification construction in the valley at about 40 m northwest of the NG. It was given the working denomination diateichisma 3, since it has the primary function to partition the valley along the left bank of the river and defend the wide and suitable for residential and production complexes valley to the West (Fig. 1.8; 2.20; 13). The drillings around the reservoir and to the North of the peribolos of the sanctuary at Demir Baba Teke, including over the tell, indicate the existence of quarters in this zone. Data for residential and or other buildings have

Обр. 8. Северната порта – а) план; б. реконструкция

Fig. 8. The North Gate - a) plan; b) reconstruction

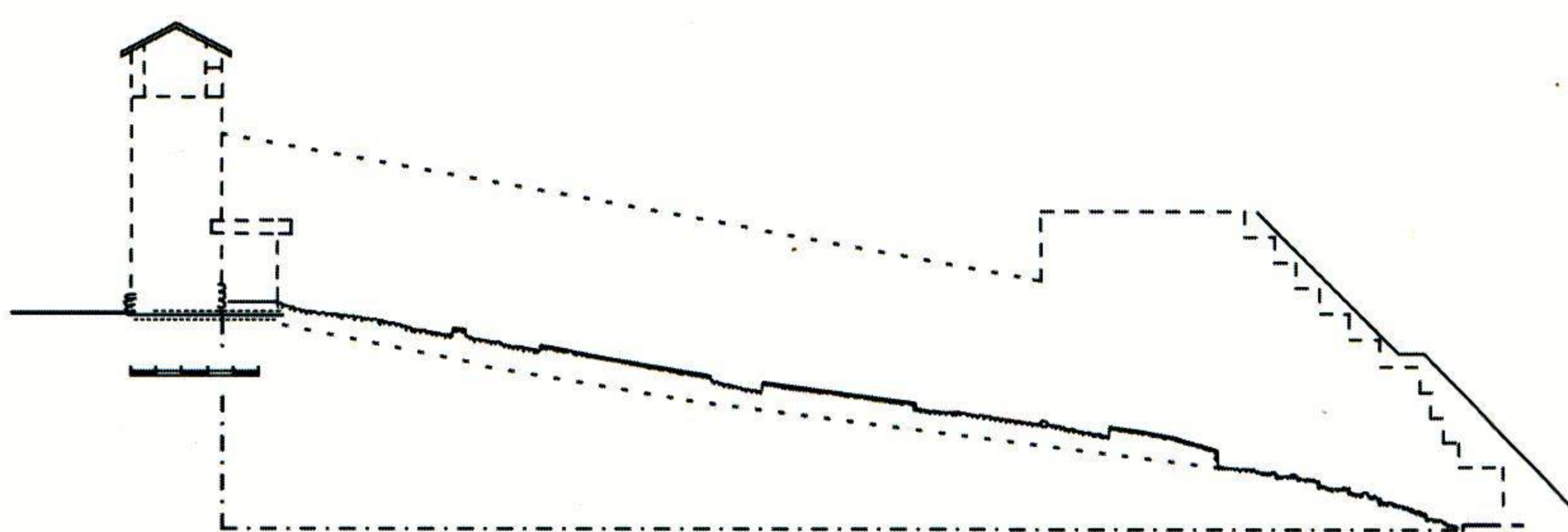

Обр. 9. Пътят към долния град
Fig. 9. The route to the lower town

Неговото съществуване може да се свърже с функционирането на пристан при езерото, където са били товарени експортните и разтоварвани импортните стоки транспортирани по р. Крапинец и Дунав до и от черноморските пристанища. Тези данни дават основания да се предполага наличието на "долен град", чието значение е довело до изграждане на защитна система. По начин на изграждане и датиращ материал "дiateichisma № 3" е твърде близка до преград-

been registered also to the North of the river elbow and to the North of the place where "Dipsiz göl" (Turkish – The Bottomless Lake - Fig. 1.2 and 6; 2. 22) is located. The quarter has to be connected to the functioning of a wharf in the lake where goods have been imported and exported, along the Krapinets River and the Danube to and from the Pontic ports. The above allows us to suggest the existence of a "lower quarter", the importance of which has brought to the construction of a defensive system. By the manner of building and dating material "diateichisma 3" is quite similar to the crossing walls at the plateau (cf. Fig. 12 and 13), but it had much more complicated structure.

Обр. 10. Южна дiateichisma:
Fig. 10. South Diateichisma

а. хипотетична възстановка

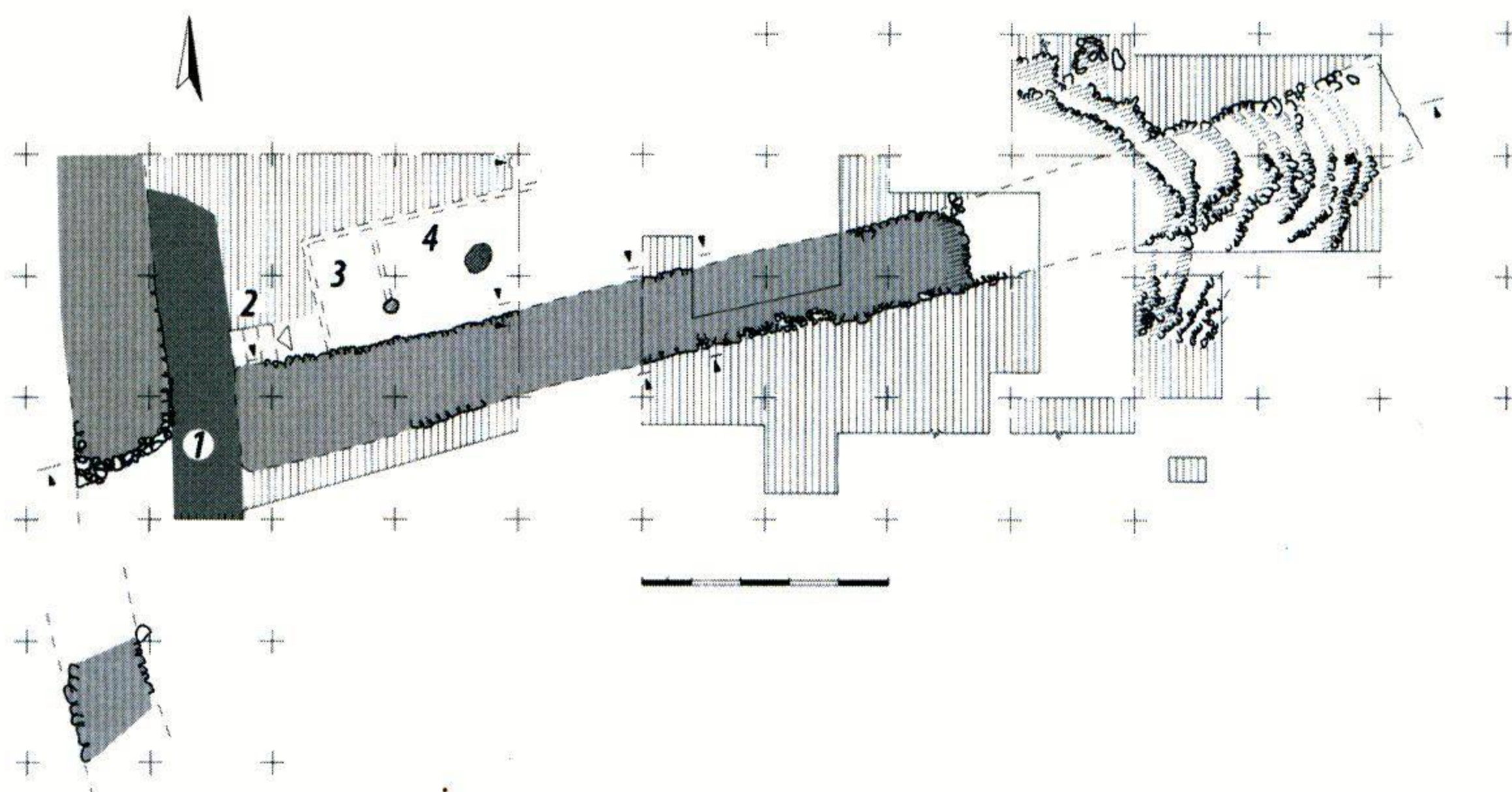
a. hypothetical reconstruction

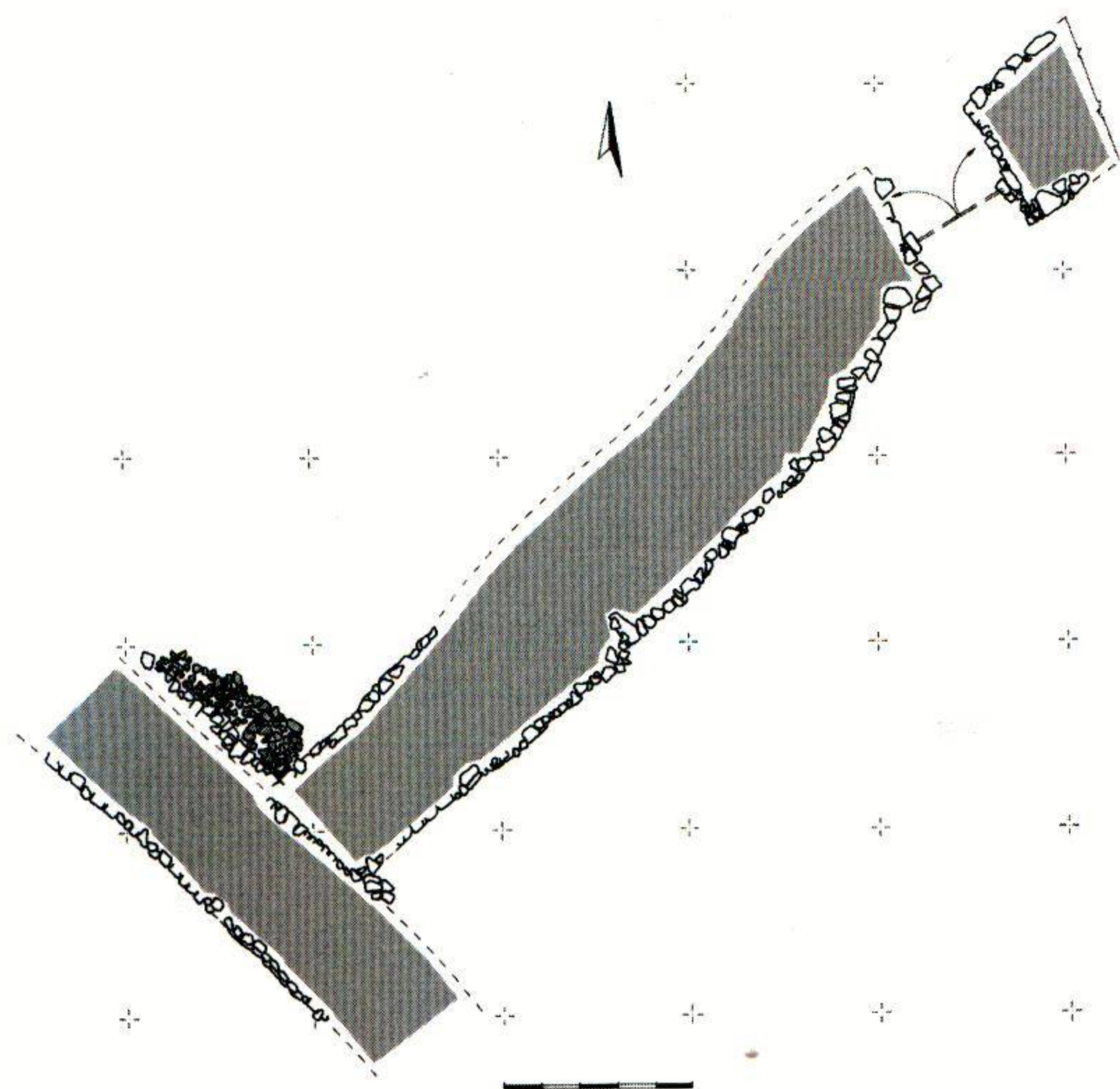
б. План:

- 1. път с настилка;
- 2. вход
- 3. стопанско помещение
- 4. жилищно помещение;

b. Plan:

- 1. road surface
- 2. entrance
- 3. warehouse
- 4. residential room

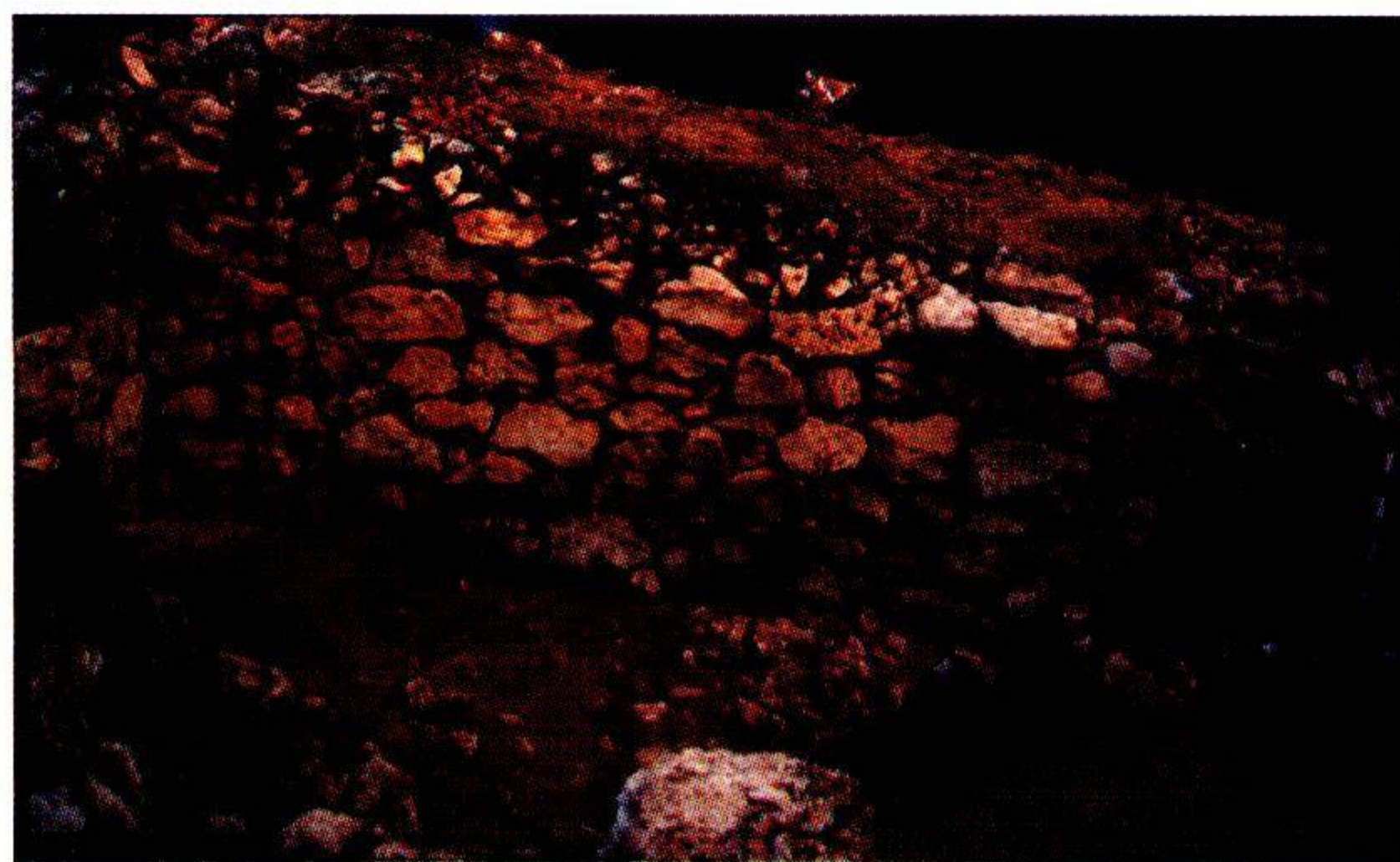

Обр. 11. Северната диатейхизма – план
Fig. 11. The North Diateichisma - plan

ните стени на платото (срв. обр. 12 и 13), но структурата ѝ е била по-сложна. Съоръжението е долепено до стръмните скални откоси на изток. В тях беше документирана кариера, от която е изсичан материал за изграждането на това и други съоръжения на града (обр. 14).

През 1996 г. бе открита вътрешна крепостна стена (ВКС), която обхваща над 50 дка. Тя е широка 4 м и върви приблизително успоредно на източната, и част от южната и северната стени, на разстояние 10-30 м (обр. 2. 10 а-с), и вероятно е пресичала града в западната му част. Въпреки усилията ни през 1997-1999 г. , трасето там не бе установено. Има друга възможност аналогично на връзката на ВКС с Южната Порта, такава да има на югозапад от Северната пората. Като структура ВКС се е отличавала значително от външната. Тя е изцяло каменна в основата, с височина около 0,8 м само в участъка на изток от ЮП. Лицевият градеж е от ломени камъни,

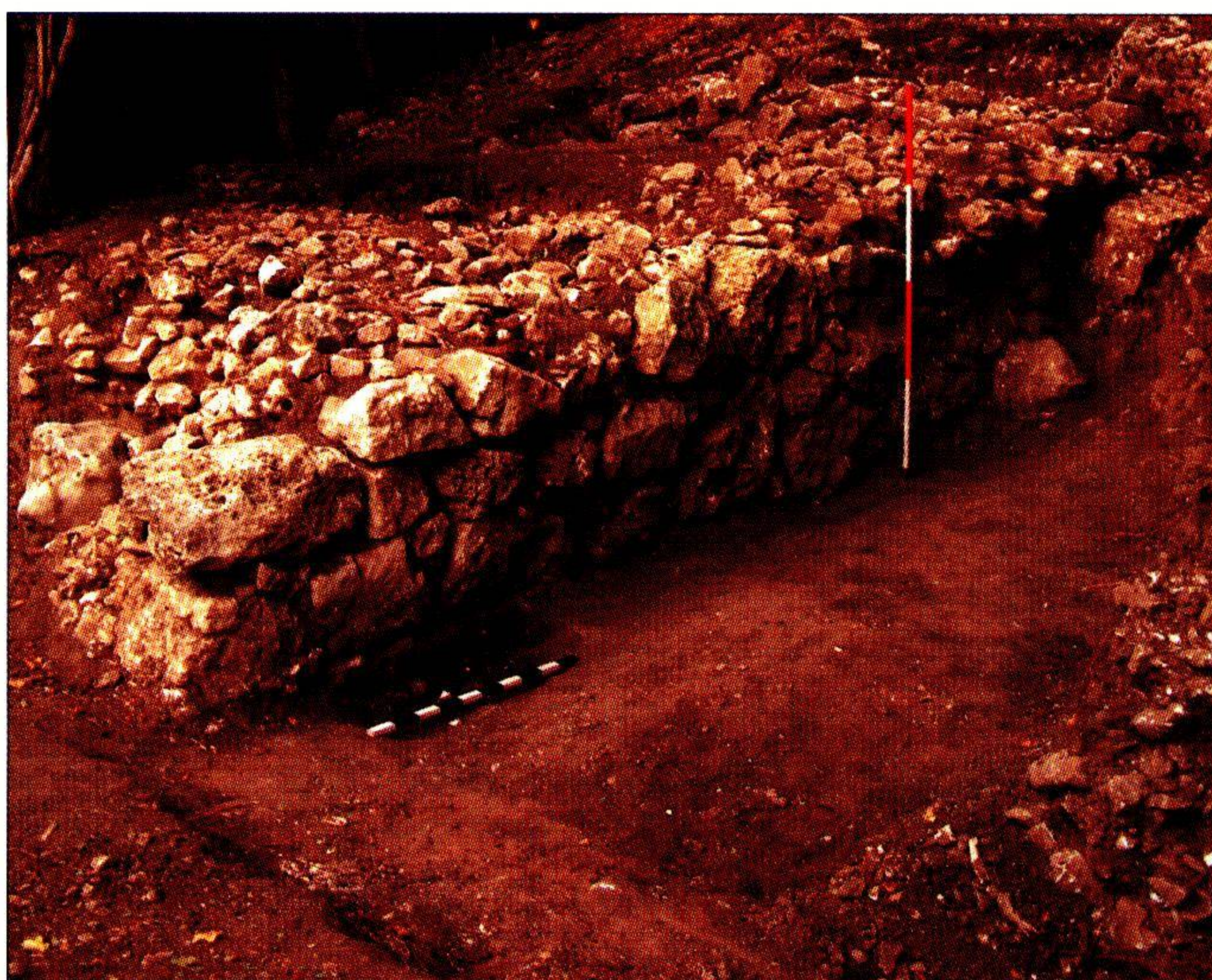

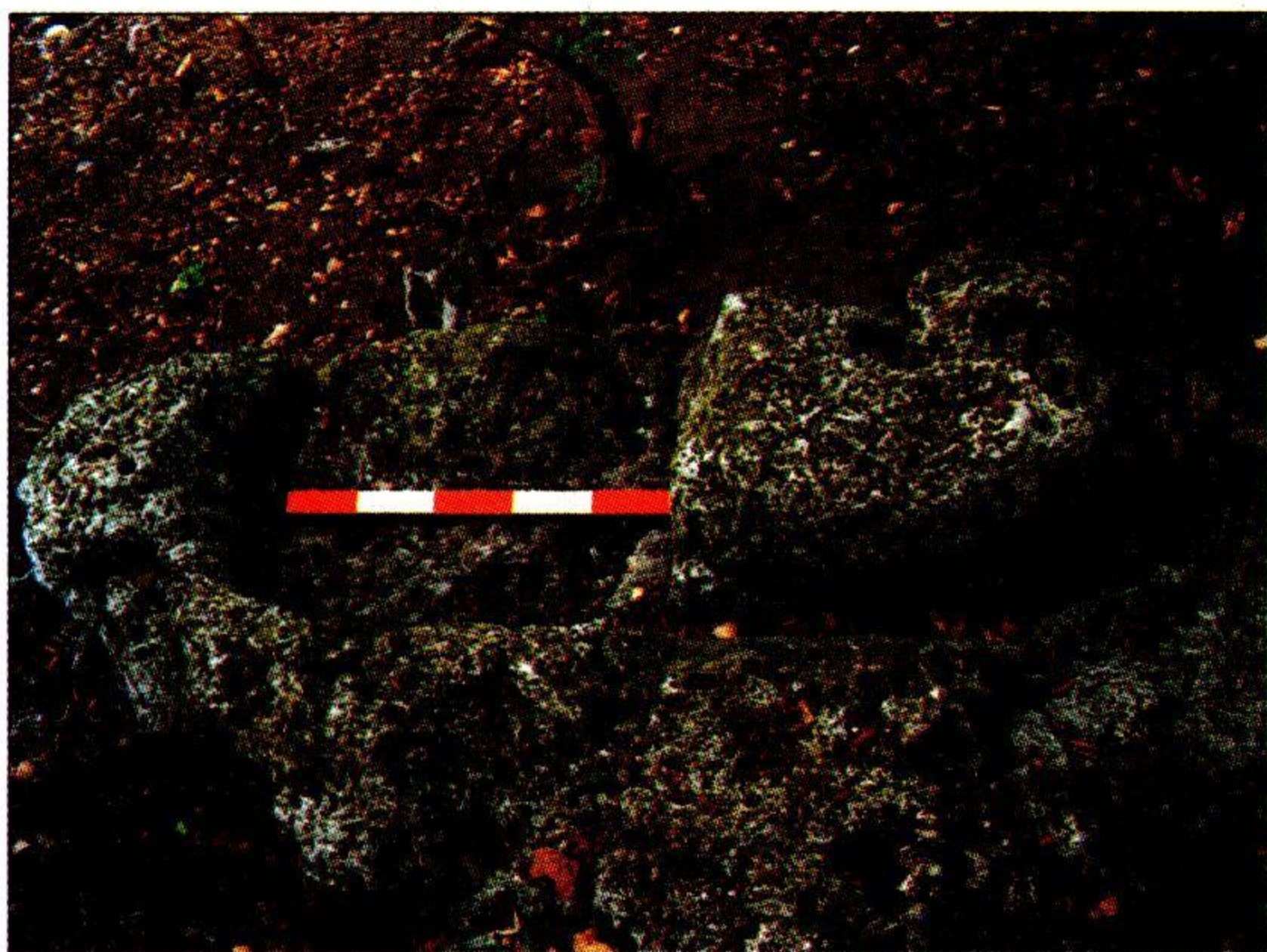
Обр. 12. Северна диатейхизма – южно лице
Fig. 12. The North Diateichisma - southern face

The defensive works have been stuck to the steep cliffs to the East. A stone quarry was detected there, which has provided the material for the erection of this and other constructions at the city (Fig. 14).

In 1996 was discovered an Inner fortification wall (IFW), spreading over more than 5 hectares. It has width of 4 m and runs almost parallel to the East and part of the South and North curtains at a distance of 10-30 m (Fig. 2.10 a-c), and probably crossing the city through its western part. So far, the track of the curtain

Обр. 13. "Диатейхизма" № 3 - южно лице
Fig. 13. Diateichisma 3- southern face

Обр. 14. Карьерата при "Диатейхизма" № 3

рядко достигащи размерите и вида на каменни блокове (обр. 2. 10 а; 5). Във височина вероятно е била изградена от глина с дървена конструкция. В цялото си източно и северно трасе (обр. 2. 10 b-c) тя има само нисък каменен цокъл в един-два реда. Между лицата, на известно разстояние, има напречни каменни редове, така че се получават каменни клетки, които са запълнени с трамбована глина, примесена с дребни камъни (обр. 16). Във височина стените са били изградени от глина, вероятно подсилена с дървена структура. За това свидетелстват откритите на място големи железни пириони. Височината и градежа засега е трудно да се прецизират. В някои участъци, в слоя около каменните основи, се откриват късове отухлена глина. Това означава, че стената вероятно е била градена от изпичани на място слоеве добре омесена и трамбована глина. Внимателното разчистване на пластове между Външната и Вътрешната стени и потерната предостави данни за изграждането на комплекс на два или три етажа в този участък, след построяването на ВКС, който условно би могло да се нарече Вътрешна кула. Тя е без аналог досега в Тракия. На основния етаж бяха открити няколко битови и орнаментирани огнища, части от преградни стени и много фрагментна керамика, амфори и битови предмети. Очевидно на тази площ от ок. 100 м² е имало битови и

Fig. 14. The stone quarry at Diateichisma 3

there is not detected. There is another possibility, by analogy with the connection of the IFW to the South Gate to have been constructed another one to the South-west of North Gate. In structure and height IFW differs considerably from the outer one. It has entirely stone groundwork, about 0.80 m in height only in the section to the East of the SG. The front masonry is of rough-hewn stones, rarely reaching the size and look of stone blocks (Fig. 2. 10a; 5. 4). It probably has been built up in height of clay and wooden construction. Through the entire eastern and northern track (Fig. 2. 10 b-c) it has just a low stone plinth in one or two rows. Between the two faces, at a regular distance, there are transverse stone rows so stone cells are obtained, which are filled up with rammed clay, admixed with small stones (Fig. 16). The walls have been built up in height of clay, probably reinforced with a wooden structure. It is proved by the discovered in situ big iron nails. It is hard to specify, for the time being, the character and height of the construction. In the layer around the stone groundwork in some sections are found bits of fired to brick clay. That is to say, that the wall has been built of fired adobe, or (most probably) fired in situ layers of well-mixed and rammed clay. The careful clearing of the ruins between the SFW and the IFW and the postern provided evidence for a construction in two or three levels, built there after the erection of the IFW,

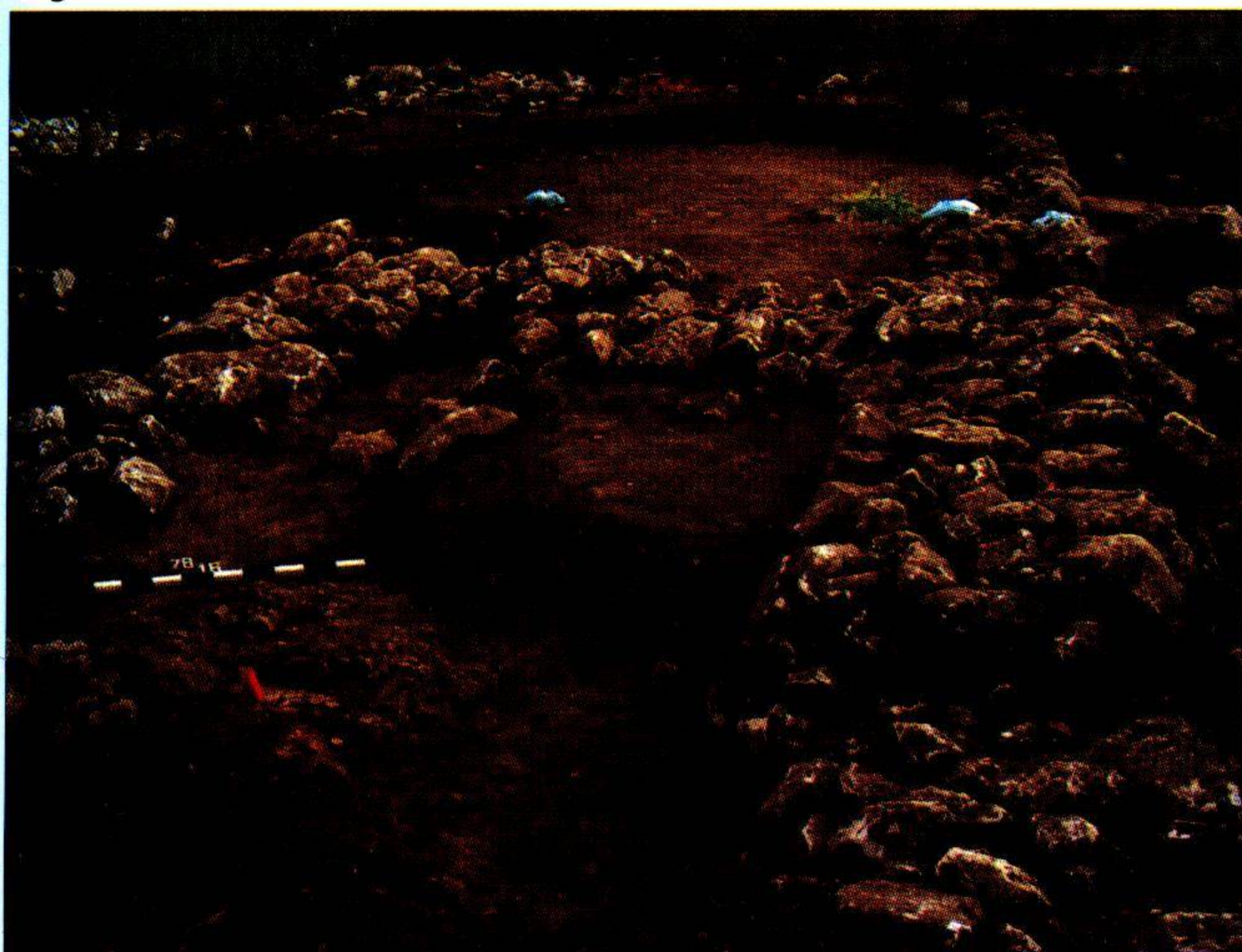
Обр. 15. Поглед към долината ("долният град") и платото (цитаделата).

Fig. 15. View over the valley ("the lower town") and the plateau (the citadel)

складови помещения, използвани от войниците охраняващи ЮП. Особено интересно е, че един от индикаторите за наличие на етажи са фрагментите от орнаментирани (есхари) и неорнаментирани огнища, разчистени в няколко последователни пласта.

Обр. 16. Участък от Вътрешната крепостна стена

Fig. 16. Section of the Inner fortification wall

which could be named formally "Inner tower". It has no analogue in Thrace by now. On the base level there have been discovered several hearths (some ornamented) parts of crossing walls and a lot of pottery and amphora sherds and other artefacts. Obviously at this place of ca. 100 m² had existed residential and warehouse rooms, used by the guards of the SG. It has to be pointed out that one of the indicators for the storeys are the fragments of ornamented hearths (escharai) cleaned amongst several consecutive strata of ruins.

For the present, based on the found dating materials the erection of the WFW may be settled in the 80's - 70's of the 3rd c. BC. Against the background of the stone blocks, and even well moulded quadrae in some sections of the main curtain, the IFW is not that solid and obviously hastily carried out construction. It is a logical assumption, that the defenders of the

Обр. 17. Западения Квартал
- част от укрепително
съоръжение

Fig. 17. The Western Quarter -
section of fortification works

На фона на масивния градеж от каменни блокове, а в някои участъци, дори добре оформени квадрати на основната крепостна стена, ВКС е един много по-слаб и очевидно по-набързо осъществен строеж. Логично е да се предположи, че защитниците на крепостта са били принудени от обстоятелствата да увеличат отбранителните възможности на цитаделата с минимум разход на средства, за минимум време. Стремехът да се подобрят отбранителните качества на крепостта, особено от юг, където се намира хълм подходящ за разполагане на обсадни машини, е обяснението за разширяването на ЮКС на запад от ЮП в участък с дължина ок. 60 м (обр. 2). Общата ширина достига 9 м и единственото логично обяснение е желанието да се осигурят платформи за разполагане на стрелометни и каменометни машини (вж. и § Въроръжение и военно дело).

Заедно с площта, защитена от диатейхизмите, ядрото на града (цитаделата) има площ над 11 ха. Този план и система на фортификации няма, засега, паралели в ранноелинистическа Тракия и близките области.

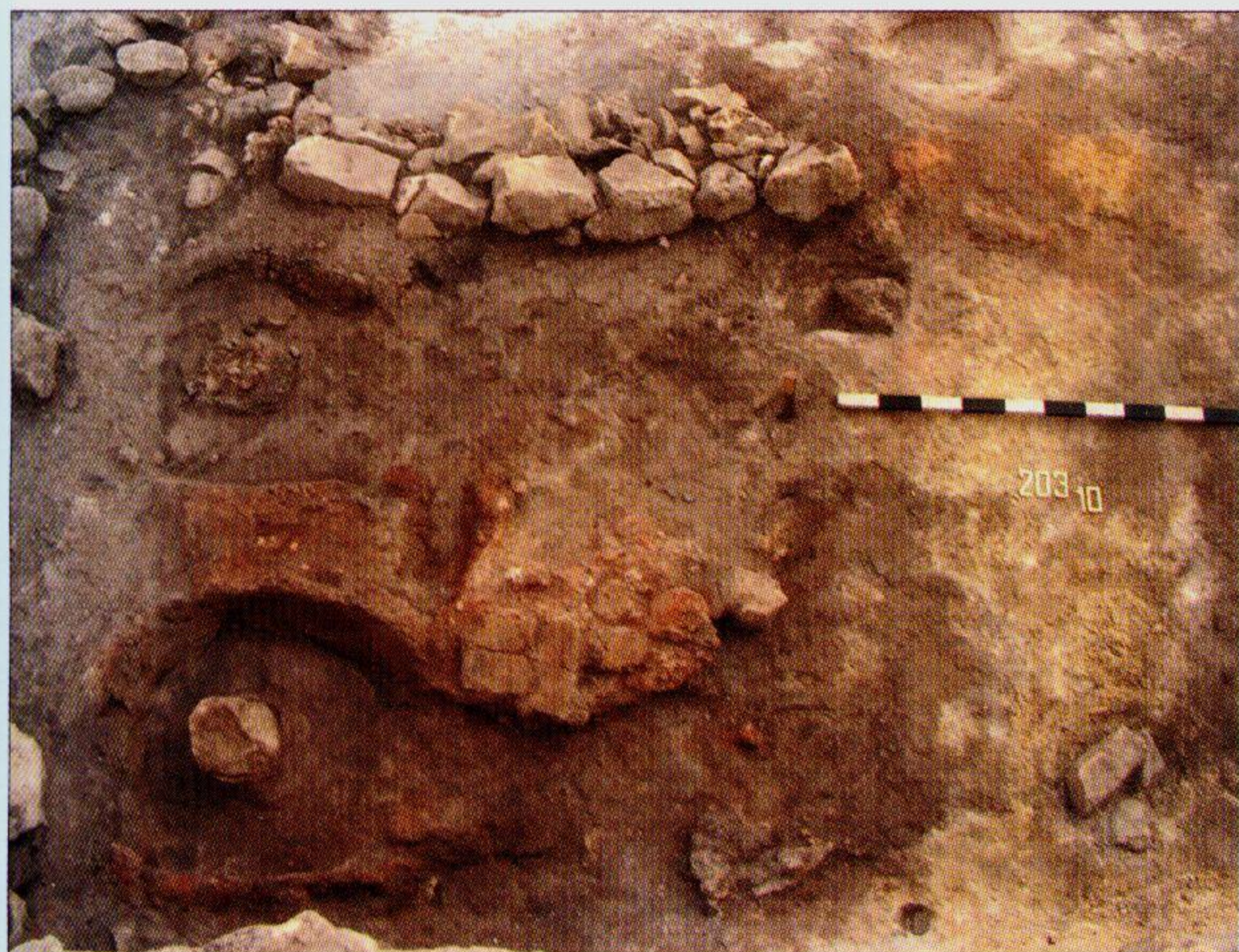
Укрепената площ на платото е била

reaches up to 9 m and the only logical explanation is the demand to provide platforms for catapults (cf. also § Arms and Warfare).

Together with the area, defended by the diateichismata the inner city (citadel) occupies over 11 hectares. For the time being, there are no close parallels with such planning and fortification system in the Early Hellenistic Thrace and the adjacent areas.

The fortified area at the plateau has been densely built up with buildings and constructions with residential, economic and other functions. The grid in the second building stage has probably been related to the East fortification wall (Cf. below § Architecture, Fig. 26-27).

Over the slopes of the plateau have existed open quarters and industrial structures. Unexpected, but extremely important data was yielded from the quarters to the South of the SFW. In the process of clearing the external face to the West of the SG (2001-2004) a complex of kilns was discovered (Fig. 18-20). To the West of it, on the rock terrace are situated the apparently related economic structures and buildings, stuck against the fortification wall. A large pit - reservoir for water dug into the rock

Обр. 18. Керамични пещи

Fig. 18. Kilns

гъсто застроена като цяло от сгради и съоръжения с жилищен, стопански и друг характер. Ориентацията им през втория строителен период вероятно е била обвързана спрямо Източната крепостна стена (срв. по-долу § Архитектура, обр. 27).

Открити квартали и стопански структури са съществували по склоновете на платото. Неочаквани, но особено важни са данните за участъците на юг от Южната крепостна стена. При разкриването на външното лице на запад от Южната порта (2001-2004 г.) бе открит комплекс от керамични пещи (обр. 18-20). На запад от тях, върху скалната тераса са разположени очевидно свързаните с тях жилищни и стопански помещения и сгради, долепени до крепостната стена. Към този комплекс принадлежи и голяма яма-резервоар за вода издълбана в скалата (обр. 21). Това откритие предизвика ново. При проверка на следващите, пониски скални тераси под Южната крепостна стена, върху третата низходяща тераса, беше проучен жилищно-стопански комплекс, свързан с обработването на кост, кожа и изработването на различни

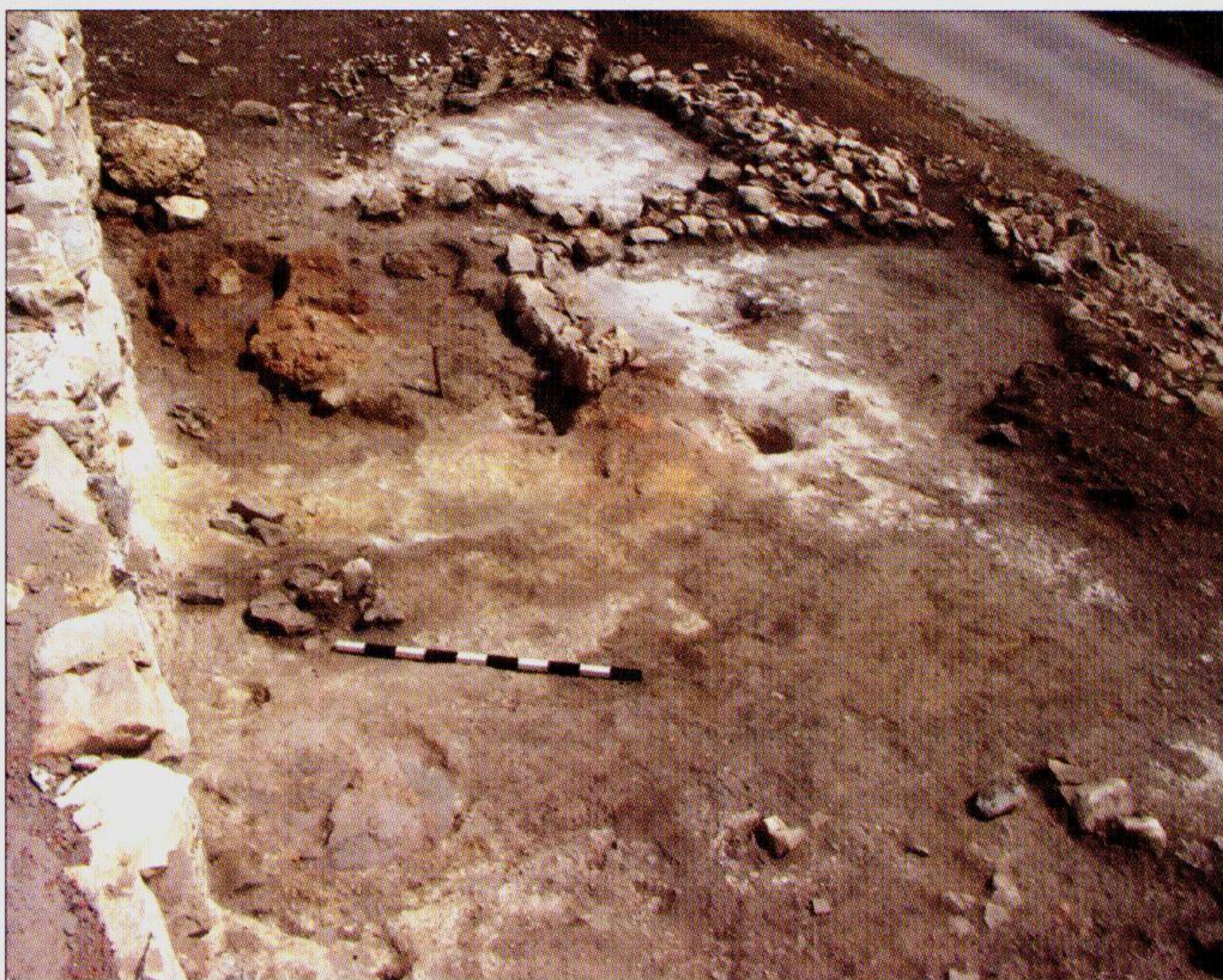
belongs to the same complex (Fig. 21). This one led to another discovery. When investigating the next lower rock terraces below the SFW, on the third one, was excavated a residential-economic complex, associated with bone working, raw hide processing and manufacturing of various products from these raw materials (Fig. 2. 15; 22; 59). The materials from the complexes from both terraces are certainly dated in the first half of the 3rd c. BC.

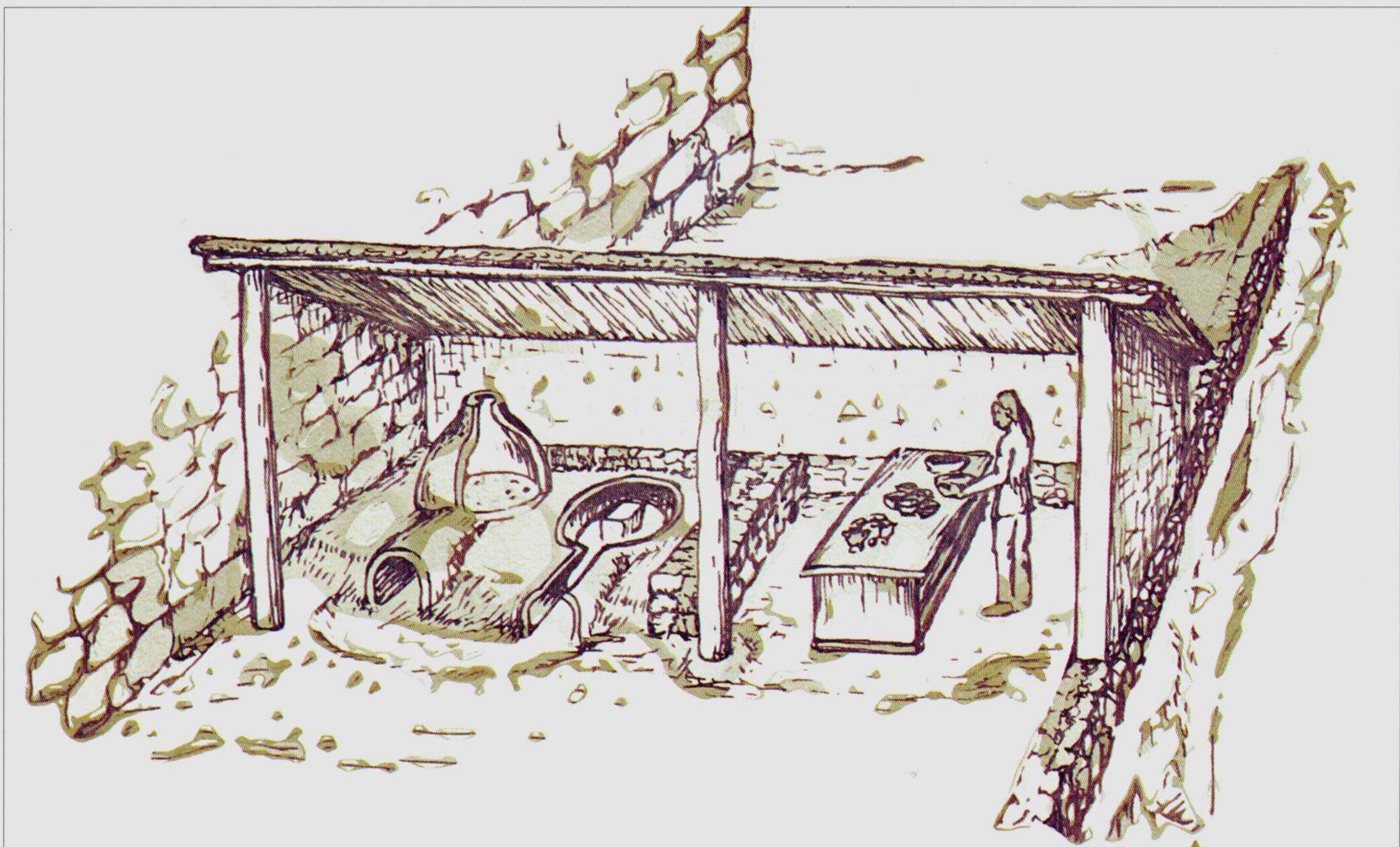
The last four campaigns over the wide and sloping terraces to the South-east of the SG has been investigated a large residential complex, with multiple rooms, on two or three storeys and area probably of more than 200m² (Fig. 2. 16; 23). The artefacts found at this complex show fairly high living standard (Cf. Fig. 35). It is beyond doubt there will be other similar structures on the terraces to the East as well.

Traces of such structures were detected over the less preserved from the weathering slope to the North of the fortress (Fig. 2.21). Evidence for residential and economic complexes on the slopes of the plateau brings up associations with the "lower towns" of some big

Обр. 19. Комплексът с керамични пещи пред ЮКС (от запад)

Fig. 19. The kiln complex at the SFW (view from West)

Обр. 20. Идейна възстановка на комплекса с нещите

Fig. 20. Hypothetical reconstruction of the kiln complex

продукти от тези суровини (обр. 2. 15; 22; 59-60). Материалите от комплексите върху двете тераси се датират сигурно в първата половина на III в. пр. Хр.

През последните четири сезона върху широките и полегати тераси на югоизток от Южната порта се проучва голям жилищен комплекс, с много помещения, на два или три етажа, чиято площ вероятно надхвърля 200 м². (обр. 2. 16; 23). Артефактите от този комплекс показват един много висок жизнен стандарт (срв. обр. 35). Няма съмнение, че върху продължението на тези тераси на изток ще се открият още такива комплекси.

Следи от подобни структури бяха установени и върху много по-незащитените от ерозията склонове на север от крепостта (обр. 2. 21). Данните за жилищни и стопански комплекси по склоновете на платото извикват асоциации с "подградията" на някои големи средновековни градове в България, развили се върху сходни терени като Търново и

medieval towns in Bulgaria, which have been established on similar terrain like Tarnovo and Cherven. In both cases at the same location in the Classical and Hellenistic times have existed Thracian settlements.

The trenches made in 2002-2006 confirmed the suggestion that a quarter (or quarters) have existed also on the isthmus, connecting the citadel at the plateau with the left bank of Krapinets and the plain immediately to the West of it (Fig. 2. 12; 17). Moreover, at that point of the Getic capital, at least during the first half of the 3rd c. BC had been developed fortifications, the layout, area and other characteristics of which are to be investigated in the coming archaeological campaigns.

All of the above drastically changes the idea for the planning, structure and overall area of the Getic city. The demographic, economic and military potential of the city, especially in its apogee in the first half of the 3rd c. BC exceeds the expectations. The area of the city,

Обр. 21. Ямата – кладенец

(на заден план останки от жилищни структури)

Fig. 21. The pit-reservoir

(dwelling remains in the background)

Червен. И в двата случая, на тези места през класическата и елинистическата епоха са съществували големи тракийски селища.

Направените през 1993, 2002-2006 година сондажи потвърдиха предположението, че квартал (или квартали) са съществували и върху провлака, свързващ цитаделата на платото с левия бряг на Крапинец и равнината непосредствено на запад от него (обр. 2. 12; 17). Нещо по-вече, в тази част на гетската столица, поне през първата половина на III в. пр. Хр. са били изградени укрепителни съоръжения, чиито план, площ и пр. характеристики ще бъдат обект на изследвания през следващите археологически кампании.

Всички тези данни променят драстично представата за планировката, структурата и общата площ на гетския град. Демографският, икономическият и военен потенциал на града, особено във времето на разцвета му през първата половина на III в. пр. Хр. надхвърля и най-смелите очак-

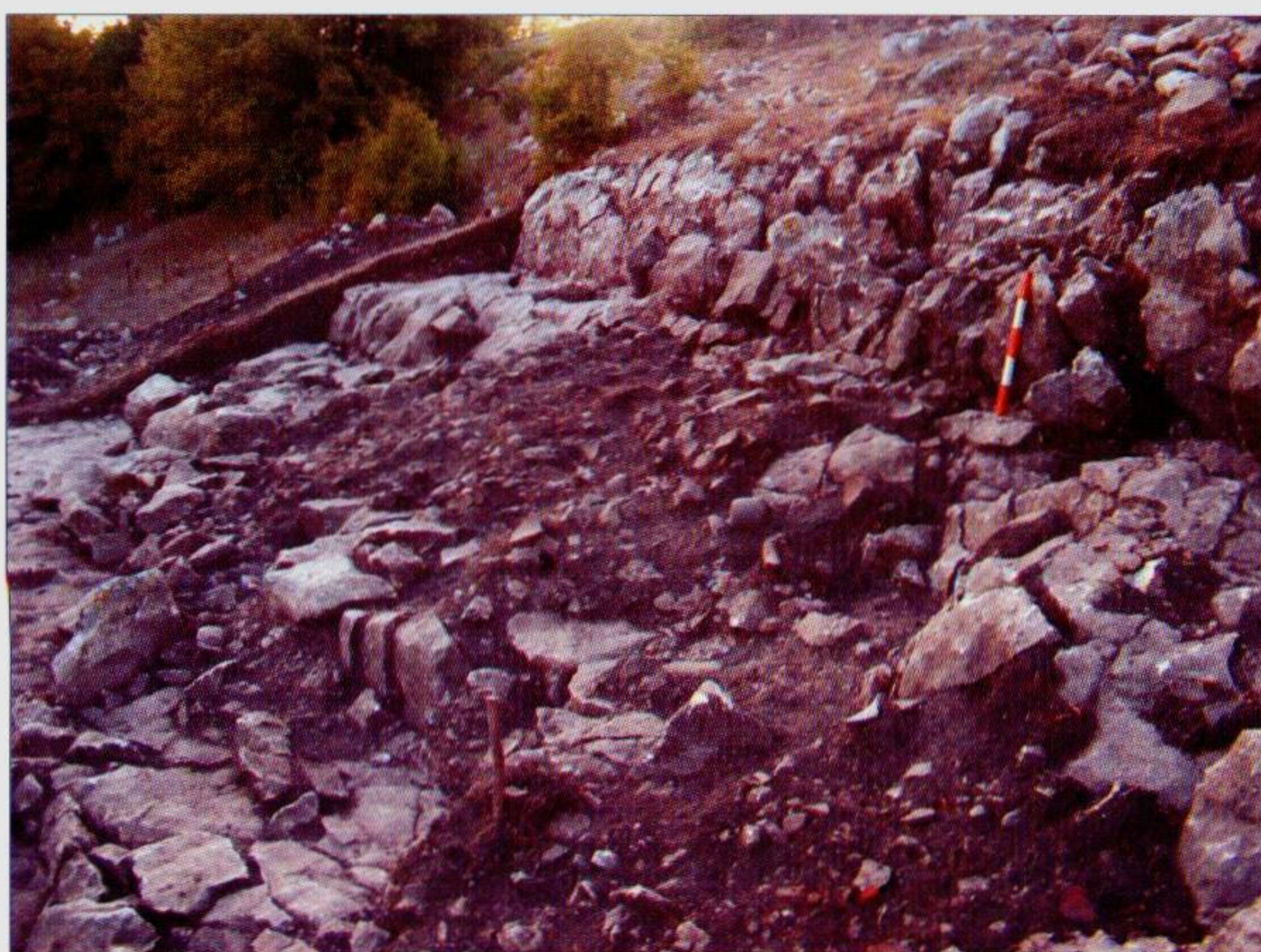
together with the quarters (suburbs), has probably reached over 20 hectares, and respectively population of 6000-7000 or more (depending on the formula of calculations). Summing it up with the garrison of at least 500 soldiers and cavalry, the pattern of a major settlement and strategic centre is more than obvious. In area, population and potential the Getic city is comparable to Hellenic poleis along the North-western and Northern Black sea coast (Fig.24).

This is the place to recall the information by K. Shkorpil, as early as the beginning of the 20th century, that in the midst of the fortress "Kamen Rid" (Fig. 1.7), Kale Dimitrovo (Fig. 1.5) and the one on the small hill to the North (Fig. 1.4), has ever existed "an old town, situated in the valley among them and on the peninsulas" (Cf. Fig. 1 – upper right corner). Consequently, the investigated in the courtyard of Demir Baba Teke Thracian sanctuary appears to be an integral part of the Getic city.

The drillings to the West of the Ghinina mound, the field surveys, and the evidence from the excavations on the Kamen Rid site and the aero investigation testify to the existence of more settlements, manors or manufacturing suburbs in the vicinity of the Getic centre (Fig. 1 – grey spots). Over extensive area, the field surveys in the recent years gave an extraordinary concentration of settlements and cemeteries

Обр. 22. Комплекс за обработване на костени изделия

Fig. 22. The bone-working complex

Обр. 23. Голям жилищен комплекс на трета тераса

Fig. 23. Large residential complex on the third terrace

вания. Площта на града, заедно с предградията, вероятно е достигала над 20 ха, а населението - съответно 6000-7000 души или повече (в зависимост от начина на изчисление). Като се добави и гарнизон от поне 500 войни и кавалерия, картината на първостепенен селищен и стратегически център е повече от очевидна. Като площ, население и потенциал гетският град е сравним с елинските полиси по северозападното и северното крайбрежие на Понта (обр. 24).

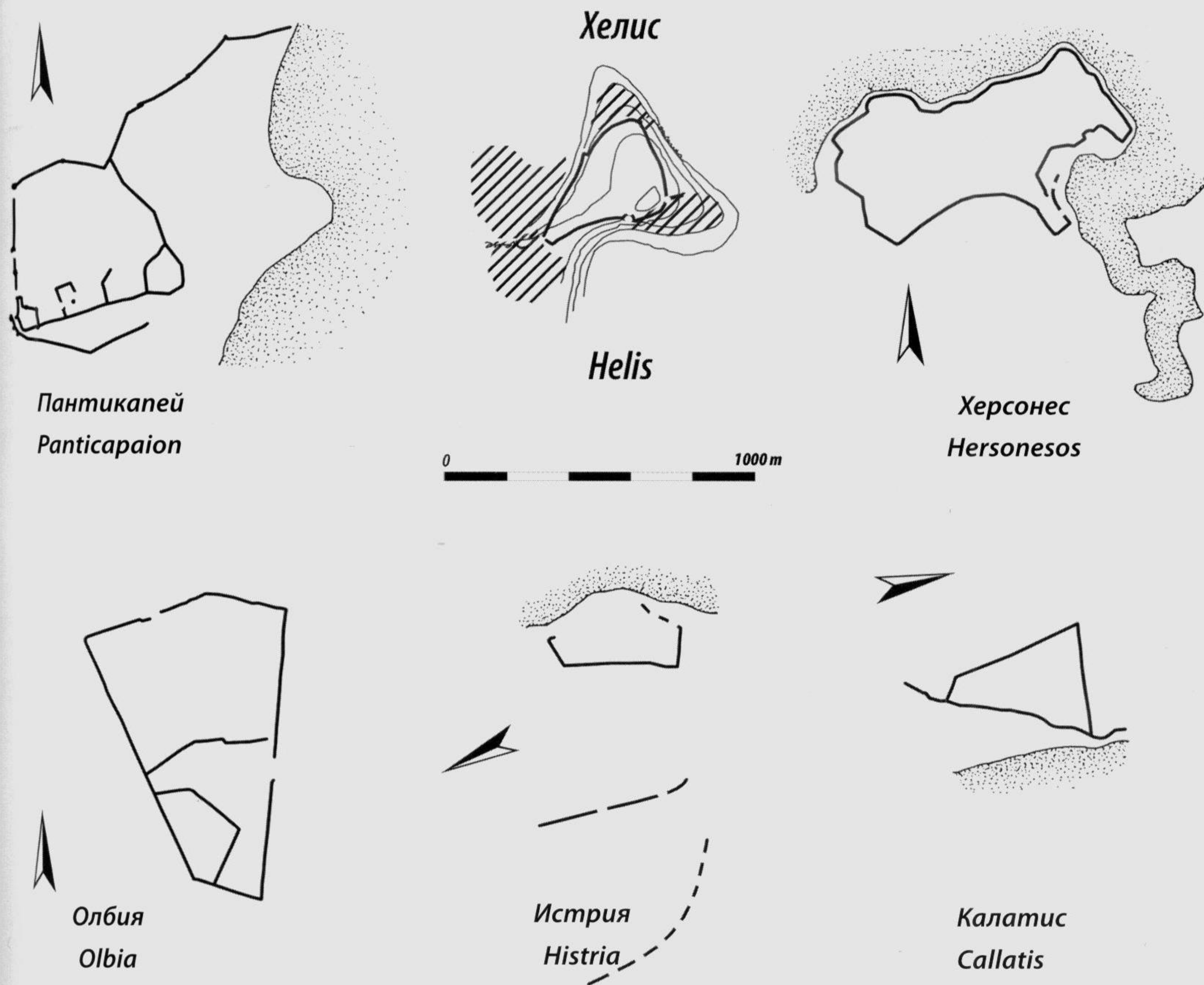
Тук е подходящо да се припомни информацията на К. Шкорпил от началото на 20 век, че между крепостта на "Камен рид" (обр. 1. 7), Кале Димитрово (обр. 1. 5) и тази на малкия хълм на север (обр. 1. 4), някога имало "стар град, разположен в долината между тях и по полуостровите" (срв. обр. 1 - горния десен ъгъл). При тази картина, проученото в двора на Демир баба теке тракийско светилище се явява органична част от гетския град.

Сондажите на запад от Гинина могила, теренните обхождания, данните от разкопките на обекта "Камен рид" и въздушните наблюдения свидетелстват за съществуване на още селища, имения или производствени

(5th – 3rd c. BC) around the city in Sboryanovo within a radius of about 30 km. Such an unusual for Thrace demographic picture is appropriate, only if it is a look over the capital of a considerable state. The three vaulted tombs unearthed after the tomb in the Ghinina mound and the other tombs and graves of different types, support the hypothesis with their characteristics.

2. STRATIGRAPHY AND CHRONOLOGY

The stratigraphic observations give relatively accurate and certain evidence for dating both stages, respectively in the evolution of the city and the fortification system as a whole - Ist stage - last quarter of the 4th c. BC; IInd stage - first half of the 3rd c. BC. The amphora stamps are of principal importance for the dating. The combination of their chronology with that of the found coins, the imported pottery and some metal finds (Fig. 31-41) determined that the foundation of the city is to be dated in the beginning of the last quarter of the 4th c. BC. Then, or later (315-310 BC) the construction of the main curtain is to be considered. The erection of the diateichismata should be dated

Обр. 24. Съпоставка на Хелис с полиси от Понтийския басейн

Fig. 24. Comparison of Helis to poleis in the Pontic basin

квартали в близост до гетския град (обр. 1 - маркираните зони). В по-широк ареал, теренните наблюдения през последните години показват забележителна концентрация от селища и некрополи именно от това време около града в Сборяново в радиус от около 30 км. Такава необичайна за Тракия демографска картина е закономерна, в случай, че става въпрос за столицата на значима държава. Тази хипотеза се подкрепя и от откриването в некрополите на града на още три монументални гробници, както и на други гробници и гробове, с техните разнообразен инвентар и характеристики.

probably in the next stage – toward the end of the 4th or the beginning of the 3rd c. BC. The building of the inner circuit of the fortress, the reconstructions at the South and North gates and the reconstructions of the SG and the NG took place most likely in the first half of the 3rd c. BC. By the time being, the evidence of all sectors indicate, that before the mentioned date - for example in the 5th – the first half of the 4th c. BC, at the plateau has not existed a Thracian settlement.

At many points over the Southern, highest part of the plateau potsherds, flint tools and votive artefacts belonging to a destroyed settlement of Late Neolithic - Early Eneolithic period are found. A number of finds of the Early Iron

2. СТРАТИГРАФИЯ И ХРОНОЛОГИЯ

Стратиграфските наблюдения дават сравнително точни и обективни данни за датирането на двата основни етапа в развитието на града и укрепителната му система като цяло - I. Последната четвърт на IV в. пр. Хр.; II – първата половина на III в. пр. Хр. Особено важно значение за датирането имат амфорните печати, особено на Тасос и Синопе, с добре разработената им хронология по години. Съчетаването на тяхната хронология с тази на откритите монети, импортна керамика и някои метални находки (обр. 31-41) дава възможност възникването на града да се датира около началото на последната четвърт на IV в. пр. Хр. Тогава, или малко по-късно (315-310 г.) може да се постави изграждането на основната крепостна стена. Строителството на диатейхизмите следва да се постави в началото на следващия етап - към края на IV или началото на III в. пр. Хр. Изграждането на вътрешния пръстен на крепостната система и преустройствата на Южната и Северната порти са протекли най-вероятно през първата половина на III в. пр. Хр. Засега, данните от всички сектори показват, че преди посочената дата, примерно в V - първата половина на IV в. пр. Хр., на платото не е съществувало тракийско селище.

В много участъци в южната, най-висока част на платото се откриват фрагменти от съдове, кремъчни сечива и вотивни предмети от праисторическо селище от края на неолита-началото на енеолита. Няколко находки от ранножелязната епоха свидетелстват, че наблизо са съществували селища и некрополи на траките от това време (селище в м. Камен рид и некропол в м. Нивата на певеца – срв. обр. 1. 7 и 9).

Ревизията на хронологията на амфорните печати на Тасос от светилището при Демир баба теке, в унисон с последните изследвания в тази област, дават основания началната фаза на светилището да се датира синхронно с основаването на града.

Age confirm that nearby existed Thracian settlements and necropoleis at that time (Cf. Fig.1. 7 and 9).

The revision of the chronology for the Thasian amphora stamps from the Demir Baba Teke sanctuary in unison with the recent studies, give grounds the initiation of the sanctuary to be dated synchronous to the establishing of the city.

Therefore, it could be suggested a deliberate foundation of a city with cardinal economic, political and military functions. It is probably the new political situation in Thrace in the end of the 20's of the 4th c. BC, when Lysimachus struggles to control his state, thus provoking the cardinal change in the policy of the

Обр. 25. Каменни основи на сгради в участък Западна крепостна стена

Fig. 25. Stone groundworks of buildings at West fortification wall

Следователно, може да се предполага планирано основаване на град със средищни икономически, политически и военни функции. Вероятно новата политическа ситуация в Тракия в края на 20-те години на IV в. пр. Хр., когато Лизимах води борба за установяване на властта си над страната, е провокирала кардиналната промяна в политиката на гетските владетели.

Крайната дата за съществуването на тракийския град в Сборяново може да се постави около средата на III в. пр. Хр. Тя се определя от ясно документирано, унищожително земетресение, което е разрушило града ок. 250 г. пр. Хр. Следите от земетресението са отразени, освен при монументалните гробници от Източния некропол, и в ранноелинистическия пласт на светилището при Демир Баба Теке. Данните за тази катастрофа са доловени и при други синхронни обекти на територията на Североизточна Тракия. Наблюденията във всички части на цитаделата сочат, че след тази дата, градът не е бил възстановен. Някои находки в повърхностните слоеве подсказват ограничено присъствие на платото към края на II или по-скоро I в. пр. Хр., но липсват ясни данни за жилищни структури, истински културен пласт, както и за възстановяване на крепостните стени.

Данните от ареала на „Западния квартал“, документирани през последните 2 сезона, съчетани с наблюденията в светилището при Демир баба теке, позволяват хипотезата, че между края на III/началото на II в. и първата половина на I в. пр. Хр., в тази част от територията на гетския град, животът е бил възстановен в едни доста по-скромни измерения.

3. АРХИТЕКТУРА

Както бе посочено по-горе, данните от всички сектори в цитаделата сочат плътно застрояване със сгради и съоръжения с жилищен, стопански и друг характер. Ориентацията им през втория строителен период е обвързана спрямо Източната крепостна

Getic rulers.

The end of the Thracian city at Sboryanovo may be dated in the middle of the 3rd c. BC. It is determined by the visible, devastating earthquake that destroyed the city about 250 BC. The traces of the earthquake are registered besides at the monumental tombs of the Eastern necropolis, but also in the Early Hellenistic layer of the sanctuary at Demir Baba Teke. The data for this catastrophe have been distinguished in other synchronous sites across the territory of North-eastern Thrace. The observations over all parts of the citadel show that after that date the city has not been restored. Some finds discovered in the surface layer indicate limited residence on the plateau in the end of the 2nd – 1st c. BC, but there are no traces of dwellings, a genuine cultural layer, as well as restoring the fortification walls.

The data obtained last two campaigns from the Western quarter, together with the observations at the sanctuary in the Demir Baba Teke courtyard, allow the still hypothetical idea, that at the end of the 3rd or the beginning of 2nd c. BC and the early 1st c. BC settlement life in a far modest scale resumed in that part of the Getic city territory.

3. ARCHITECTURE

As it was mentioned above, the evidence from all sectors in the citadel show densely built up areas with residential, economic and other functions. During the second building stage, the grid had been related to the Eastern curtain (Fig. 27). The local tradition has been followed in the matter of architecture. The buildings have been built with a solid wood-made framework, plastered both sides with a thick layer of well-mixed clay, and fired to brick. That has provided decent heat and damp insulation. On the plastered surfaces of the internal walls in some cases there are traces of mineral colours in white, ochre, red etc. Several better-documented dwellings and buildings are double-chambered, with an entrance to the South-Southeast.

Обр. 26. Централен изкоп
("Кварталът на занаятчиите")

Fig. 26. The Central excavation
(The craftsmen's quarter)

стена (обр. 27). Жилищната архитектура следва местната традиция. Сградите са строени със здрава дървена конструкция, обмазана двустранно с дебел пласт от добре омесена

In the main chamber, a decorated clay hearth is placed – probably of ritual function (altars) besides the common hearth. In some dwellings in the main room there was also an oven, as it was

Обр. 27. Централен изкоп – план: А - останки от пещ за топене на цветни метали; I-V жилища
Fig. 27. Central excavation - plan: A - remains of smelting furnace for non-ferrous metals; I-V dwellings

глина, изпечена след това до отухляване. Това е осигурявало добра топлоизолация и влагоустойчивост. Върху мазилката на вътрешните стени на някои от тях има следи от оцветяване с минерална боя в бяло, охрово, червено и др. Няколко по-добре документирани жилища и сгради са двуделни, с вход на юг-югоизток. В основното помещение наред с битовото огнище почти навсякъде се намира глинобитно огнище с украса (έσχάρα) - вероятно с ритуални функции (олтар). В някои жилища, както беше документирано при къща II в Централния изкоп, в същото помещение е имало и битова пещ (обр. 27. II; 69).

При комплекс ЗКС и в Централния изкоп, както и извън цитаделата, има данни за ансамбли от повече помещения. При първия от тях е разкрит голям двор или площад с настилка от дребен чакъл. През втория строителен период, в много по-голяма степен се използва павирането на улични и други пространства. В това време повечето от сградите имат каменен цокъл (обр. 23, 25-27). Както вече бе посочено при терасите по южните

found at Dwelling II in the Central excavation (Fig. 27.II; 69).

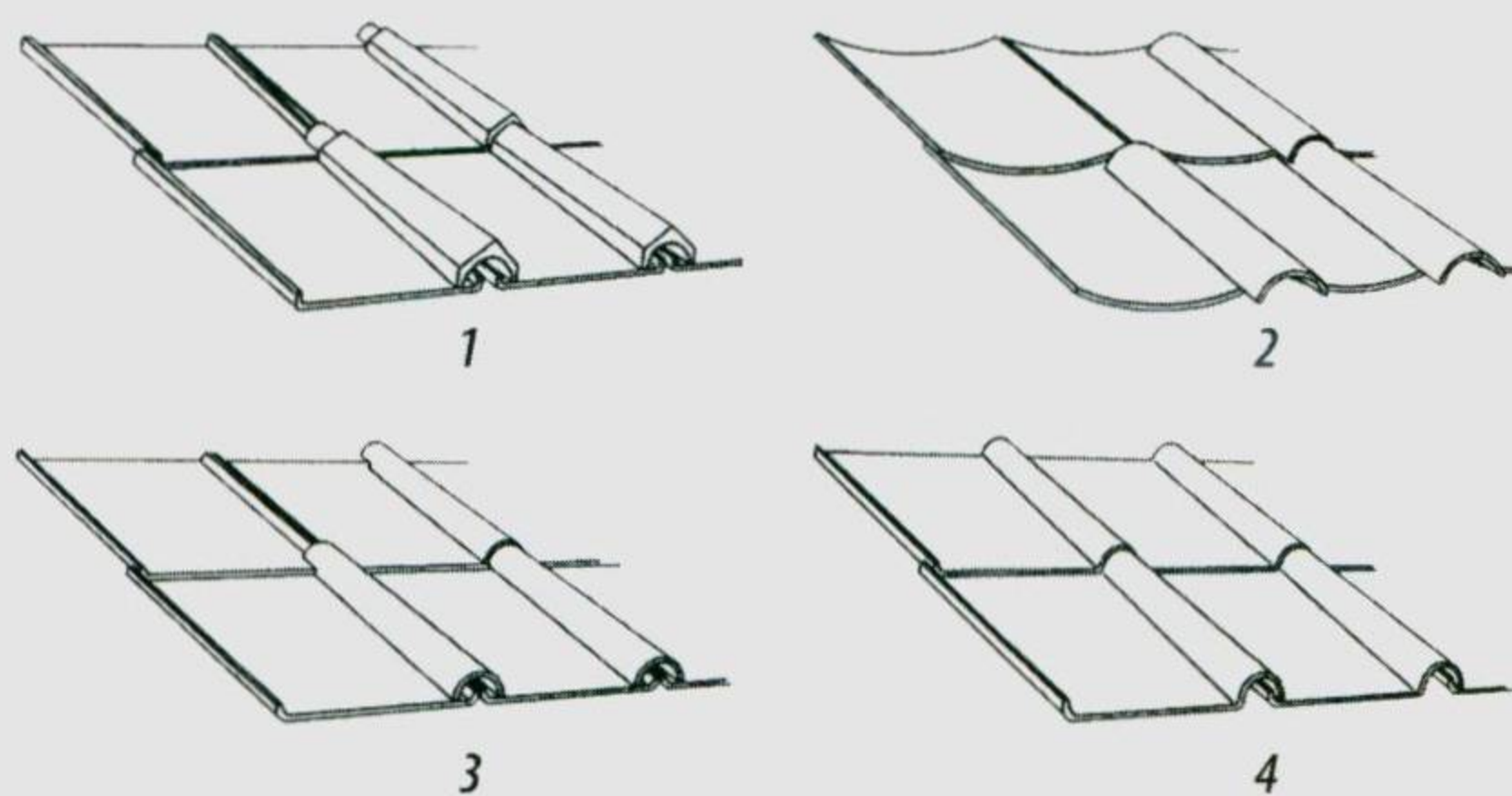
At the WFW complex, likely to the Central excavation, there is evidence for numerous premises. In the first case is uncovered a courtyard or square with pavement of small rubble. During the second building period, the pavement for streets and other areas has been used much more regularly. In this period most of the buildings have a stone plinth (Fig. 23; 25-27). As it was already mentioned buildings at the terraces of the Southern slopes probably have had two or more storeys.

Probably in the city have existed monumental buildings, imitating to some extent the Hellenistic tendencies. In the 1998-1999 began the investigation of a large building complex in sectors 200-201 with an area of over 300 m². It has been put against the SFW (Cf. Fig. 2. 9; 28) and it has had probably three rows of rooms in layout. Its double-sloped roof has been covered with roof tiles according to the so-called mixed system (of Corinthian pan tiles and Laconian cover tiles) (Fig. 29. 3) . According to the finds, it has had military, but maybe other (public functions?) as well. There should not be any doubt about it, considering the stay of architects and masons here, who built up the famous tombs of the royal family and the aristocracy. Roof tile finds over different parts of the city point to a large scale employment. What is more, the study of the material showed there is an impressive variation of the producing centres or workshops. Besides from Sinope and Heraklea, roof tiles have been imported from other fabricants in the Black sea basin, and probably the Aegean as well. All the series (12 of the Corinthian pan type and 2 of the Laconian cover type) show high production quality (Fig. 30). Some fragments of stone cut architectural details, recovered at the SFW complex, indicate the coming pleasing surprise along these lines.

Обр. 28. Голяма сграда в сектори 200-201

Fig. 28. Large building in sectors 200-201

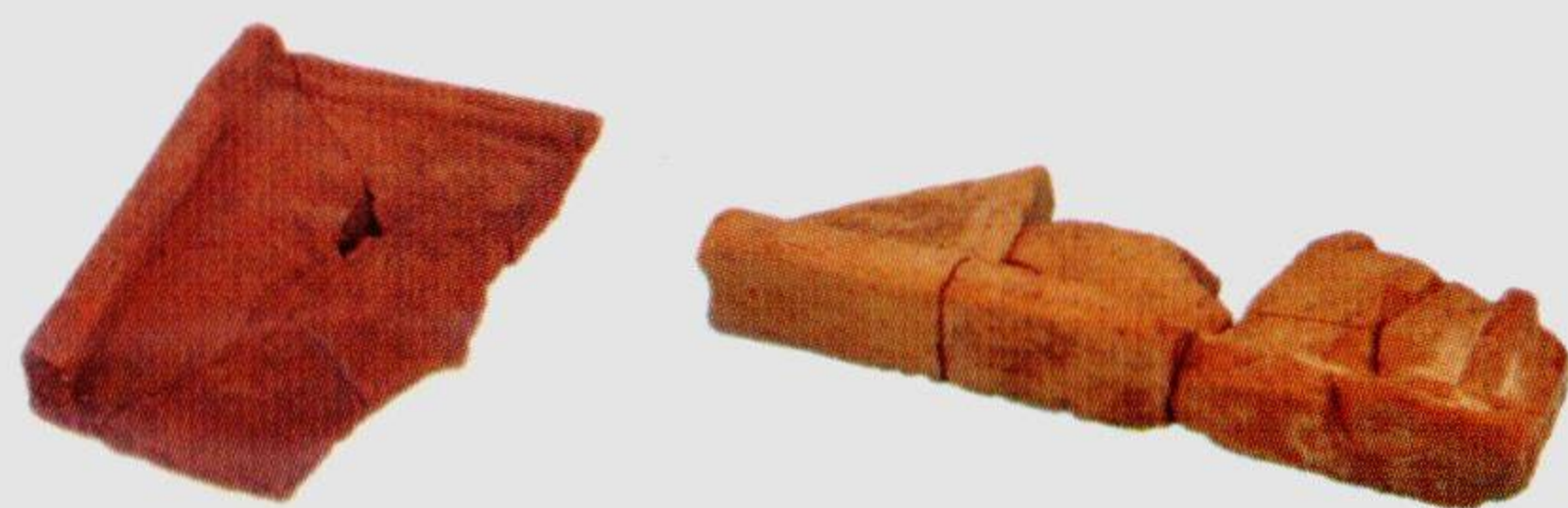

Обр. 29. Типове покрития с керемиди

Fig. 29. Roof tile covering types

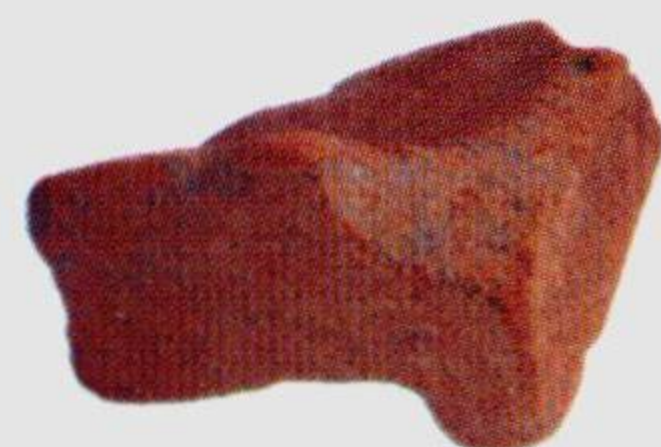
склонове някои сгради са имали по два, може би и по-вече етажа.

Вероятно в града са съществували и монументални постройки, следващи в някаква степен елинистическите модели. През 1998-1999 г. започна проучването на голям комплекс в сектори 200-201, с площ над 300 м². Той е бил долепен до ЮКС и е имал вероятно три реда помещения (Срв. обр. 2. 9; 28). Двускатният му покрив е бил покрит по т. нар. смесена система – от коринтски плоски и лаконски покриващи керемиди (обр. 29. 3). Находките сочат, че той е имал военни (срв. § 5), но вероятно и други (публични?) функции. Това е закономерно, като се има пред вид пребиваването тук на архитекти и майстори-строители, съградили великолепните гробници на царската и аристократичните фамилии от града. Находките от керемиди в различни части на града сочат използването им в пошироки мащаби. Нещо повече, проучването им показва наличието на впечатляващо разнообразие по отношение на производствените им центрове или работилници. Освен от Синопе и Хераклея, керемиди са внасяни от други производители от Черноморския, а може би и от Егейския басейн. Всички серии (12 коринтски и 2 лаконски при плоските) показват много добри технологични белези (обр. 30). Няколко фрагмента от каменни архитектурни детайли, открити в комплекса при ЮКС подсказват, че в тази посока можем да очакваме приятни изненади.

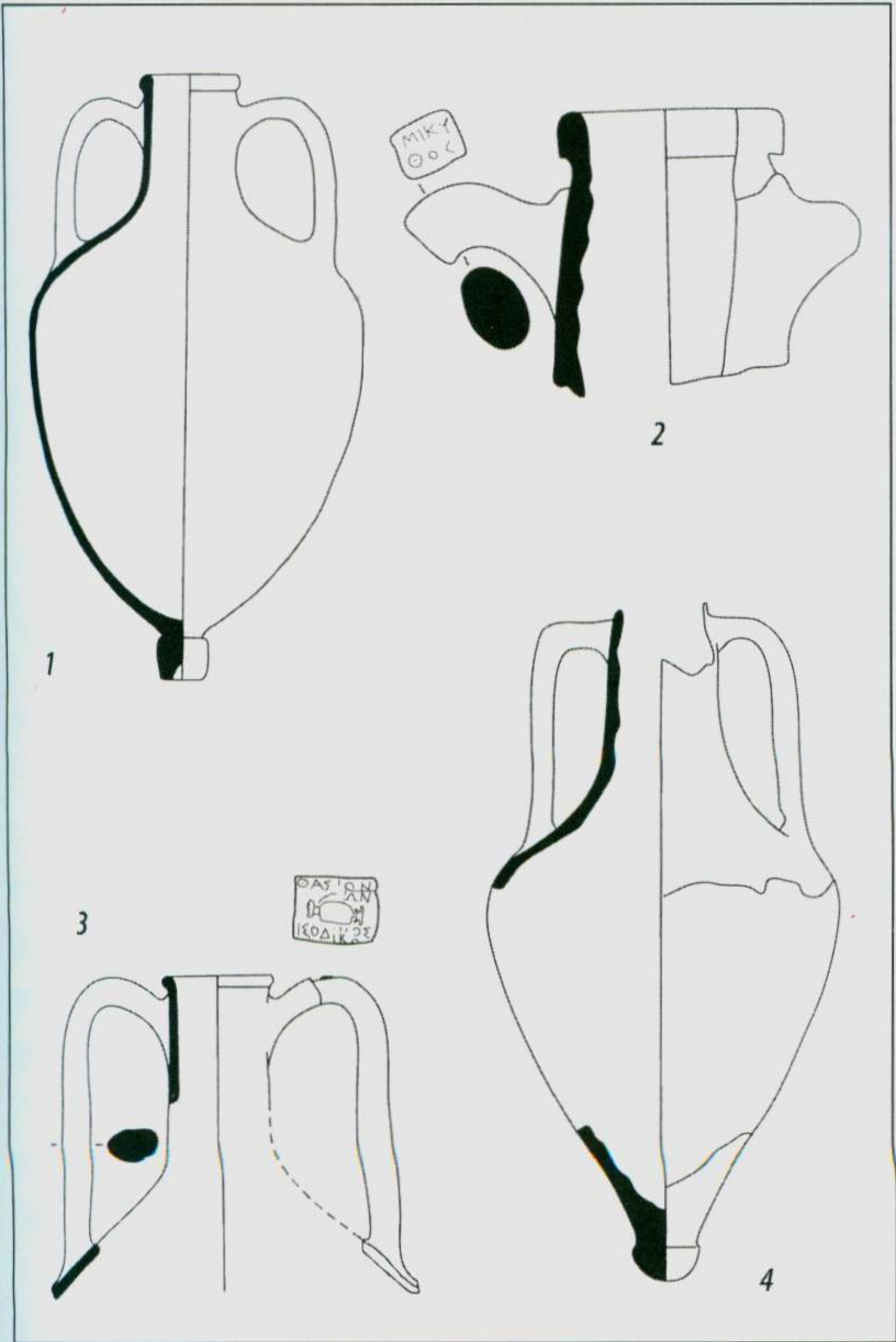
Обр. 30. Керемиди от различни центрове

Fig. 30. Roof tiles from various centres

4. ECONOMY, LIVING STANDARDS, CULTURE

The quantity and the variety of the imports, and especially the number of the discovered up to now amphorae stamps – 340, and only ca. 5% of the area investigated, prove impressive consumption and distributive capacity in the Getic city. Some 70% of the stamps are Thasian, ca. 20% belong to Sinope, and the rest are shared among Akanthos, Cos, Heraklea, Hersonesos, Rhodes, Cnidus, Ainos, the so-called Parmeniskos group and other unidentified yet centres (Fig. 31-33). They have to be summed up with lots of the unstamped amphorae of Chios, Peparethos, Corinth, Rhodes, the so-called Solokha I, Lesbos (?), Colophon and other uncertain centres – over 20 in total. The regular and considerable volume of the goods transported by amphorae – wine and olive oil in general, is proved by the fact, that among the Thasian stamps, we have 40 eponyms, and 28 of them are presented from 2-3 up to 8 times. There is well-documented import of black-glazed and other pottery types (Fig. 34-37; 39 a) and luxury goods – perfume ampullae, terracotta, strigils, etc. (Fig. 38; 40). The most developed destination in the commercial relations is the one to the South-west – Thasos, Macedonia, the NW part of the Aegean Sea, Attica and Corinth. Probably the Thasians have been the trade agent for considerable part of the Aegean basin in the

Обр. 31. Амфори: 1-2 Родос; 3 Тасос; 4 Синопе
 Fig. 31. Amphorae: 1-2 Rhodes; 3-4 Sinope

Обр. 32. Амфорни печати Fig. 32. Amphora stamps
 a-b) Синопе a-b) Sinope
 c-d) Тасос c-d) Thasos

Обр. 33. Амфори

Fig. 33. Amphorae

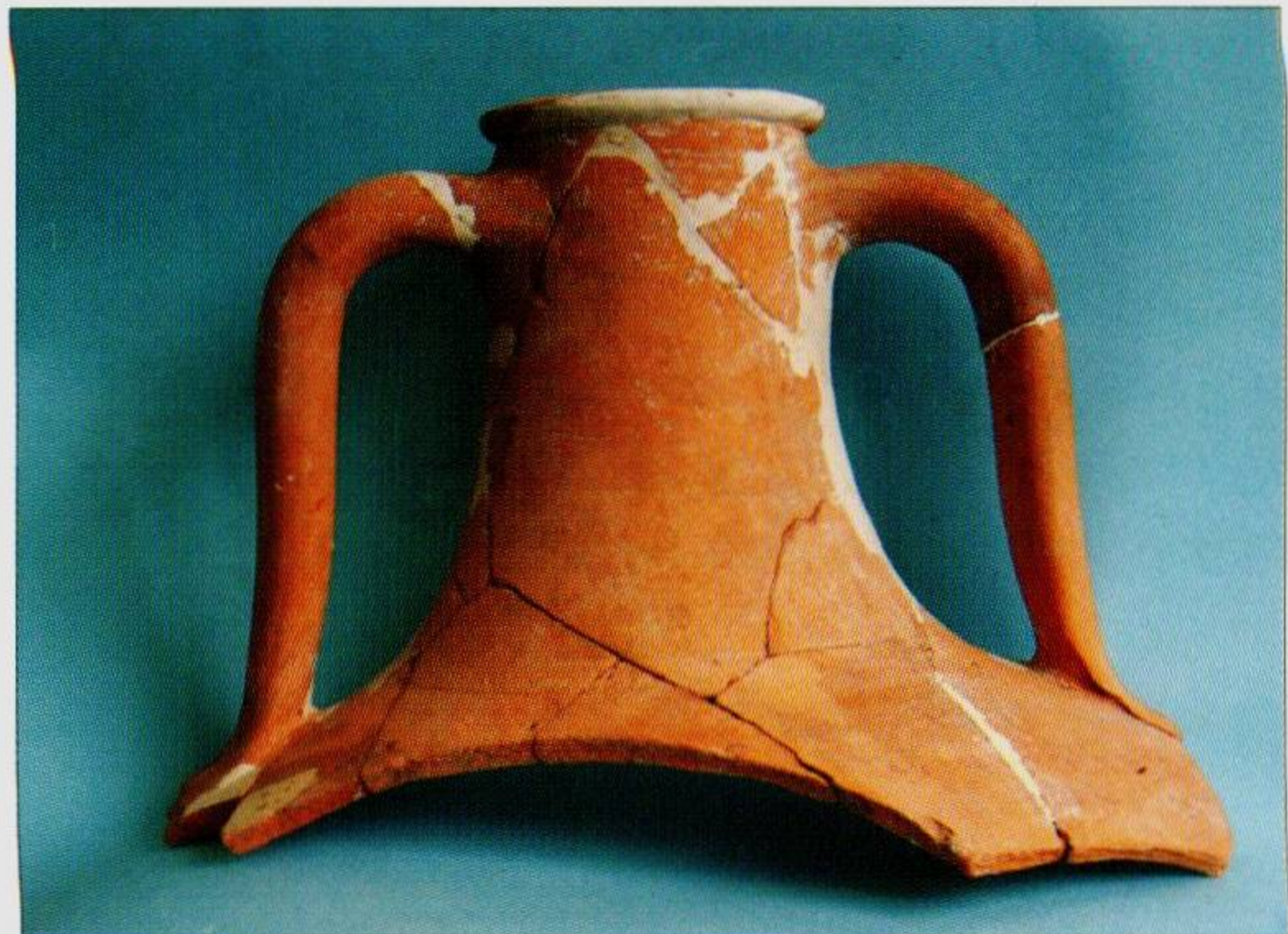
a. Синопе

a. Sinope

b. Акант

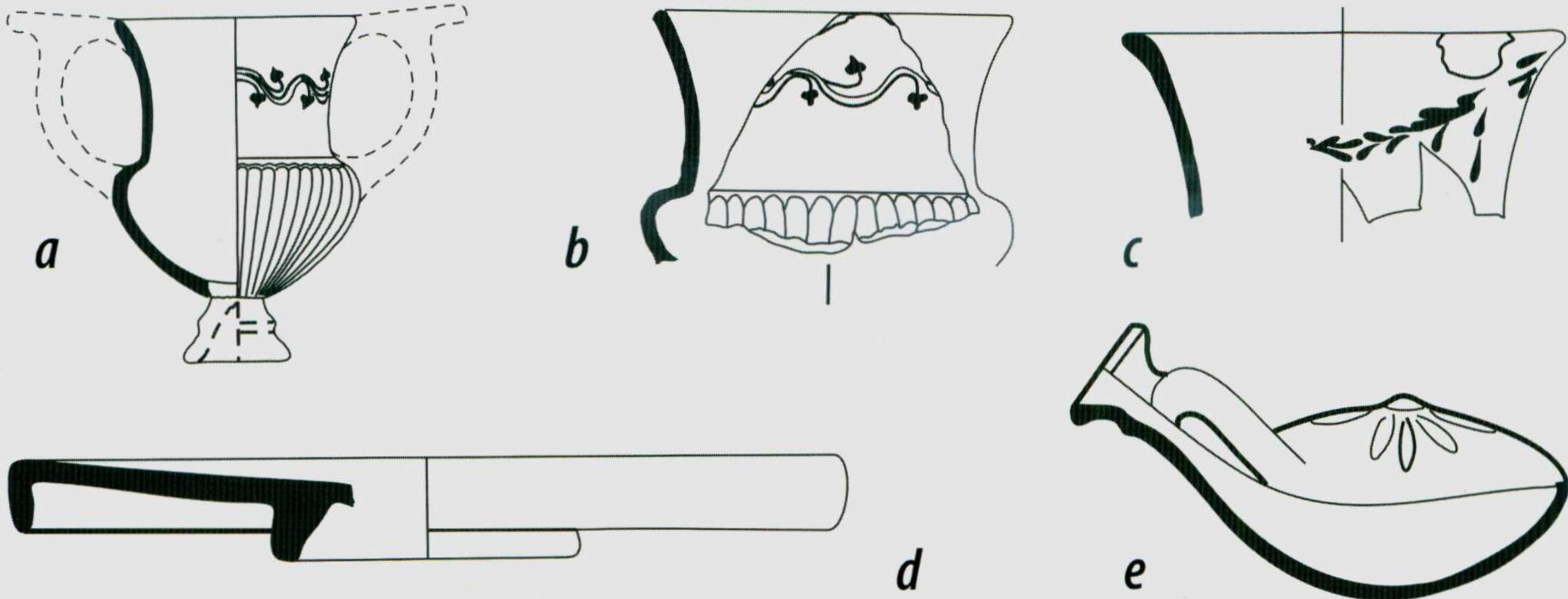
b. Akanthos

с. о. Ко с

c. Cos

Обр. 34. Импортни съдове:
а-с) кантароси; д) ихтия-рибно блюдо; е) аскос

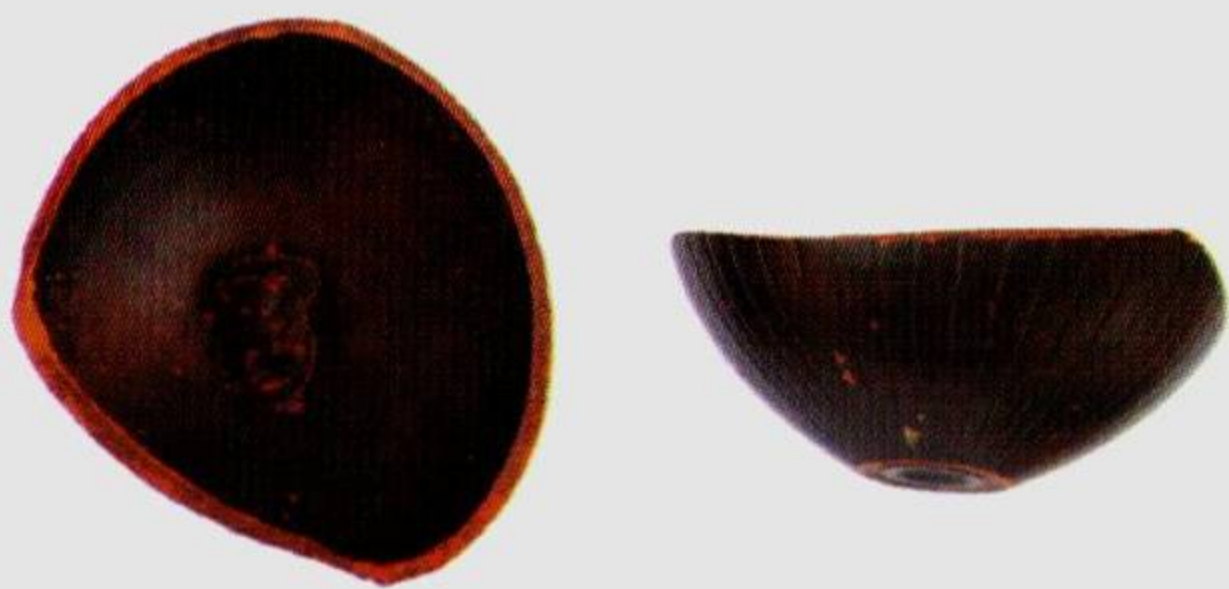
Fig. 34. Imported pottery:
a-c) kantharoi; d) fish plate; e) askos

4. ИКОНОМИКА, БИТ, КУЛТУРА

Количеството и разнообразието на импортните стоки, и особено броят на откритите досега печати - 340, при проучена площ ок. 5% , свидетелстват за впечатляващи консумативни и дистрибутивни възможности на гетския град. Около 70% от печатите са от Тасос, ок. 20 % принадлежат на Синопе, а останалите са разпределени между Акант, Кос, Херсонес, Хераклея, Родос, Книд, Енос, т. нар. Група Парменискос и други, все още неидентифицирани центрове (обр. 31-33). Към тях трябва да се добавят значителни количества неподпечатвани амфори на Хиос, Пепаретос, Коринт, Родос, т. нар. Солоха I, Лесбос (?), Колофон и други неопределими засега производители – общо над 20. За редовен и зна-

exchange with Getic hinterland. The two other significant destinations are the West Anatolian coast with the associated islands and the centres in the Pontic basin. It is interesting to be known, that after a visual study of the clay character of the black-glazed pottery from the city at Sbornovo indicates their import not only from Attica, but also from Thasos, Macedonia, Samos, Pergamon, Rhodes and from other unidentified centres in Asia Minor. Probably most of the imports came in Thrace along with the voluminous and more important amphora cargoes (See Fig. 42). The permanent and broad economic relations determined penetration and impact of the Hellenistic culture on the population of the Getic capital and the region as well.

The significance of the city as a politi-

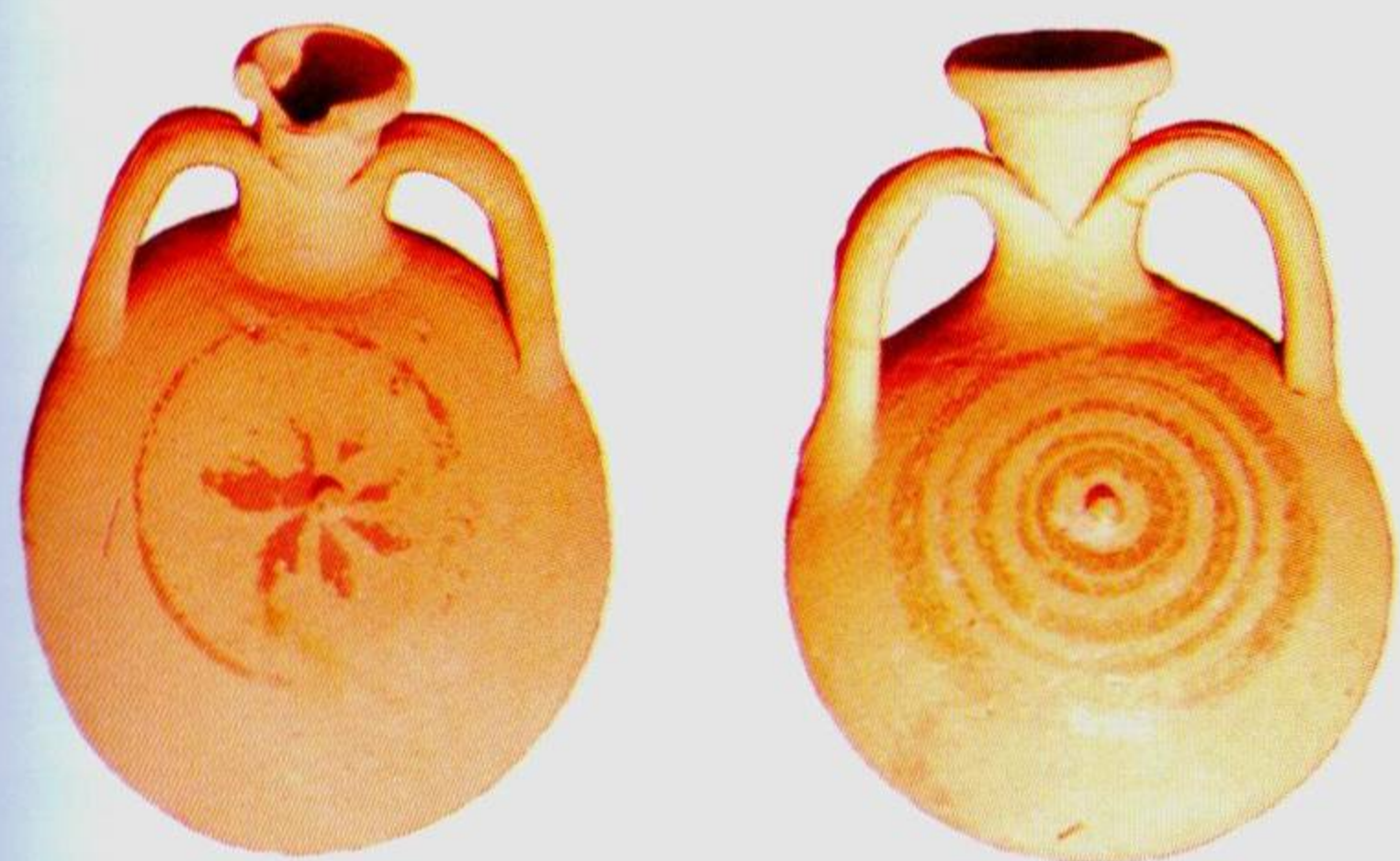

Обр. 35. Каликс-купа с глава на силен върху дъното
Fig. 35. Kalyx-cup with Silen head on the bottom

Обр. 36. Лампи

Fig.36. Lamps

Обр. 37. Аскоси

Fig. 37. Askoi

чителен обем на доставките на стоки, транспортирани в амфори – главно вино и зехтин, свидетелства фактът, че при тасоските печати се идентифицират 40 епонима, а 28 от тях се срещат от 2-3 до 8 пъти. Много добре е документиран вносът на чернофирнисова и друга керамика (обр. 34-37, 39 а) и стоки на лукса - благовония, теракоти, стригили и др.

(обр. 38; 40). Най-изявеното направление в търговските връзки е на югозапад - Тасос, Македония, северозападната част на Егейско море, Атика и Коринт. Вероятно тасосци са били търговски агенти на значителна част от егейския басейн в отношенията с гетския хинтерланд. Другите две важни направления са западното крайбрежие на Мала Азия с прилежащите острови и центровете от Понтийския басейн. Не е безинтересно да се знае, че визуалният анализ на глината на чернофирнисовите съдове от града в Сборяново сочи техния внос

Обр. 39. Импортна

и местна керамика:

а) чернофирисов кантарос,

б-с) кантароси местно производство,

д-е) каликс-купи

- местно производство

Fig. 39. Imported and indigenous pottery

а) black-glazed kantharos

б- с) indigenous kantharoi

д-е) indigenous kalix-cups

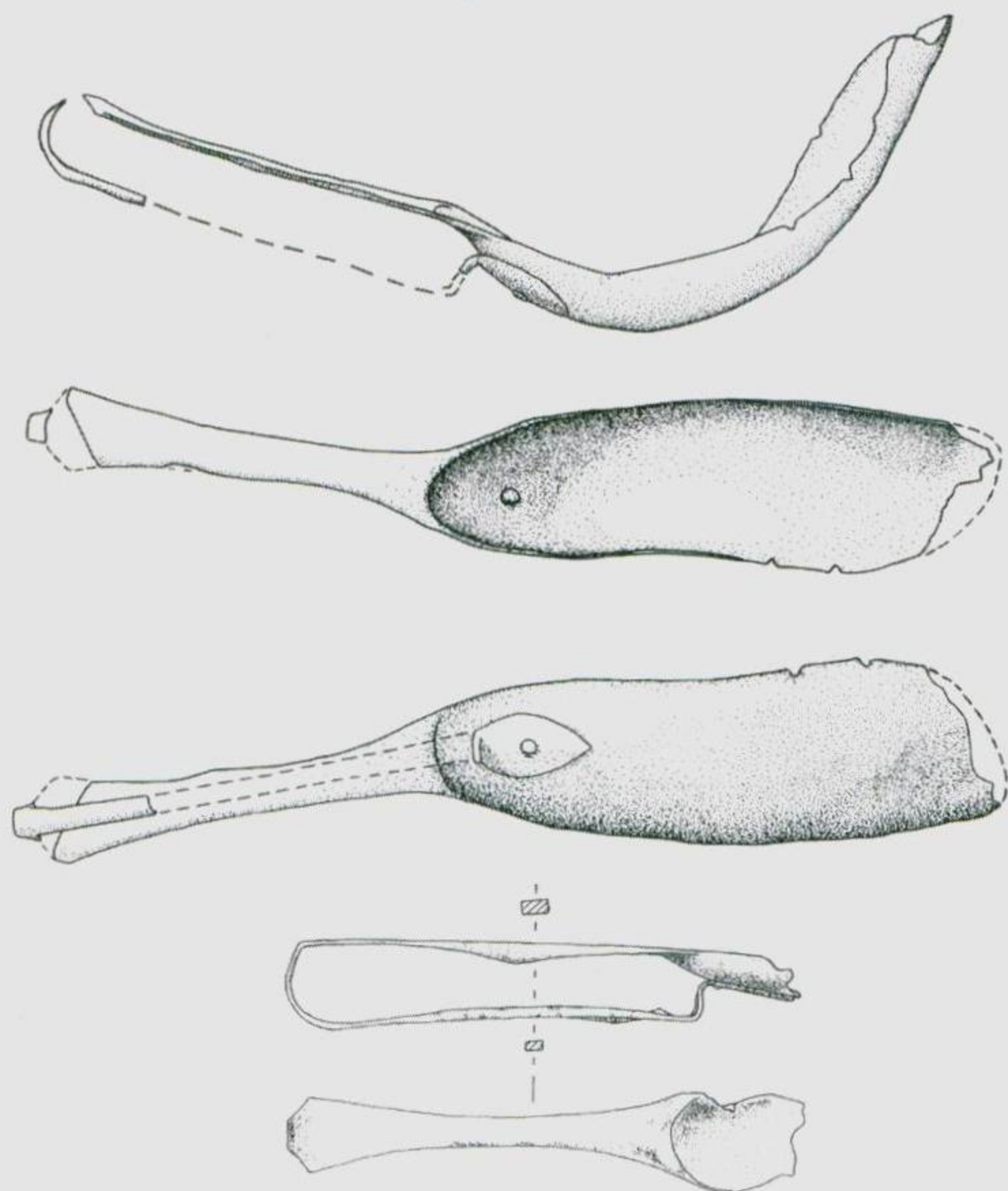

Обр. 38. Теракоти

Fig. 38. Terracottas

cal, economic and cultural centre of the Getic state can be perceived by the coin hoards and finds. They point out, that the leading role in its contacts has been played by the Greek colonies on the Westpontic coast. It is well known, that because of their low value, the bronze coins are mostly distributed close to their minting centres. The Westpontic issues (Fig. 41) are representative for

Обр. 40. Железни стригили

Fig. 40. Iron strigils

не само от Атика, но също така вероятно и от Тасос, Македония, Самос, Пергам, Родос и други неидентифицирани центрове в Мала Азия. Вероятно голяма част от този импорт и други стоки са постъпвали в Тракия заедно с по-обемистите и по-значими товари от амфори (обр. 42). Трайните и широките икономически връзки са обусловили навлизането и въздействието на елинистическата култура сред населението на гетската столица и региона.

Значението на града като политически, икономически и културен център на гетската държава може да се види и чрез монетните съкровища и находки. Те показват, че първостепенно значение в контактите му

their validity as means of payment, and furthermore for regular relations with them. Odessos stands out in the first place. The most direct route, connecting both cities, is by land (Fig. 73). It is possible, that the donor of the votive inscription in honour of the goddess Phosphorus, discovered at the SG - Menecharmos, son of Poseidonios, could have been a citizen just of Odessos (Fig. 72; cf. § Religious life). The coins show intensive relations with Histria, which have been conducted by the river Danube and its tributary Krapinets. That is the already mentioned way of transporting amphorae cargoes. The contacts are documented by the treasure from Todorovo and other finds. The low values and the imitation of Histrian coins, found in the city, evidence their frequent flow and undoubted value. The coins of Lysimachus, the Anatolian drachmas issues from Alexander the Great type, as well as the Macedonian bronze coins, probably prove the contacts of Sboryanovo with the Westpontic centres. The archaeological material (e.g. the pottery) and the information for independent minting in Histria (315-305 BC), indicated by the treasure from Todorovo, make clear the actual condition of the Pontic colonies during the kingship of Lysimachus. On the contrary to the ancient sources and the believes of some historians they have been allowed to develop freely their traditional relations with Asia Minor and the hinterland of Thrace.

The coins found in Sboryanovo, in the aggregate, reveal the different functions reflecting in their presence here. In the first place, that is positively a question of stock exchange. Some of the most interesting finds in the city are 6 bronze imitations of silver coins – 3 drachmas of

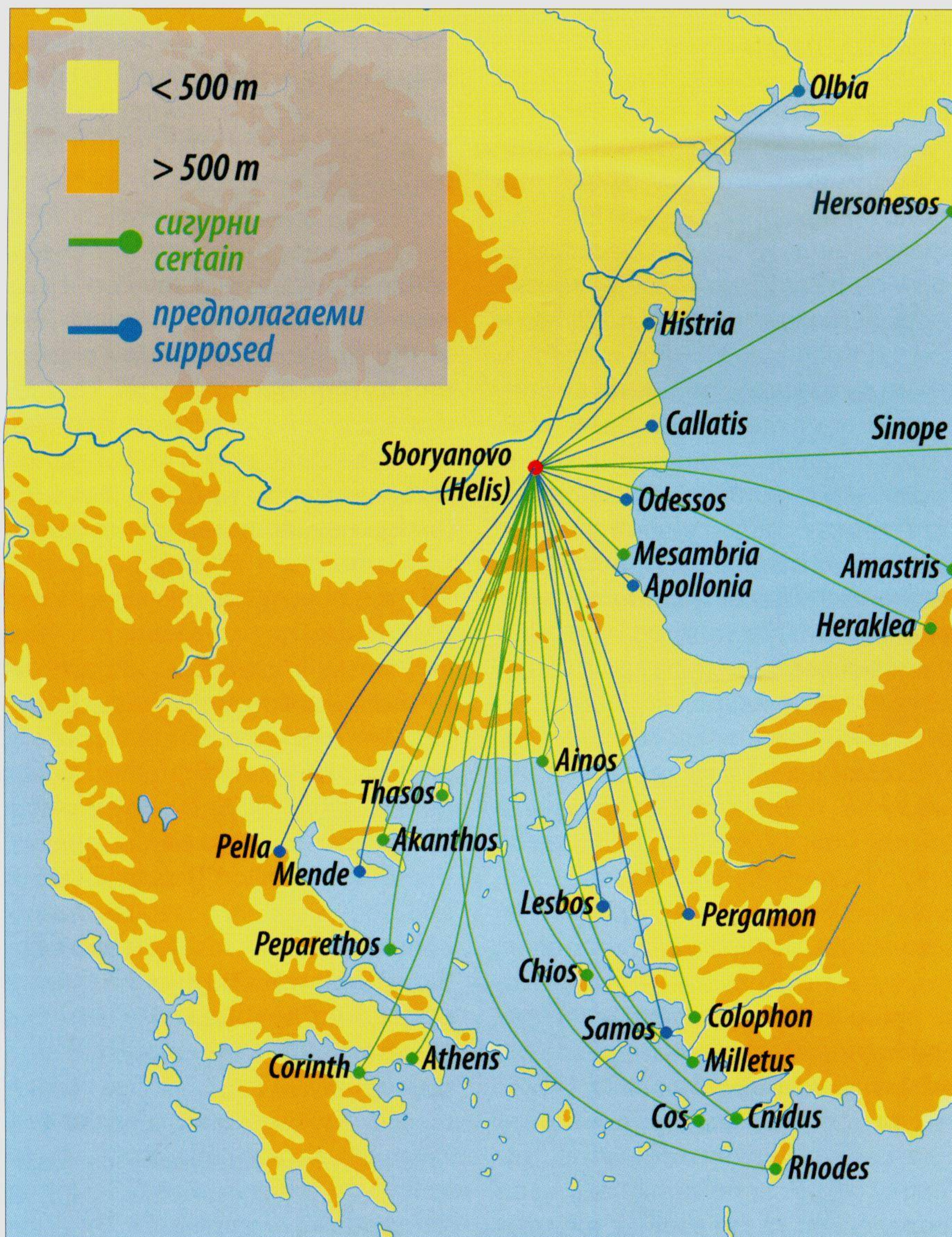
Обр. 41. Монети

a-в) Истрос
c-d) Одесос
e) Месамбрия
f) Калатис

Fig. 41. Coins

a-b) Histria
c-d) Odessos
e) Mesambria
f) Callatis

Обр. 42. Карта на икономическите връзки на града в Сборяново

Fig. 42. Map of the economic relations of the city in Sbornovo

са играли гръцките градове-колонии от западнопонтийския бряг. Известно е, че поради ниската си стойност бронзовите монети са разпространени близо до центровете на емитирането им. Монетите на западнопонтийските градове открити в града (обр. 41) сочат, че те са били валидно платежно сред-

Histria, 2 Alexander the Great drachmas and 1 of his tetradrachmas type. Furthermore, in the central section of the city has been discovered a bronze cast weighting 0.94 g, in an archaeological context indicating its indigenous origin. The imitations are anepigraphic and all of the circumstances point, they have no political sig-

ство и документират редовните му контакти с тях. На първо място изпъква Одесос. Пряк път по суша е свързвал двата града (обр. 73). Възможно е донорът на посветителния надпис в чест на богинята Фосфорос, открит при Южната порта, Менехармос син на Посейдоний, да е гражданин именно на Одесос (обр. 72; срв. §. 6). Монетите сочат изявени връзки с Истрия, осъществявани по вода по Дунав и неговия приток Крапинец. Това е и посочения вече начин за транспортиране на амфорните товари. Контактите са отразени чрез съкровището от Тодорово и други находки. Дребните номинали и имитациите на истрийски монети, открити в града, свидетелстват за свободната им циркулация и призната стойност. Монетите на Лизимах и анатолийските емисии на драхми от Александров тип, както и македонски бронзови монети, вероятно потвърждават контактите на града в Сборяново със западнопонтийските градове. Археологическите находки (например керамиката) и информацията за местно монетосечене в Истрия (315-305 г. пр. Хр), подсказана от съкровището от Тодорово, изясняват реалното положение на черноморските градове по време на царуването на Лизимах. Обратно на сведенията в античните извори и схващанията на някои историци, те са били оставени да развиват свободно традиционните си връзки с Мала Азия и тракийския хинтерланд.

Съвкупността от монетите открити в Сборяново сочи различните функции, отразени в тяхното присъствие тук. На първо място, те определено са свързани с пазарни отношения. Едни от най-интересните находки в града са 6 бронзови имитации на сребърни монети - 3 на драхми на Истрия, 2 на Александрови драхми и 1 на тетрадрахма от този тип. В Централния изкоп бе открито и бронзово ядро с тегло 0,94 г, в археологически контекст, сочещ местното му производство. Имитациите са анепиграфни и всички обстоятелства сочат, че те нямат политическа стойност, а появата им може да бъде обяснена единствено с нуждите на пазара. Очевид-

nificance and their presence could be explained only with the demands of the market. It is obvious the intent to compensate the shortage of small low-value coins, which is characteristic for a well-developed daily market. Considering the rough make of the imitations, they apparently have not been made for foreign trade, e.g. within the citizens of the Pontic colonies. They have been used only in the domestic market, in the exchange between Thracians and confirm its monetary character. Thus in the end of the 4th and especially the first half of the 3rd c. BC, the Getic centre at Sboryanovo has vivid features of a city with developed domestic and foreign market, based on the stock and money exchange.

The city has been a prosperous producing centre. The rich collection of tools, articles, and waste (more than 300 artefacts) testifies to metalworking workshops, producing tools, arms jewellery and toreutic goods from ferrous and non-ferrous metals, including silver and gold (Fig. 43-47, 51). Workshops existed at least at three points of the city – at the CE, the SG and the WFW complex. Thus, some of the toreutics and the jewellery artefacts from the Sboryanovo cemeteries, as the well-known frontal of harness from Sveshtary (Fig. 48) and the silver phiale from Tumulus 8 (Fig. 50) – both from the

Обр. 43. Останки от пещ за топене на цветни метали (срв. обр. 27 А)

Fig. 43. Remains of smelting furnace for non-ferrous metals (cf. fig. 27 A)

Обр. 44. Лопатки за пещи и огнища

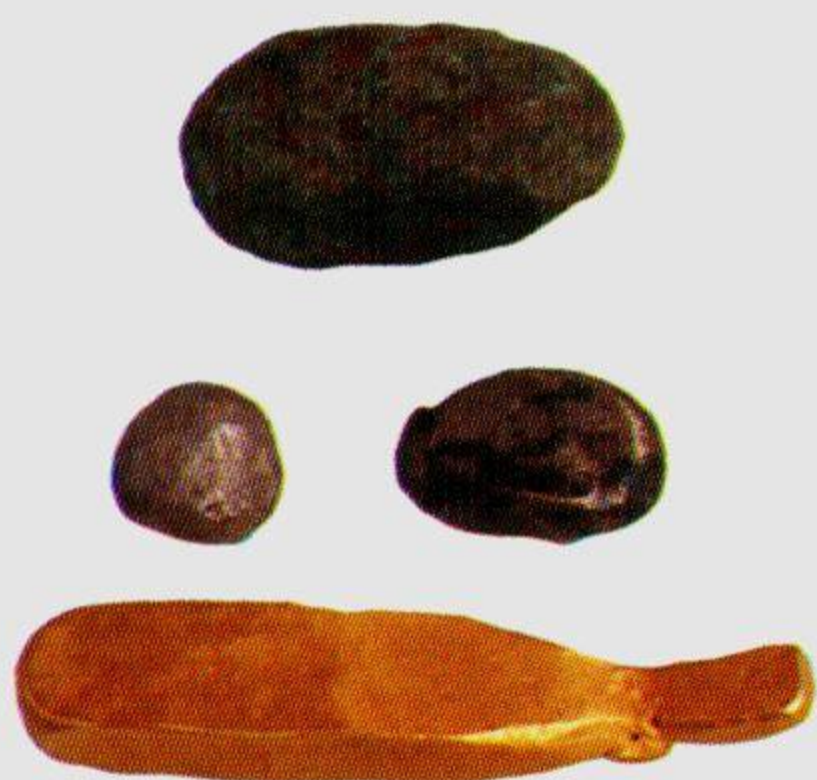
Fig. 44. Furnace and hearth rakes

но е желанието да се компенсира недостига на монети от дребен номинал, което е характерно за един добре развит всекидневен пазар. Като се има пред вид непретенциозния характер на имитациите, те очевидно не са били предназначени за международна търговия, например с жителите на Понтийските градове. Използвани само в местния пазар за размяна между траките, те потвърждават неговия стоков характер. Следователно, в края на IV и особено в първата половина на III в. пр. Хр. гетският център в Сборяново показва белези на град с развити местен пазар и международна търговия, основани на стоково-паричната размяна.

Градът на гетите бил проспериращ производствен център. Богатата колекция от инструменти, продукти и отпадъци от производствения процес (над 300 артефакта) свидетелстват за работата на металообработващи работилници произвеждащи сечива, оръжия, накити и изделия на торевтиката от черни и цветни метали, включително сребро и злато (обр. 43-47, 51). Ателиета са съществували

Обр. 46. Златен, сребърни и бронзов слитъци

Fig. 46. Gold, silver and bronze ingots

Обр. 45. Ювелирни инструменти

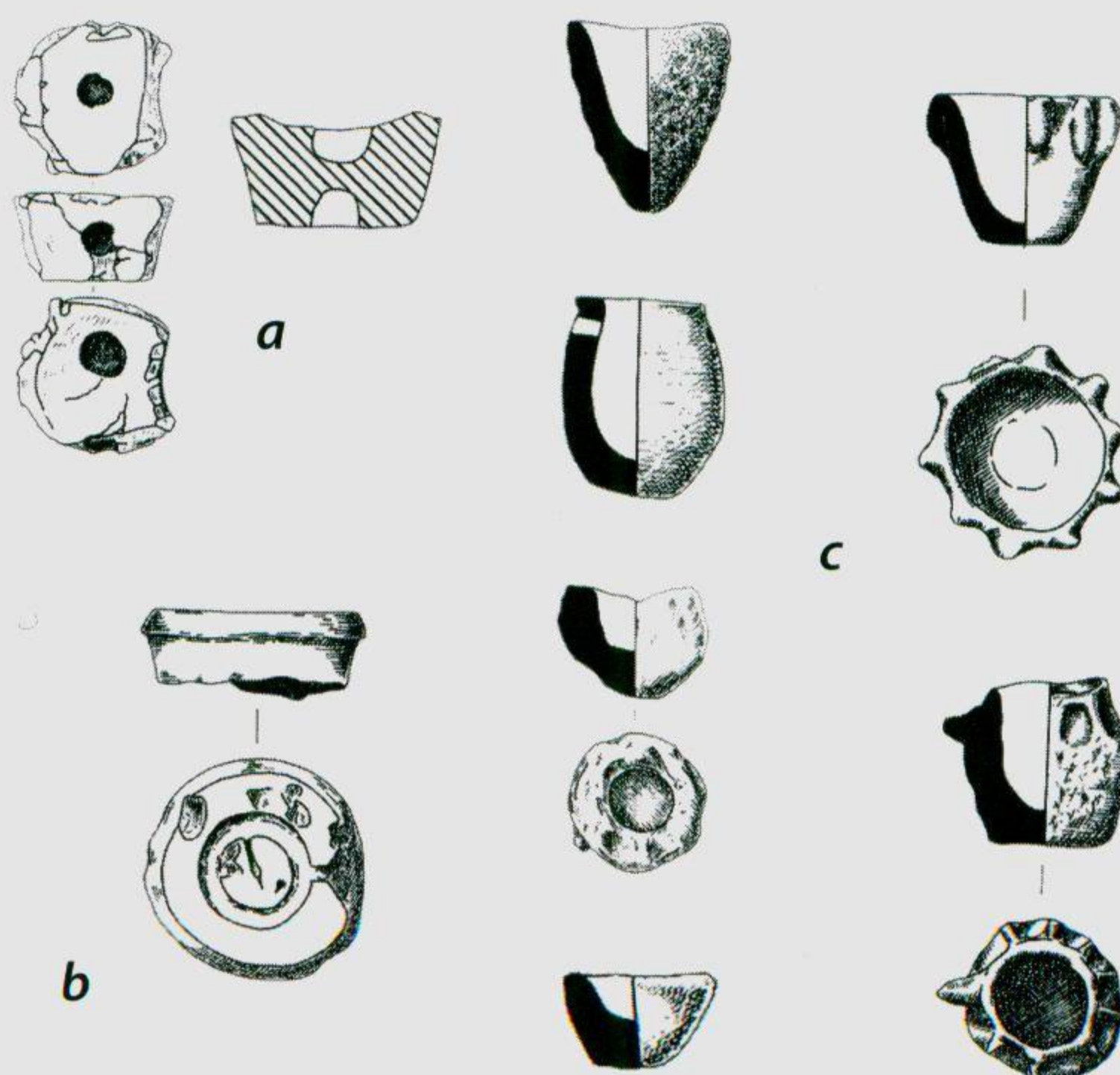
Fig. 45. Jeweller's tools

Eastern necropolis are produced in the local workshops. The golden Pegasus from Vazovo (Fig. 49), which is just some 5 km away from Sboryanovo, is also most likely made in the Getic capital. Mass production metalworking goods could have been sold to various strata of the local market and have been one of the sources and stimuli for the economic development of the Getae.

Examples for such artefacts are the fibulae – both for fastening and adornment of the dress for many ancient people. The excavations at many different parts of the city accumulated good collection of basic types and variants of

Обр. 47. Оловна матрица (a), калъп (b) и глинени поти (c)

Fig. 47. Lead matrix (a), mould (b) and clay crucibles (c)

Обр. 48. Сребърен начелник от Свещари
Fig. 48. Silver harness frontal from Sveshtary

вали поне в три точки на града - ЦИ, при ЮП и комплекса при ЗКС. Вероятно някои от изделия на торевтиката и ювелирството открити в некрополите на Сборяново, като известния начелник от Свещари (обр. 48) и сребърната фиала от могила № 8 – все от Източния некропол (обр. 50), са произведения на местните работилници. Златното протоме на Пегас от Вазово (само на ок. 5 км от Сборяново) вероятно също е изработено в гетската столица (обр. 49). Изделията на металообработването за масова употреба са могли да бъдат пласирани сред широки слоеве на местния пазар и са били един от източниците и стимули за икономическото развитие на гетите.

Пример за такива артикули са фибулите – закопчалка и украса за дрехите при много древни народи.

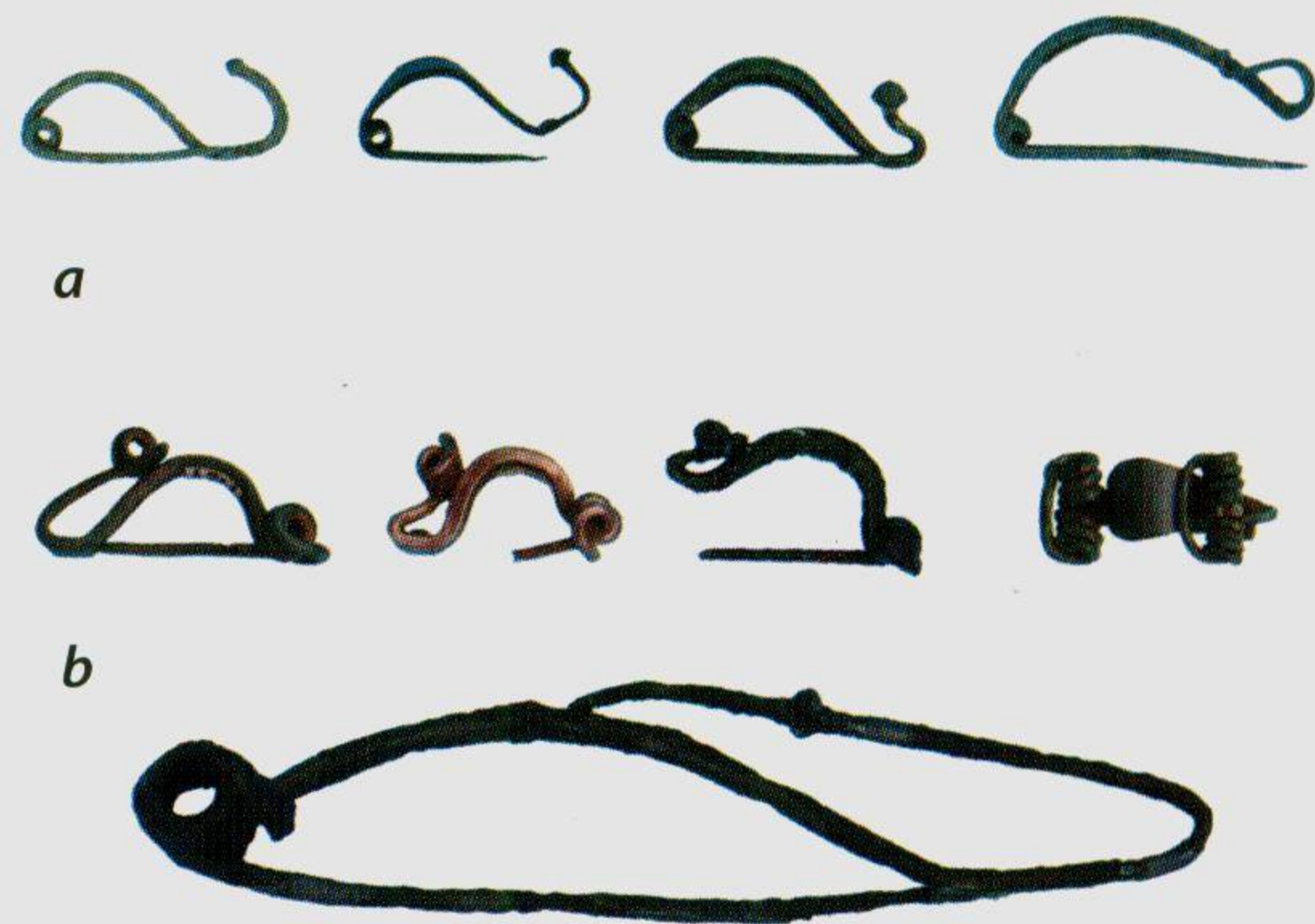

Обр. 50. Сребърна фиала от могила 8 на Източния некропол
Fig. 50. Silver phiale from tumulus 8 of the Eastern necropolis

При разкопките в различните части на града беше натрупана богата колекция от основните типове и варианти

Обр. 49. Златно протоме на Пегас от Вазово
Fig. 49. Gold Pegasus protome from Vazovo

Обр. 51. Фибули

a. "тракийски mun"
b. "латенски mun"

Fig. 51. Fibulae

a. Thracian type
b. La Tene type

the so-called Thracian type fibulae (Fig. 51 a). It is of no less interest that fibulae and variants common for the Celtic cultures of Central Europe and spread in Early Hellenistic Thrace appear to be very well documented as well (Fig. 51 b). The concentration of finds of both groups, as well as fragments, semi manufacture, waste and tools in the area of Dwelling III points the

на т. нар. „тракийски тип“ фибули (обр. 51 а). Интересно е, че не по-малко и също така разпространени се оказаха и фибули от някои варианти характерни за келтските култури в Централна Европа (обр. 52 б) и станали популярни и в Тракия през Ранноелинистическата епоха. Концентрацията на находки от двете групи, както на фрагменти, полуфабрикати и инструменти в ареала на жилище III при ЦИ (обр. 27) сочат, че тук е имало ателие за тяхното производство.

Вносът на значителни количества елитни вина и качествен зехтин, е бил обезпечен чрез реципрочни парични или по-често стокови еквиваленти. Условията и данните за действително интензивно земеделие (обр. 56-57) и скотовъдство означават, че вероятно значима част на експорта от гетските земи е бил под формата на зърнени храни, добитък, кожи и други селскостопански суровини и полуфабрикати.

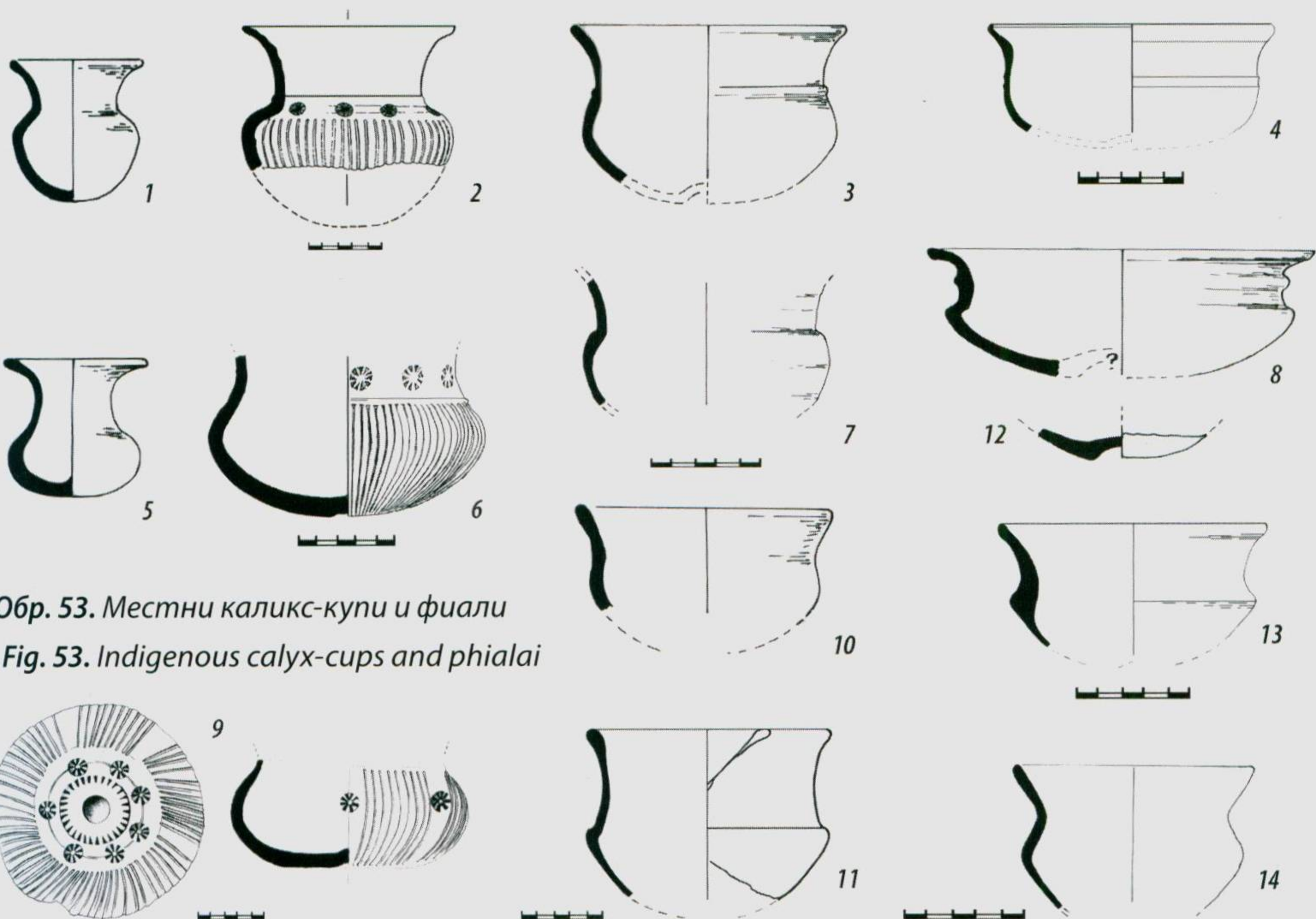
Една щастлива колективна находка

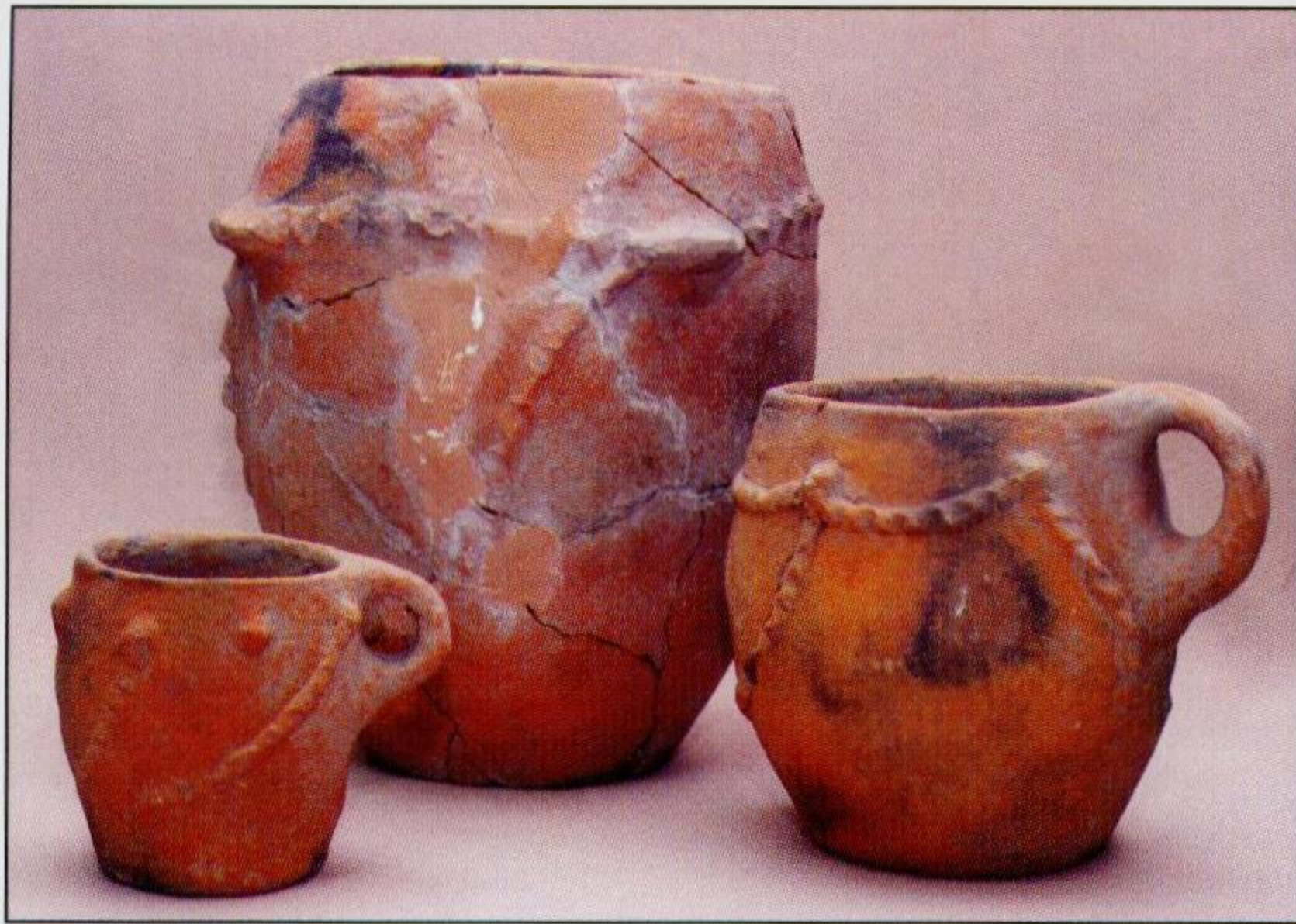
Обр. 52. Рибно блюдо и кана – местно производство
Fig. 52. Fish plate and jug - indigenous production

existence of a workshop there.

Obviously, the import of huge amount of elite wine and olive oil, has been secured by the reciprocal monetary or more often goods equivalent. The conditions and the data for the indeed intensive farming (Fig. 56-57) and stockbreeding indicate that probably a considerable

Обр. 53. Местни каликс-купи и фиали
Fig. 53. Indigenous calyx-cups and phialai

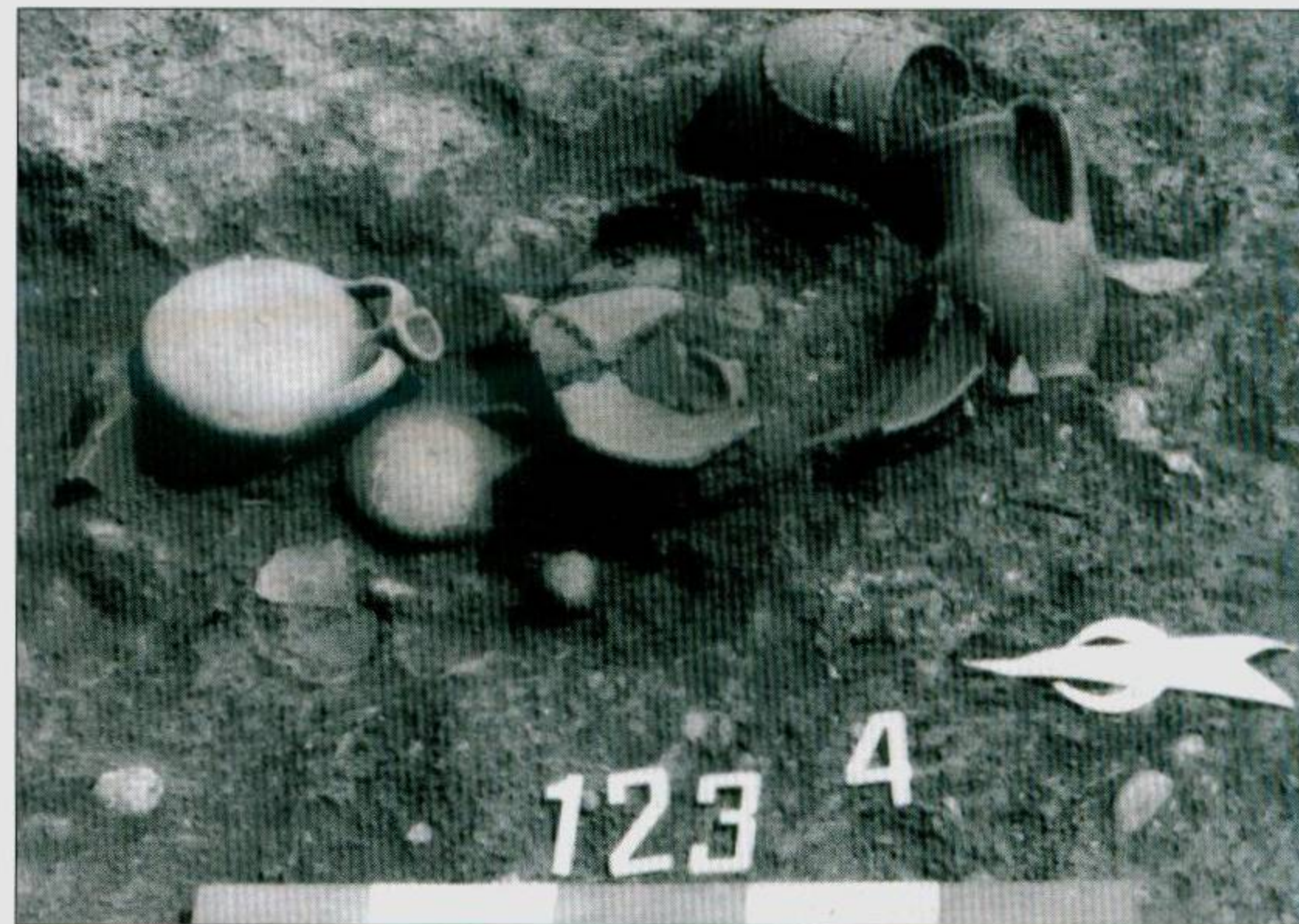

Обр. 54. Традиционна местна керамика, работена на ръка

Fig. 54. Common indigenous hand-made pottery

от къща № IV (обр. 55; срв. плана на обр. 27) дава информация за интериора на обичайните жилища и същевременно за земеделието в района. При източната стена на основното помещение бяха открити кана (обр. 52), три съда работени на ръка (обр. 54) и два аскоса (обр. 37), а под тях лемеж (обр. 57), два сърпа (обр. 56) и точило. Съдовете с различни функции и сечивата са били поставени върху две нива на здрави полици или някакъв сандък. Комплектът от сечива показва, че жилището е обитавано от семейна двойка и децата им. Особено интересно се оказва съдържанието на каната. В нея е било приготвено зърно за посев – сорго (*Sorghum bicolor*). Тази интензивна зърнена култура, с високо съдържание на скорбяла, е подходяща за континенталния климат на района. До този момент имаше информация за отглеждане на сорго в нашите земи от римската епоха нататък. Вероятно сме изправени пред свидетелство за внасянето и натурализирането в Тракия на нови интензивни култури от Близкия Изток или Северна Африка. В контекста на интензивни икономически връзки със Синопе и големите центрове от Егейския басейн това е напълно естествено.

Количеството и особено функционалното разнообразие сред трапезната керамика работена на колело, със сив, (сиво)черен

Обр. 55. Група съдове от жилище IV в ЦИ

Fig. 55. Group of vessels from dwelling IV in CE

part of the export from the Getic lands should have been cereals, livestock, rawhide and other agricultural raw materials and semi-manufactured goods.

A chance find from Dwelling IV (Fig. 55; cf. Fig. 27) gives information both on the interior of the common dwellings and the agriculture of the region. At the Eastern wall of the main room have been discovered a jug (Fig. 52), three hand-made vases (Fig. 54) and two askoi (Fig. 37). Below were found a ploughshare (Fig. 57), two sickles (Fig. 56) and a whetstone. Obviously the pots with different functions and the tools had been put on two levels of solid shelves or in a box. The set of tools points that the dwelling belonged to a couple of adults and their children. Especially interesting is the contents of the jug. Seed-corn – sorgo (*Sorghum bicolor*) has been stored there. This crop of intensive character and high levels of starch is very suitable to the continental climate of the region. So far the information for the sorgo cultivation was for the Roman times and later. Maybe we are presented with evidence for import and adoption of new cultures from the Near East or North Africa. In the context of strong trade relations with Sinope and the big trade centres of the Aegean basin this is rather expected.

The fairly great amount and especially the functional variety of the wheel-made tableware - grey, black-grey or red-brown in colour (

или червен цвят (обр. 39, 52-53), дава възможност да се разграничат различни центрове на нейното производство. Наличието на достатъчно качествена глина в околността и откритите съдове с дефекти, дават основания да се предполага съществуване и на местни грънчарски работилници, задоволяващи нуждите на града и региона. Предполагаше се, че са били извън резиденциалната част на платото. През 2002-2003 г. в непосредствена близост с Южната порта беше проучен участък, където са функционирали през първата половина на III в. пр. Хр. керамични пещи, изградени на групи върху подходяща тераса (обр. 18-20). Размерите им подсказват, че в тях са изпичани трапезни съдове (срв. обр. 39 с). Би следвало да се очаква, че в рамките на града са съществували и други работилници за керамични изделия.

Наблюденията при жилищни ансамбли, особено в ЦИ, където бяха документирани затворени комплекси, дават възможност за оформяне на обща представа за интериора в обичайното жилище в гетския град и елементите на всекидневния живот и бит. Както бе посочено вече (§ 3. Архитектура), в основното жилищно помещение винаги има глинобитно огнище за огрев, готвене и осветление. Често има и второ украсено огнище - очевидно с ритуални функции (срв. § 6). В някои случаи, като жилище II от ЦИ, са документирани и останки от битови пещи. Има и вариант пещта да е била изградена отвън, около къщата (вж. обр. 28; 69). Освен с огнището, в гетското жилище светлина била осигурена и чрез обичайните за гръцката култура лампи (обр. 36). Следва да се подчертае, че във всяко основно жилищно помещение (от добре запазените) е документирана лампа. Специализирани изследвания сочат, че една такава лампа пълна с качествен зехтин осигурява добро осветление на помещение с площ 20-25 м². (За съжаление, поради разрушенията и при начина на изграждане и покритие, няма податки дали освен от вратите, дневна светлина е била осигурена от прозорци и от-

Обр. 56. Земеделски инструменти

Fig. 56. Farming tools

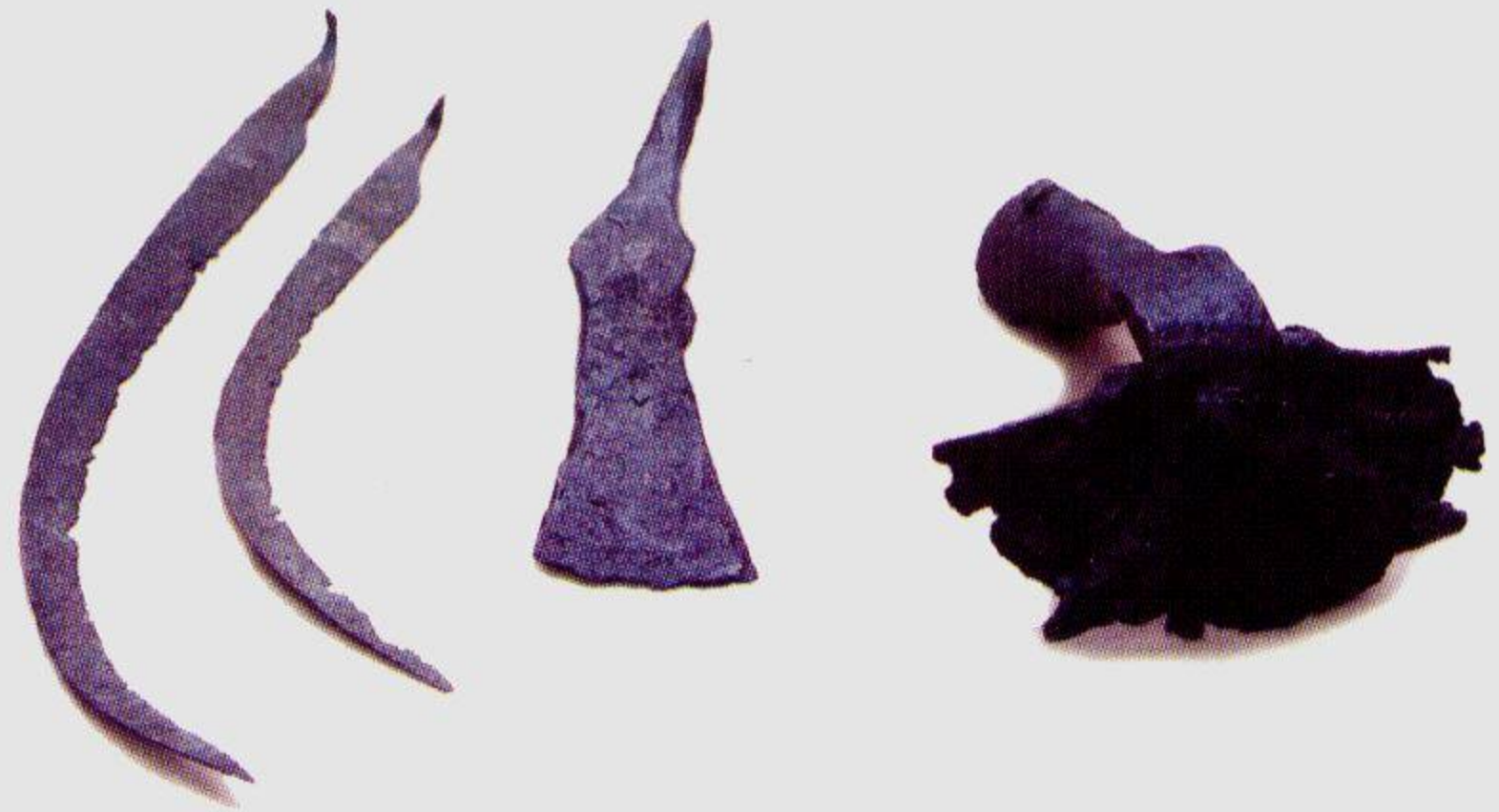
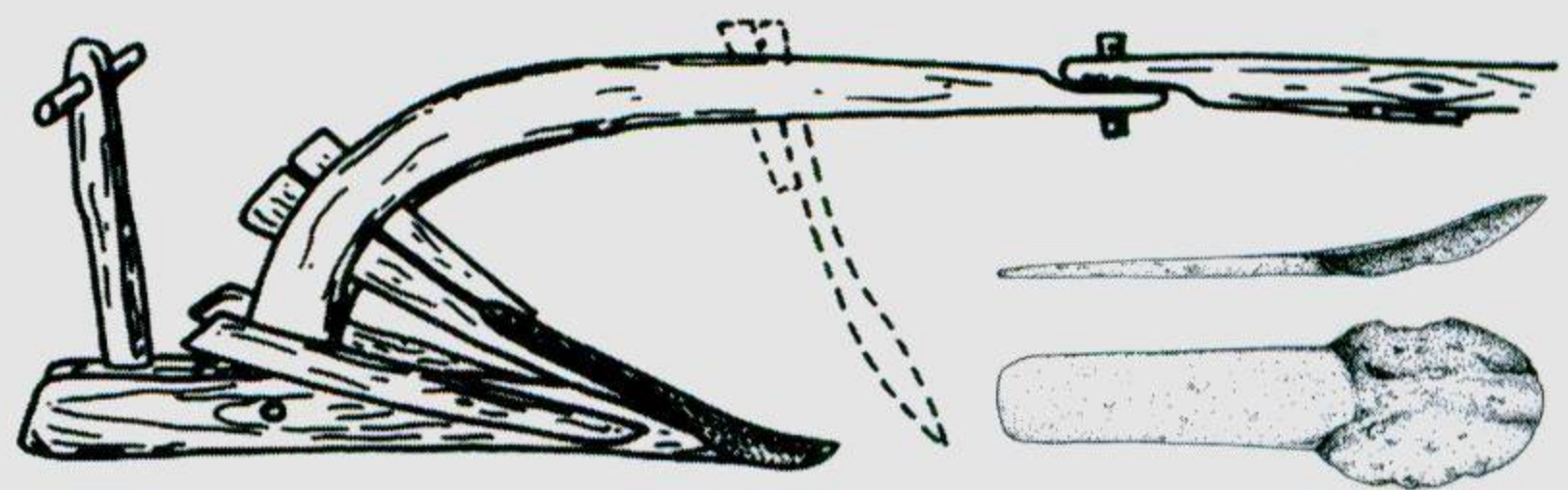

Fig. 39, 52-53) provides a possibility to be distinguished different centres of its production. The existence of enough quantities of qualitative clay in the vicinity, as well as some faulty vases, give grounds to be suggested the existence of local pottery workshops, meeting the needs of the city and the region. They probably have been outside the residential part of the plateau. In 2002-2003 in the immediate proximity to the SG was investigated a quarter, where kilns have worked in the first half of the 3rd c. BC, built up in groups on a proper terrace (Fig. 18-20). Their dimensions indicate that they have been used for baking tableware (Cf. Fig. 39c). The existence of more pottery workshops should be expected within the borders of the city.

The observations on dwelling complexes, especially in the CE, where were detected the closed ones, provide possibility to frame a concept of the common household and the daily routine elements in the Getic city. As it was already pointed out (§ 3. Architecture), in the main room there is always a clay-beaten hearth for heating, cooking and lighting. Often there is

Обр. 57. Железен лемеж и реконструкция на плуг

Fig. 57. Iron ploughshare and plough reconstruction

вори в покрива.) Друг факт, свидетелстващ за висок стандарт и битова култура на жителите на гетската столица, е липсата на местни имитации. Качествени лампи са били доставяни в достатъчни количества и очевидно са били достъпни. Откритите във всички части на града синопски амфори са доказателство, че ре-номираният зехтин, експортиран от Синопе е осигурявал качествено гориво за лампите.

Големият дял на синопския импорт чрез амфори насочва към предположението, че друга част от зехтина е бил използван за кулинарни и ритуални цели. Зехтин е бил внасян вероятно и от някои от егейските центрове. Вече бе посочено забележителното разнообразие от качествена трапезна керамика за готвене, поднасяне и консумиране на храни. Копираните и свободно имитира-

Обр. 58. Тежести за стан

Fig. 58. Loom weights

ни в многобройни вариации дълбоки купи и паници – лекани, са красноречив пример в това отношение. Формалното и функционално многообразие на съдовете означават разнообразни блюда, т.е. добър хранителен стандарт. Той е бил потенциално възможен при доказаните добре развити земеделие и скотовъдство. Река Крапинец, по-пълноводна в миналото, и Дунав са осигурявали риба и други речни продукти. Тук следва да се подчертае друг интересен факт. Сред импортната чернофирнисова керамика рибните блюда са сред най-добре документираните форми

a second, decorated hearth – apparently with ritual functions (cf. § 6). In some cases, like in dwelling II from the CE, are detected remains of domestic ovens (see Fig. 28, 69). Another variant is the oven to be built outside the house. Besides from the hearth, the lighting in the Getic home has been provided by the common in the Greek culture lamps (Fig. 36). It should be stressed that in each of the main rooms (the preserved ones) has been found a lamp. Practical studies revealed that a single lamp with quality olive oil can provide sufficient lighting for a room of 20-25 m². (Unfortunately, due to the collapse of the buildings and the manner of construction and roof covering, there are no indications for windows or opening in the roof). Another fact indicating high standard and domestic culture of the inhabitants of the Getic capital is the lack of indigenous imitations. Quality lamps have been delivered in adequate quantities and have been quite common. The Sinopean amphorae discovered all over the city are confirmation that the famous olive oil, exported by Sinope, provided the quality fuel for the lamps.

The considerable amount of the Sinopean import by amphorae leads to the suggestion that the rest of the olive oil has been used in culinary and ritual activities. Olive oil has been imported probably from other Aegean centre as well. It was already mentioned the impressive diversity of quality tableware for cooking, serving and consuming of food. The replicas and confidently imitated in numerous variations deep bowls and bowls – lekane, speak for themselves. The shape and functional variety of the vessels indicates diverse meals, i.e. good nutrition standard. It is fully achievable considering the well developed agriculture and stock breeding. The Krapinets river, high watered in the past, and Danube have provided fish and other riverfood. It has to be put stress on the interesting fact, that among the import black-glazed pottery the fish plates are one of the most numerous shapes (Fig. 37 d). The adoption of this typical Greek shape for fish consummation by the local population is evidenced with its pro-

(обр. 34 d). Възприемането на тази типично гръцка форма със съответния специфичен начин на консумиране на рибни ястия от местното население е засвидетелствано категорично от произвеждането ѝ от местните грънчари (обр. 52)

Формите съдове за консумация на вино, които се използват от жителите на гетския град, са друга група ясни свидетелства за трайните тенденции във въздействието на елинистическата култура над местното общество. Т. нар. елинистически тип кантарос, със или без украса от тип „Западен склон“ е може би най-типичната група сред импортната чернофирнисова керамика (обр. 34 а-с; 39 а). Кантаросът е типичната чаша за пиене на вино в гръцката класическа култура. Произвежданите от местните грънчари различни варианти като размер и колорит кантароси (обр. 39 b-с) са израз на широкото им възприемане сред местното население. Друга група чаши за пиене и възлияния, които са не помалко информативни за културните процеси в гетското общество са фиалите и каликс-купите (обр. 39 d-e; 53). В гръцката култура фиалата е ниска и широка чаша за възлияния, а дълбоката ѝ версия, каликс-купата или „ахеменидската купа“ е възприета под влияние на престижни метални образци използвани за пиене от аристокрацията в Ахеменидската империя. В Тракия аристокрацията възприема тези форми още през класическата епоха и техните метални версии – най-често от сребро, се произвеждат и от местните торевти. Популярността им през втората половина на IV-първата половина на III в. пр. Хр. намира концентриран израз в многобройните вариации на фиалите и каликс-купите от Рогозенското съкровище (общо 108). Засвидетелстваното разнообразие във формата, технологията и украсата на евтините глинени версии от Сборяново, открити навсякъде из града, подсказва, че тези чаши са били употребявани от широки кръгове на населението – войници, търговци, занаятчии и земеделци. Сходните силует и пропорции на някои от глинени

duction by the local potters. (Fig. 52)

Wine consumption shapes, used by the citizens of the Getic city are another group proving permanent impact of the Hellenistic culture on the indigenous society. The so-called Hellenistic type kantharos, decorated or not in West Slope style is probably the most typical group

Обр. 59. Полуфабрикати от кост и рог
Fig. 59. Part-finished articles of bone and horn

Обр. 60. Изделия от кост
Fig. 60. Bone-made articles

among the imported black-glazed pottery (Fig. 34a-c, 39a). The kantharos is common cup in the Greek Classical culture. The kantharoi produced by the local potters in a many variations of size and colour are an expression of adoption by the locals of this vase type. Another group of cups for drinking and libations, not less indicative for the cultural developments in the Getic society are the phialai and calyx-cups (Fig. 41 d-e, 55). The phiale in the Hellenic culture is a large, open cup for libations, and the deep version

съдчета (обр. 53 3-4, 8) със сребърната фиала от Източния некропол (обр. 50) илюстрират връзката между металните образци и техните глинени версии в един голям икономически (производствен) и културен център на Тракия.

Следва да се подчертае, че по отношение на бита (лампи, вносна и местна керамика, инструменти и пр.) не се забелязват

Обр. 61. Стъклені мъниста и пандантиви

Fig. 61. Glass beads and pendants

различия, независимо от мястото на комплексите в цитаделата, „подградията“, „долния град“ или Западния квартал. Това води към идеята за значителен процент от свободни жители (земеделци, занаятчии, търговци и пр.), с достатъчно висок икономически стандарт, живели в града заедно с представителите на управляващите царска и други аристократични семейства, част от чиито монументални гробници и други гробни съоръжения са проучени в могилите на Източния и Западния некрополи. За съжаление, за плоските некрополи, където редовите жители на града са погребвали близките си, с данните представящи възрастови, полови, социални и други особености, засега не знаем нищо.

Проучването на тракийския град даде обилна информация и за домашните занаяти, сред които преденето и тъкането са най-добре представени чрез откриваните навсякъде прешлени за вретено и тежести за стан (обр. 58). Откритите фрагменти от ножници за стригане на вълна, потвърждават предположението, че освен ленени и конопени са

– the calyx-cup (Achaemenid cup) is adopted under the influence of prestigious metal ones used for banqueting by the aristocracy of the Achaemenid empire. The Thracian aristocracy adopted the shapes in Classical times and metal versions – most often made of silver, have been manufactured by local craftsmen. The commonness of these shapes in the second half of the 4th – first half of the 3rd c. BC finds expression in the multiple variations of the 108 phialai and calyx-cups of the Rogozen treasure. The variety in shape, technology and decoration of the much cheaper clay versions found all over the city, suggests the use by wide circles of the population – soldiers, merchants, craftsmen and farmers. The similarity in the silhouette and proportions of some of the vases with the silver phiale (Fig. 50) from Tumulus 8 (Eastern necropolis) illustrate the parallel between the metal and clay versions in a big economic (production) and cultural centre of Thrace.

Considering the living standards (lamps, imported and local pottery, implements etc.) there is no difference depending on the location of the dwellings – in the citadel, the lower quarters, the Western quarter or the lower town. This leads to the idea of a considerable amount of free citizens (farmers, craftsmen, merchants etc.) with high living standard, co-existing with the royal and other aristocratic families, whose monumental tombs and graves are found in the tumuli of the Eastern and Western necropoleis (Cf. Fig. 1). Unfortunately, we do not know anything about the cemeteries – probably with flat graves, where the common population buried their relatives and so there is no information on social, religious and other characteristics of the common people.

The excavations in the Thracian city provide abundant information on the domestic crafts. The spinning and weaving are best represented by the discovered everywhere spindle-whorls and the loom-weights (Fig. 58). The fragments of shearing scissors found in residential complexes confirm that besides linen and hemp textiles, woollen fabrics have been produced as

били изработвани и вълнени тъкани. Различните по форма и тегло прешлени сочат обработването на различни материали и нишки с различен характер за разнообразните тъкани, изработвани на станове с традиционните пирамидални или възприетите от гръцкия свят лещовидни тежести. В някои случаи има указания за смесеното им използване. Не е изключено при наличието на условия за производство на големи количества вълнени и конопени прежди и тъкани, част от тях да са изнасяни и за пазарите по Понтийското крайбрежие.

Обработката на кожи и кост вероятно се е осъществявала в условията, както на домашно, така и на занаятчийско производство, както сочат данните от комплекса на южната тераса и откритите готови продукти в различни части на града (обр. 59-60).

Сред накитите на населението на гетската столица са характерни стъклените мъниста и пандантиви. Голяма част от тях спадат към популярните в Средиземноморието и келтския свят през това време (IV-III в. пр. Хр.) мъниста с "очи". Изработените от тъмно синя или синьо-зелена стъклена паста (обр. 61). Съществува предположение за апоотропейния характер на нанизите с многоцветните мъниста, комбинирани и с пандантиви от други материали. Използването на такива аксесоари е универсална черта в поведението на древните народи.

5. ВЪОРЪЖЕНИЕ И ВОЕННО ДЕЛО

„Когато Александър умрял, Лизимах станал цар на съседните с македонците тракийци, доколкото над тях властвувал Александър и още по-рано Филип. Това ще да е била една малка част от тракийския народ ... Лизимах воювал най-напред с със съседните одрисци, а след това се отправил на поход срещу Дромихайт и гетите. Но понеже се сблъскал с мъже опитни във военното изкуство, които пък и по численост много го надминавали, той попаднал в крайно опасно положение и

well. The numerous and variable in character and weight spindle-whorls indicate processing of different raw materials and fibres for making different textiles by looms with the traditional biconical loom-weights or the adopted from Greek world lenticular loom-weights. There is even evidence of combined use of both types. It is possible, in case of conditions permit, when manufacturing of large quantities of woollen and hemp yarns, part of the production to be exported to the markets on the Pontic coast.

Leather-working and bone processing have been probably practiced both as domestic crafts and trade, according to the data from the complex on the third terrace and the finished products discovered at a different parts of the city (Fig. 59-60).

It is worth mentioning the presence of glass beads and pendants among the adornments of the population of the Getic capital and the region. Most of them belong to the popular in the Mediterranean and Celtic world at that time (4th -3rd c. BC) beads with "eyes" - three in a line or multiple "eyes" in three lines made of dark blue or blue-green glass paste (Fig. 61). This leads to the existing suggestion for the apothropaic character of the strings with multi-colour beads, combined furthermore with pendants of other materials, which was common for the ancient peoples.

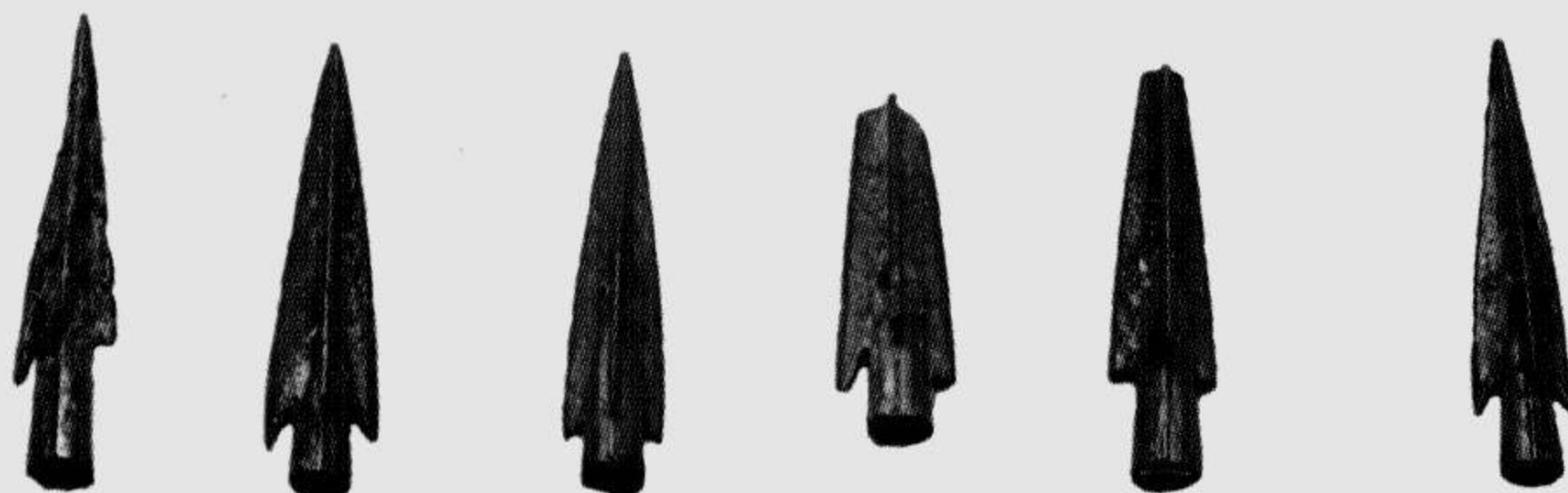
5. ARMS AND WARFARE

After the death of Alexander, Lysimachus ruled such of the Thracians, who are neighbours of the Macedonians, as had been under the sway of Alexander and before him of Philip. These would comprise but a small part of Thrace. ...Then Lysimachus made war against his neighbours, first the Odrysaes, secondly the Getae and Dromichaetes. Engaging with men not unversed in warfare and far his superiors in number, he himself escaped from a position of extreme danger, but his son Agathocles, who was serving with him then for the first time, was taken prisoner by the Getae. Lysimachus met with other reverses afterwards, and attaching great

побягнал, а син му Агатокъл, който тогава за пръв път воювал, бил пленен от гетите. Лизимах, понеже и в по-сетнешните сражения претърпял поражение и при това не можел да пренебрегне пленяването на сина си, сключил мир с Дромихайт, като отстъпил на гета тази част от своята държава, която се намира отвъд Истър и му дал по принуда дъщеря си за жена. Някои казват, че не Агатокъл, но самият Лизимах бил пленен, но бил освободен от плен, когато Агатокъл сключил договор заради него с гетите."

Pausanias Graeciae descriptio I. 9, 5—6

За разлика от богатите погребения, в селищата обикновено се откриват малко и не особено представителни елементи на въоръжението. Голямата площ и развитата

Обр. 62. Бронзови върхове за стрели
Fig. 62. Bronze arrowheads

фортификационна система предопределят находки, които хвърлят светлина върху въоръжението на гарнизона в гетската столица. Наред с очаквани и обичайни артефакти бяха открити и такива, които, заедно с някои елементи на укрепителната система, променят драстично представата ни за нивото на военното дело в тази част на Тракия през Ранноелинистическата епоха.

Сред елементите на въоръжението най-многобройни са тези, определени най-общо като върхове за стрели. Закономерно, като се има пред вид, че за гетите лъкът е традиционно оръжие. Още Тукидит (II. 96. 1) ги характеризира като конни стрелци. Те имали, според него, същото въоръжение като ски-

importance to the capture of his son made peace with Dromichaetes, yielding to the Getic king the parts of his empire beyond the Ister, and, chiefly under compulsion, giving him his daughter in marriage. Others say that not Agathocles but Lysimachus himself was taken prisoner, regaining his liberty when Agathocles treated with the Getic king on his behalf.

Pausanias Graeciae descriptio I. 9, 5—6

In contrast to the rich graves, in the settlements are discovered less and not very representative elements of weaponry. The large surface and developed fortification system of the Getic capital determine, nevertheless, finds which shed light on the arms and equipment of the garrison. Besides expected and common ones, there have been discovered artefacts, which combined with the components of the fortification system, leads to a drastic change of our ideas about the warfare in this part of Thrace in the Early Hellenistic period.

Among the weaponry the most numerous are those, which could be defined mostly as arrowheads. That is quite in the order of things, considering, that it has been the traditional weapon for the Getae. As early as Thucydides (II. 96.1) they are described as mounted archers. They have had, according to him, the same arms as the Scythians. The similarity of the bronze three-fin and three-sided arrows (Fig. 62) with the discovered in Scythia and the information above give grounds to suggest, that the Getae have used reflex (composite) bows, similar in size and design to the Scythian. Despite its modest size till Classical times the sophisticated reflex "Scythian" bow achieved in Scythia, Middle East and the Mediterranean optimal qualities and power, allowing shooting at a considerable distance. In the investigated by now burials and tombs from the cemeteries in Sbornyanovo the bronze arrowheads are most often of the discussed type. The evident data for metal workshops with produc-

тите. Сходството на бронзовите триперести и тристенни стрели с откриваните в Скития (обр. 62) и горните сведения дават основание да се предположи, че гетите са използвали рефлексни лъкове, сходни по размери и устройство със скитските. Независимо от скромните си размери (ок. 70 см), към класическата епоха, сложния рефлексен "скитски" лък достигнал в Скития, Предна Азия и Средиземноморието оптимални качества и мощност, позволяващи стрелба на забележителна дистанция. В проучените досега гробници и гробове от некрополите в Сборяново, бронзовите върхове за стрели са най-често от този тип. Ясните данни за работилници с продукция на метални изделия от широк спектър в гетския град дават възможност да се предположи, че тук са произвеждани върхове за стрели за нуждите на армията и населението.

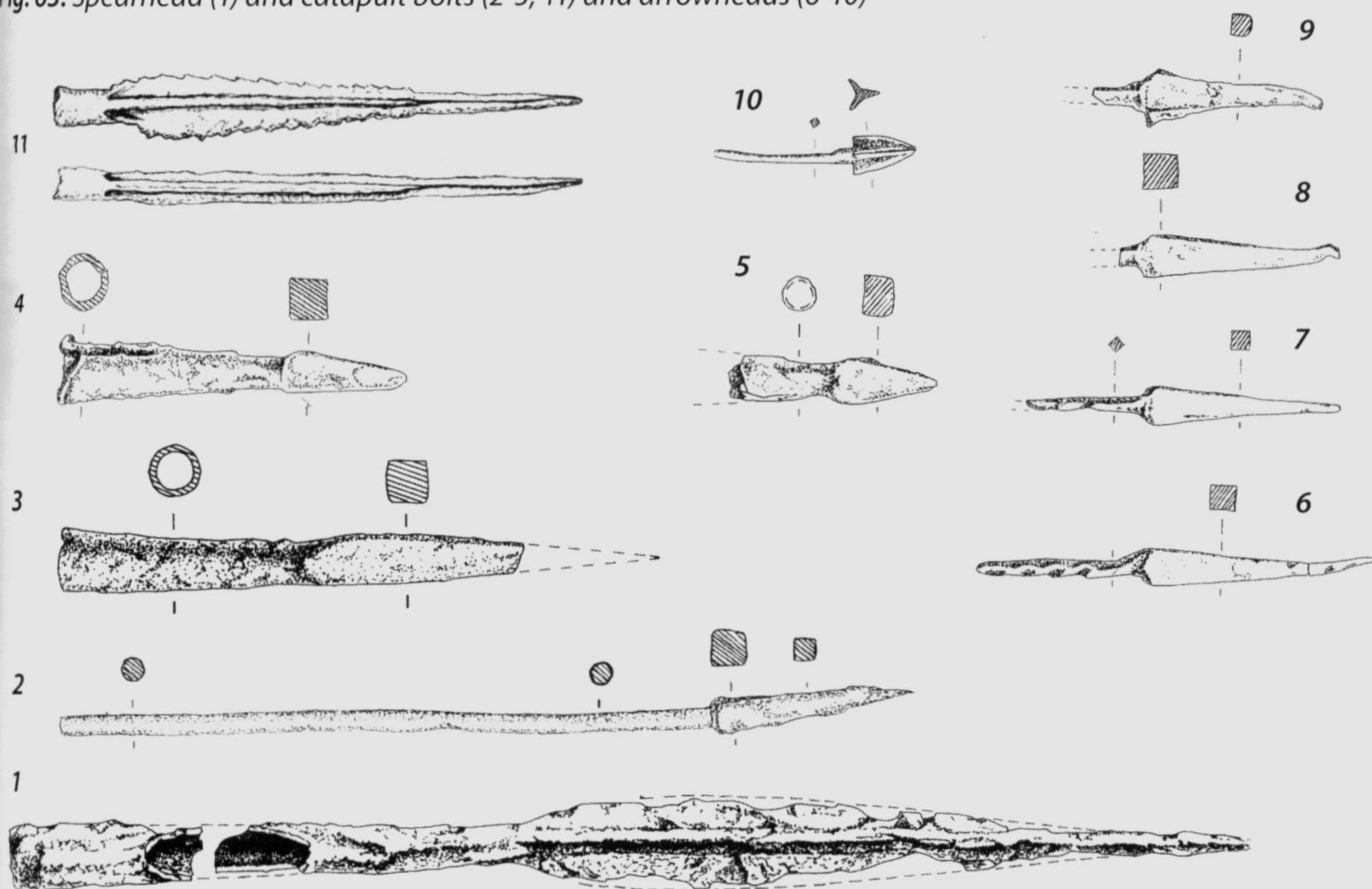
Върхове за стрели с масивен пирамидален връх и дълъг шип за набиване в дър-

tion of large variety of goods in the Getic city at Sboryanovo allows us to suppose, that here has been carried out production of that most popular kind of arrowheads to meet the needs of both the army and the population.

Arrowheads with solid pyramidal tip and long prick plugging into the wooden part emerge in the Aegean basin in the end of the Late Bronze Age as a result of the search for variations, which are capable of piercing metal armour. The dimensions and weight of those arrowheads predetermine, in my opinion, considerable dimensions of the arrows and definitely maximum power of the bows for their shooting, with the obvious purpose for piercing armours and shields. Bearing in mind, that three of the arrows (Fig. 63. 6, 8-9), have deformed tip, it should not be ignored the probability, that this is a result of the scope of fire toward the Getic city from outside. The fact, that one of them (Fig. 63. 8) has broken prick and comes from the CE points it could be shot with a very powerful

Обр. 63. Връх за копие (1) и върхове за катапулти (2-5, 11) и лъкове (6-10)

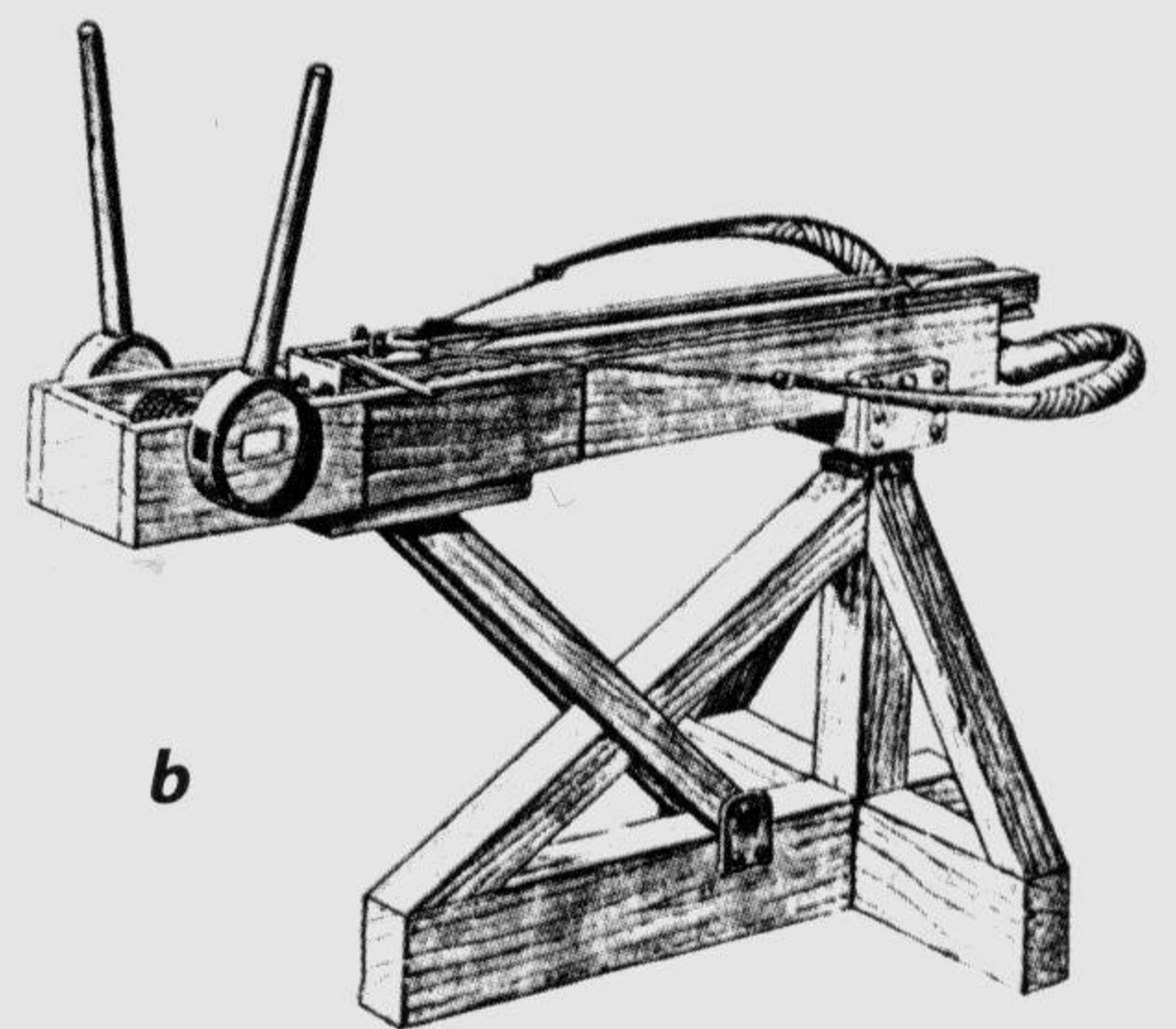
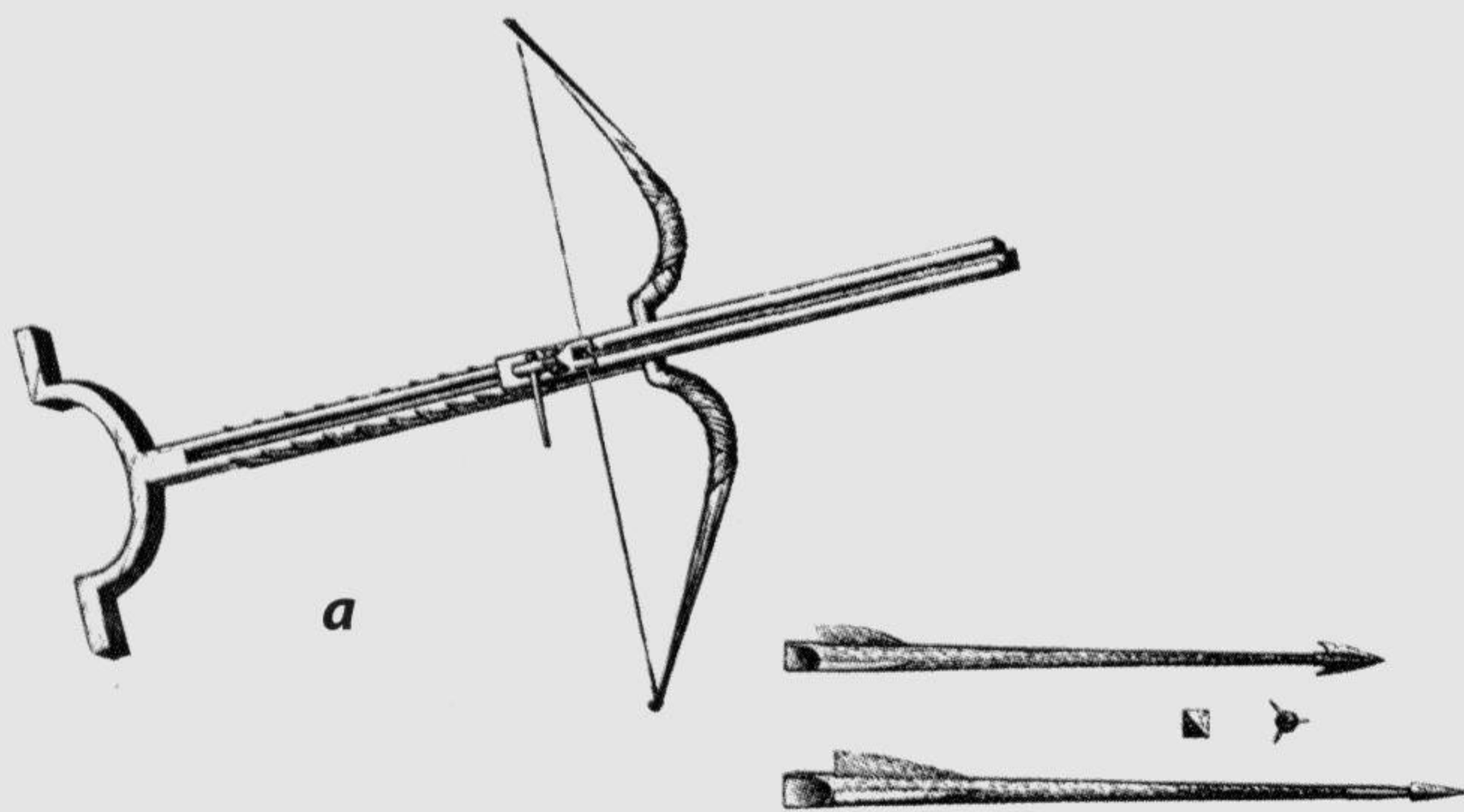
Fig. 63. Spearhead (1) and catapult bolts (2-5, 11) and arrowheads (6-10)

вената част се появяват в Егейския басейн в края на Къснобронзовата епоха. Размерите и теглото на тези върхове предопределят значителни размери на стрелите и пределна мощност на лъковете за тяхното изстрелване, при очевидното предназначение за пробиване на брони и щитове. Като се има предвид, че три от стрелите (обр. 63. 6, 8-9), имат деформиран връх е възможно тази група върхове да е резултат от обстрел на гетския град отвън. Фактът, че един от тях е и със счупен шип и произхожда от ЦИ (обр. 63. 8), сочи

bow. It is possible it belongs to the enhanced, mechanised variation of the reflex bows - gastraphetes, which toward the end of 4th c. BC has already had about a century of history (Fig. 64 a).

Among the metal artefacts, that because of their dimensions and solid tips obviously do not relate to arrows (Fig. 63. 2-5, 11), could be distinguished such, that have been shot with projectile weapons, generally called catapults (Greek – katapeltes). The predecessor of the catapults is the mentioned above gastraphetes.

Обр. 64.

a. гастрарфет

b-с. оксибели

d. литоболос

e. стрели

f. каменни и глинени тежести

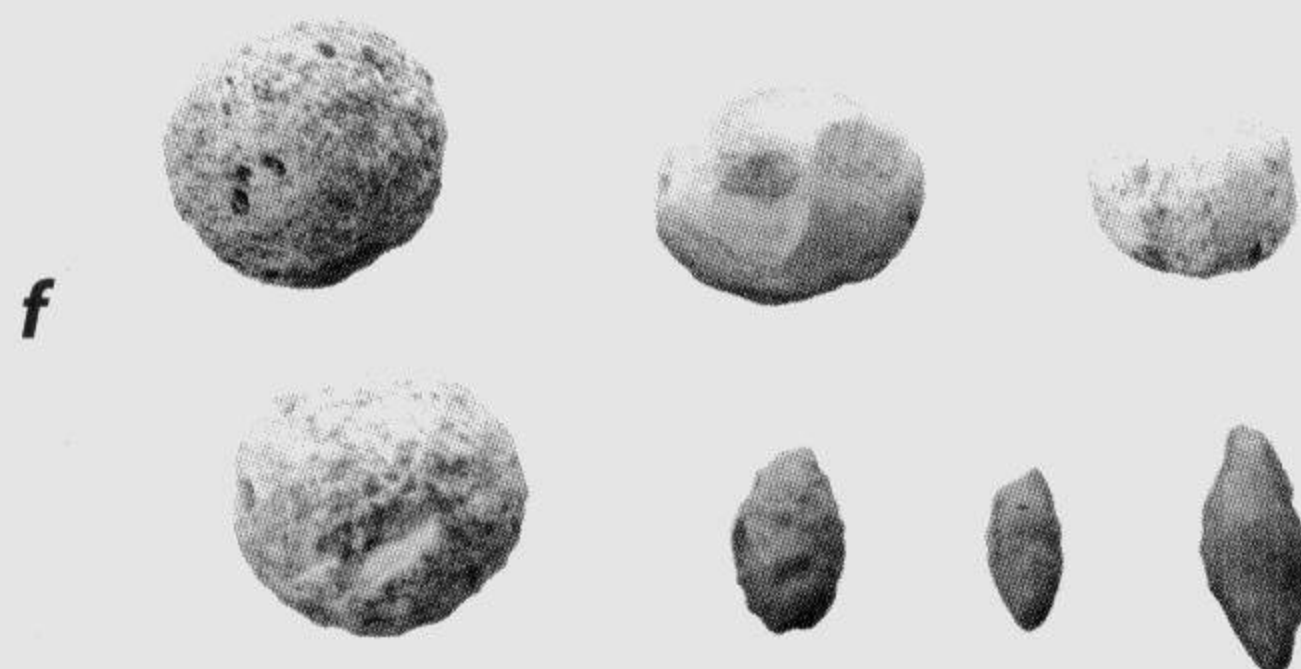

Fig. 64.

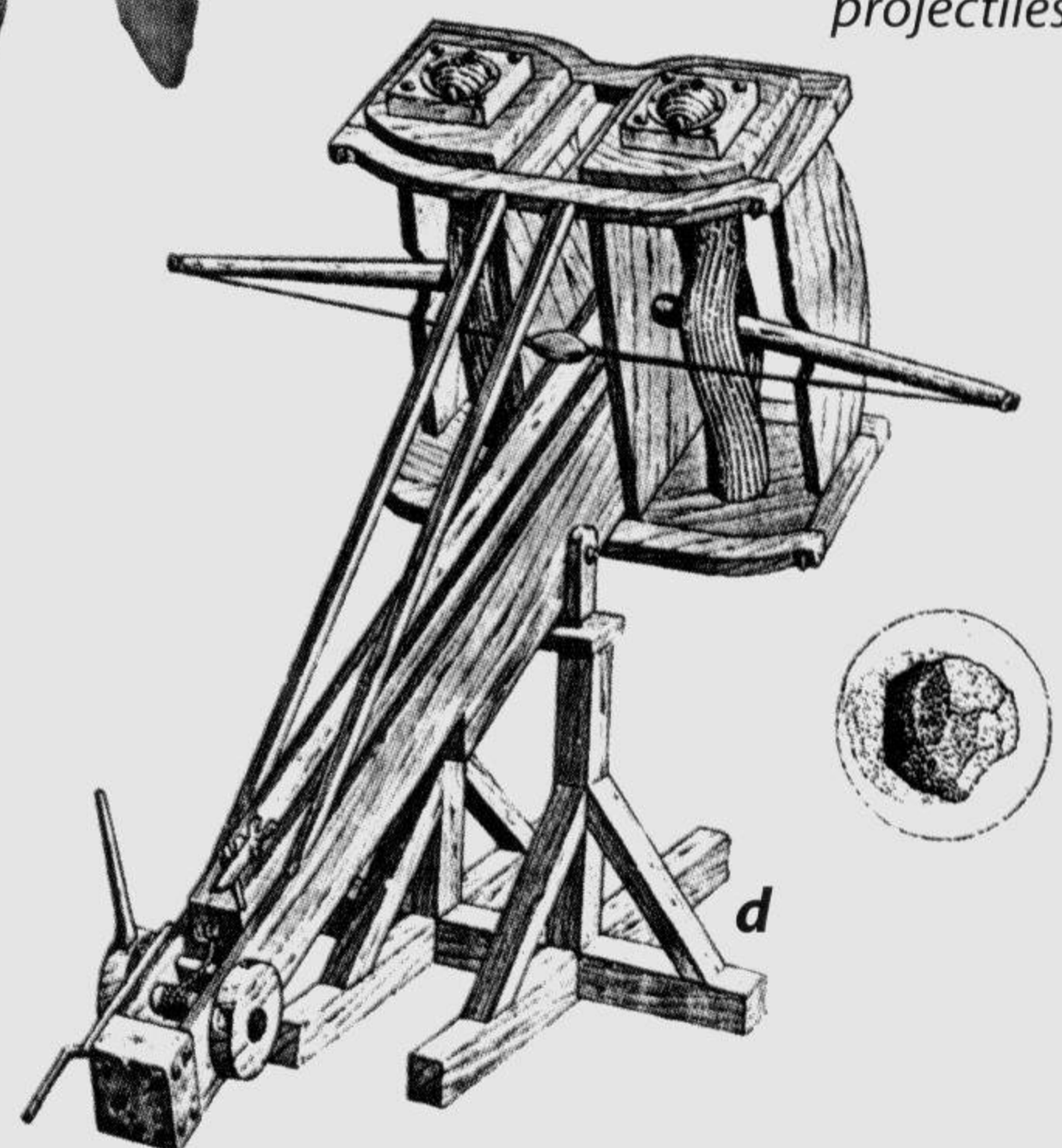
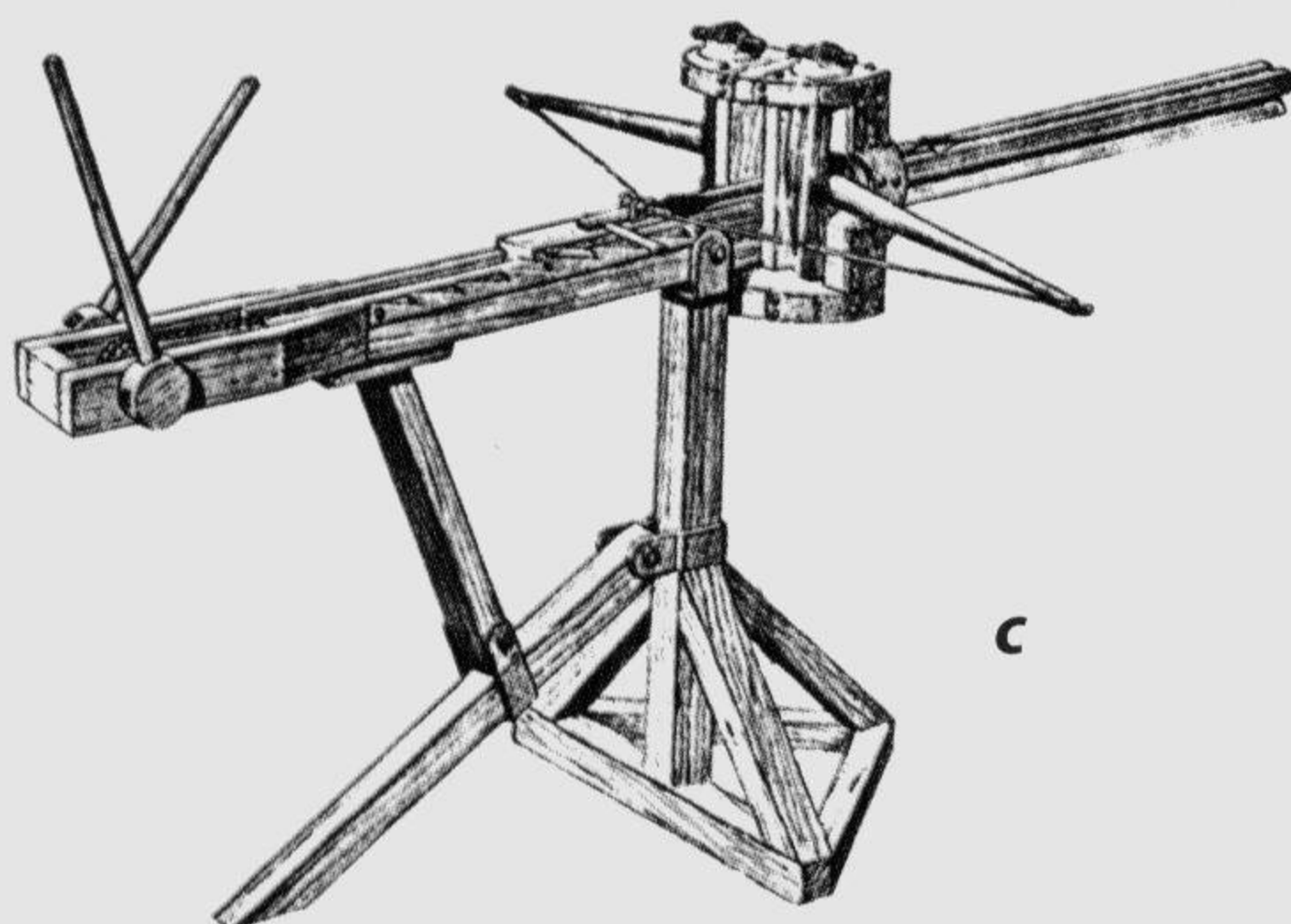
a. gastraphetes

b-c. oxybelles

d. lithobolos

e. arrows

f. stone and clay projectiles

евентуалното му изстрелване с много мощен лък. Не е изключено да се касае и за подсиления, механизирани вариант на рефлексните лъкове – гастрарфет (обр. 64 а), който към края на IV в. пр. Хр. имал вече около век история.

Открити бяха и масивни върхове (обр. 63. 2-5, 11), които очевидно не са били за стрели на лъкове, а са изстрелвани с метални оръжия, наричани с общото название катапулти (гр. *katapeltes*). Предшественик на катапултите е споменатият по-горе гастрарфет. Като следващ етап се сочат оксубелите (*oxybeles*) – катапулти, които все още използват силата на мощен, сложно съставен лък, но вече монтиран в по-масивна рама (лафет), свързана шарнирно върху стабилна основа. Тя дава възможност за по-добро премерване и по-стабилно изстрелване на стрелите (обр. 64 б). Третият вид придобива още по-мощно средство за изстрелване – така наречените торсионни – вертикално фиксирани, усукани снопове от жили или влакна, в които са закрепени рамената на лъковото устройство. Назоаван е още евтитонон (*euthytonon*) (обр. 64 с).

Въз основа на размерите на стрелите може да се предположи, че са предназначени за три варианта стрелометни машини. Стрелите с по-малките върхове са имали дължина около пет педи (~110 см), а катапултите за този калибър са били обслужвани от 3 души. По-голямата стрела (обр. 63. 3) е свързана вероятно с машина от калибър три лакета, за която са нужни пет души. Върхът от тип II (обр. 66. 8) при голямото си тегло и значително по-издължени пропорции, представя друг тип съотношения дължина-диаметър. Той е бил изстрелван с машина от калибър 3 поне лакета. По местонамиране три от върховете (обр. 63. 2-5) следва да се свържат с катапулти, разположени върху разширението на ЮКС и комплекса на запад от него (обр. 28; срв. § I). Откриването на два от тях под разрушената източната стена на помещение С изключва попадането им отвън. Следователно, върховете най-вероятно са свързани с арсенал в

Most of the investigators consider the next step to be the catapults, which still use the strength of a powerful, composite bow, but fitted in a more solid frame (*lafet*), fasten with a socket-joint to a steady base. It provides the possibility for good aiming and more stable shooting of the arrows. The string has been stretched tight by levers. This and the next variety of catapults are familiar also under the name *oxybeles* (Fig. 64 b). The third kind – the *euthytonon* acquired much more powerful device – the so called torsions – vertically fixed, twisted sheaves of tendons or fibres, where the shoulders of the bow device are fixed (Fig. 64 c).

By the dimensions of the bolts, we should probably accept, they are designed at least for three variations of arrow-shooting machines. The bolts with smaller arrowheads could have had a length of five spans of (~110 cm). Three men were needed to serve serve a catapult “calibre” 3-5 spans. The larger one (Fig. 63. 3) fits probably to a catapult with “calibre” 3 elbows, which needed five men. The bolt of type II (Fig. 63. 2) with its apparently greater weight (compared to the bronze bolts after the name of Philip) and simultaneously considerably more elongated proportions, represents probably another type in of length - diameter ratio. Certainly, in my opinion, it has been shot with a machine of calibre not smaller than 3 elbows. By the location three of the bolts (Fig. 63. 2, 4-5) it should be associated with catapults, positioned on the enlargement of SFW and the complex to the West. The discovery of two (Fig. 63. 4-5) under the collapsed eastern wall of room C excludes their falling from the outside. As a result, the bolts most likely are related to an arsenal in the ground floor of the SFW or machines on the platform on the wall. These observations establish the presence of catapults among the weapons of the garrison defending the Getic capital at Sboryanovo. The catapult arrowhead found at the dwelling complex on the Southern slopes (Fig. 63. 11) is obviously different and belongs to a device of at least 3 elbow calibre. It was probably shot from the hill to the South-East of the

приземния етаж при ЮКС или машини върху платформата на стената. Тези наблюдения утвърждават наличието на стрелометни машини от различен калибър сред въоръжението на гарнизона, защитаващ гетската столица в Сборяново. Върхът за катапулт открит в жилищния комплекс на трета тераса (обр. 63. 11) най-вероятно е изстрелян от отсрещния хълм. Той се отличава типологически от описаната по-горе група.

При проучванията бяха открити и каменни топки с различни размери (обр. 64 f) По-големите от тях, с тегло около една мина (436 г) биха могли да са изстрелвани с каменнометни машини от малък калибър, сходни с оксibelите, а останалите са за обикновена или усилената с прът прашка.

В светлината на тези данни разширяването на стената на запад от ЮП до ширина 9 м може да намери естествено и логично обяснение, че върху платформата ѝ (на един или два етажа) са могли да бъдат поместени не само войници с конвенционално въоръжение, но и катапулти от разни калибри, които да подсилят противодействието срещу противник разположил обсадна техника на близкия и удобен за това хълм на югоизток от цитаделата.

Като форма и размери глинени тежести за прашка (обр. 64 f) са твърде близки до оловните, известни от V в. пр. Хр. нататък

city, which is very suitable to position such machines.

There have been discovered stone balls of different dimensions as well (Fig. 64 F). The bigger ones having weight of ca. one mina (436 g) could have been shot by catapults of small calibre, and the others with an ordinary or stick enhanced sling.

In the light of the above the enlargement of the SFW to the West of the SG up to 9 m in width (Fig. 2) the logical explanation is the demand to provide platforms (in one or two storeys) to position not only soldiers with conventional weapons, but to install catapults of different calibres so to enhance the response in case siege machines are disposed on the hill to the South-West of the citadel (cf. also § 1). In the light of the above the enlargement of the SFW to the West of the SG up to 9 m in width (Fig. 2) the logical explanation is the demand to provide platforms (in one or two storeys) to position not only soldiers with conventional weapons, but to install catapults of different calibres so to enhance the response in case siege machines are disposed on the hill to the South-West of the citadel (cf. also § 1).

As shape and dimensions the five clay sling bullets (Fig. 64 f) are rather similar to the lead ones, known from the 5th century BC on in Greece and Macedonia. It could be suggested, that the found in the Getic city specimens are local, made after the prototype of the characteristic for the Hellenistic world lead bullets.

The spearhead (Fig. 63. 1) was found at the same complex at the SFW and this location associates it directly with the arms of the defenders discussed before. By the shape and proportions it is quite similar to the point of the Macedonian sarissa. With the necessary deal of cautiousness it could be assumed similarity with the spearheads of the so called light sarissa, used by the cavalry during the Hellenistic period.

The battle axe (Fig. 65) has a direct parallel to the axe from the rich burial in tumulus 3 at Kravevo, Turgovishte County dated in the first half of the 3rd c. BC. Similar axes have been reg-

Обр. 65. Желязна бойна брадва

Fig. 65. Iron battle axe

в Гърция и Македония. Откритите в гетския град екземпляри са местни, най-вероятно изработени по прототипа на характерните за елинистическия свят оловни ядра за прашка.

Върхът за копие (обр. 63. 1) произхожда от същия комплекс при ЮКС. По форма и пропорции той е твърде сходен с върховете за македонската сариса (*sarissa*). С необходимата доза предпазливост би могло да се предположи сходство с върховете на т. нар. лека или къса сариса, използвана от кавалерията през Елинистическата епоха.

Бойната брадвата (обр. 65) има пряк паралел с екземпляр от богатото погребение в могила № 3 при Кралево, Търговищко, датирано в първата половина на III в. пр. Хр. Сходни секири са документирани в Скития

Обр. 66. Шпори

Fig. 66. Spurs

и Колхида (VI-III в. пр. Хр.), но имат по-тясна бойна част и леко дъговидно извит силует. С подобно оръжие са воювали най-вероятно конниците.

Освен няколкото фрагмента от кнебели и зъбалци за юзди, много по-категорични данни за гетката конница предоставят шпорите открити на територията на цитаделата.

Шпорите, заедно със седлото, са условие за добрата екипировка на един ездач, като средство да принуди коня рязко да скочи или промени скоростта си или за преодоляване на препятствия от различен характер. Заедно с твърдото седло, даващо значително по-голяма стабилност за ездача,

истеред in Scythia and Colchis (6th – 3rd c. BC), but they have a narrower fighting section and slightly archwise curved silhouette. This is probably arm of cavalymen.

Besides several elements of horse trappings, the spurs discovered over the territory of the citadel are the most representative group, confirming the information for the key role of the Getic cavalry. The spurs, together with the saddle, are required for the good equipment of a rider as device to make the horse to jump instantly or to change the pace, to surmount an obstacle of any kind. Together with the saddle's special wooden construction and leather cover, providing considerably better stability for the rider, as well as the efficient bridle, the spurs have probably gained increasingly greater significance for the development of the safety and power of the heavily armed horsemen in the course of 4th c. BC. Until recently the number of spurs from ancient Thrace was inconsiderable and the question about their origin and distribution was not a subject of special interest. Even now it is a common opinion that they appear to the Balkans and in Thrace in the 2nd – 1st c. BC with the coming of the Celts. The data from the Getic capital, considering new and already known finds from Southern Thrace, Macedonia and Illyria, make possible a new perception of this interesting matter. The eleven intact or fragmented spurs (Fig. 66) evidently show morphological variety. Based on the key elements - a) body shape, b) opening (loop), hook and/or button for fastening to the feet and c) prick, the artefacts from the Getic city could be allocated, for the time being, in four types.

The quantity and the typological variety of the spurs from the Getic capital pose as well the question about of the appearance of the other elements of the horse, respectively cavalryman gear of crucial significance for the rider in battle - the saddle and the stirrups. Looking thoroughly the representation of the ruler in the Caryatids' tomb (see back cover) we could see in it the first pictorial monument from Hellenistic Thrace, where these elements are represented.

както и ефективната юзда, шпорите са придобивали вероятно все по-голямо значение за повишаване сигурността и мощта на тежковъоръжените конници в хода на IV в. пр. Хр. Доскоро броят на шпорите от древна Тракия беше незначителен и въпросът за произхода и разпространението им недобре изследван. Все още битува тезата, че те се появяват на Балканите и в Тракия през II-I в. пр. Хр. с идването на келтите. Данните от гетската столица, на фона на нови и известни вече находки от Южна Тракия, Македония и Илирия, позволяват ново виждане по този интересен въпрос. Откритите до момента единадесет цели (обр. 66) и фрагментирани шпори показват очевидно морфологическо разнообразие. На базата на основните елементи - формата, отвора (халката), кука и/или бутон за фиксиране към крака и в) шип, могат да се разпределят поне в четири типа. Количеството и типологическото разнообразие на шпорите от гетската столица поставят въпроса и за появата на другия елемент от конското, респ. ездитното снаряжение с решаващо значение при бойната езда – твърдото седло и стремената. Внимателното вглеждане в изображението на владетеля от гробницата с кариатидите (вж. задна корица) ни дава основание да видим в него първият изобразителен паметник от Елинистическа Тракия, където тези елементи са представени.

Новите елементи в снаряжението на гетските конници са давали предимство и са били съществен фактор за изхода на сблъсъка с Лизимах, отразено и в античните извори (срв. цитирания тук пасаж у Павзаний)

6. РЕЛИГИОЗЕН ЖИВОТ

Проучванията на града за който предполагаем, че е бил гетска столица предоставиха очаквани и неочаквани данни за вярванията и религиозната практика на гетското население тук. Освен малкото светилище, близо до изворите, проучено и публикувано вече от А. Балканска, се очертаха нови и инте-

Probably these new equipment elements of the Getic cavalry have given advantage and have been an important factor for the final result of the clash with Lysimachus, echoed in the ancient sources (cf. the passage from Pausanias cited here at the beginning).

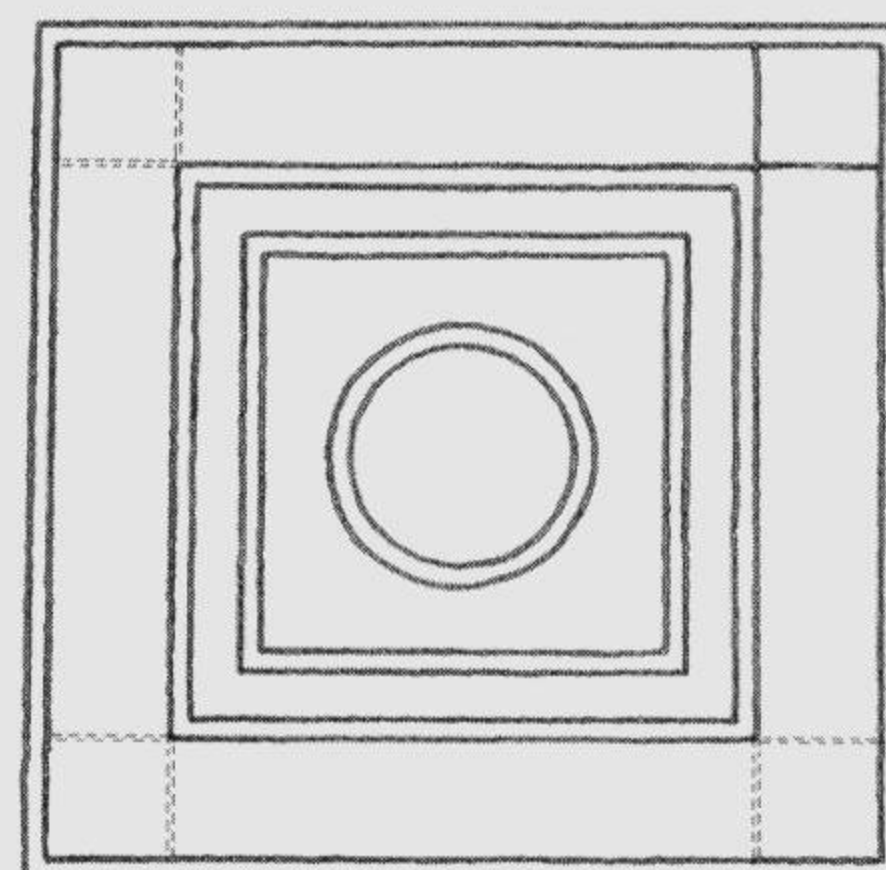
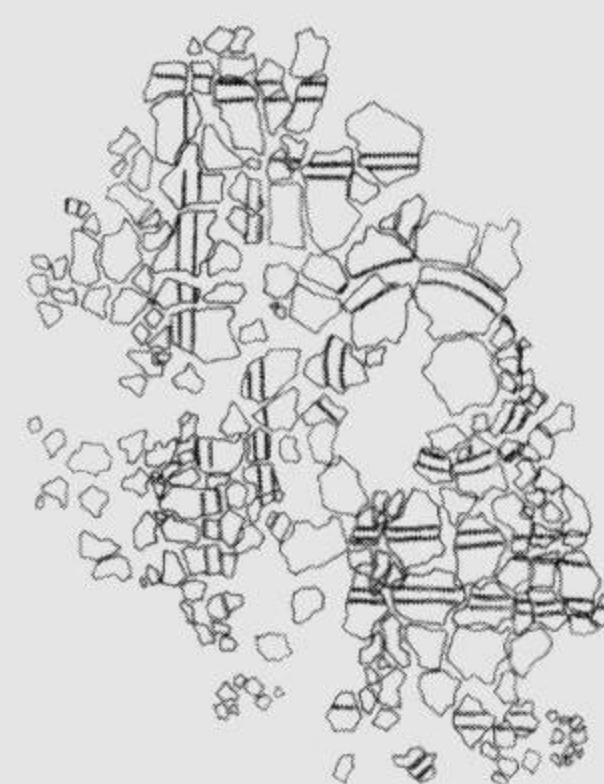
6. RELIGIOUS LIFE

The investigations in the city, which we assume was Getic capital, gave both expected and unexpected information about the beliefs and religious practices of the local population. Except the small sanctuary excavated and already published by A. Balkanska, new and interesting ideas on the religious life of the Getae in the Early Hellenistic times have developed.

It was already pointed that in the citadel and outside, in a diverse context, have been discovered many clay hearths. Besides the simple ones, for heating, light and cooking and those

Обр. 67. Есхара № 26 – състояние при откриване и реконструкция

Fig. 67. Eschara 26 - discovery state and reconstruction

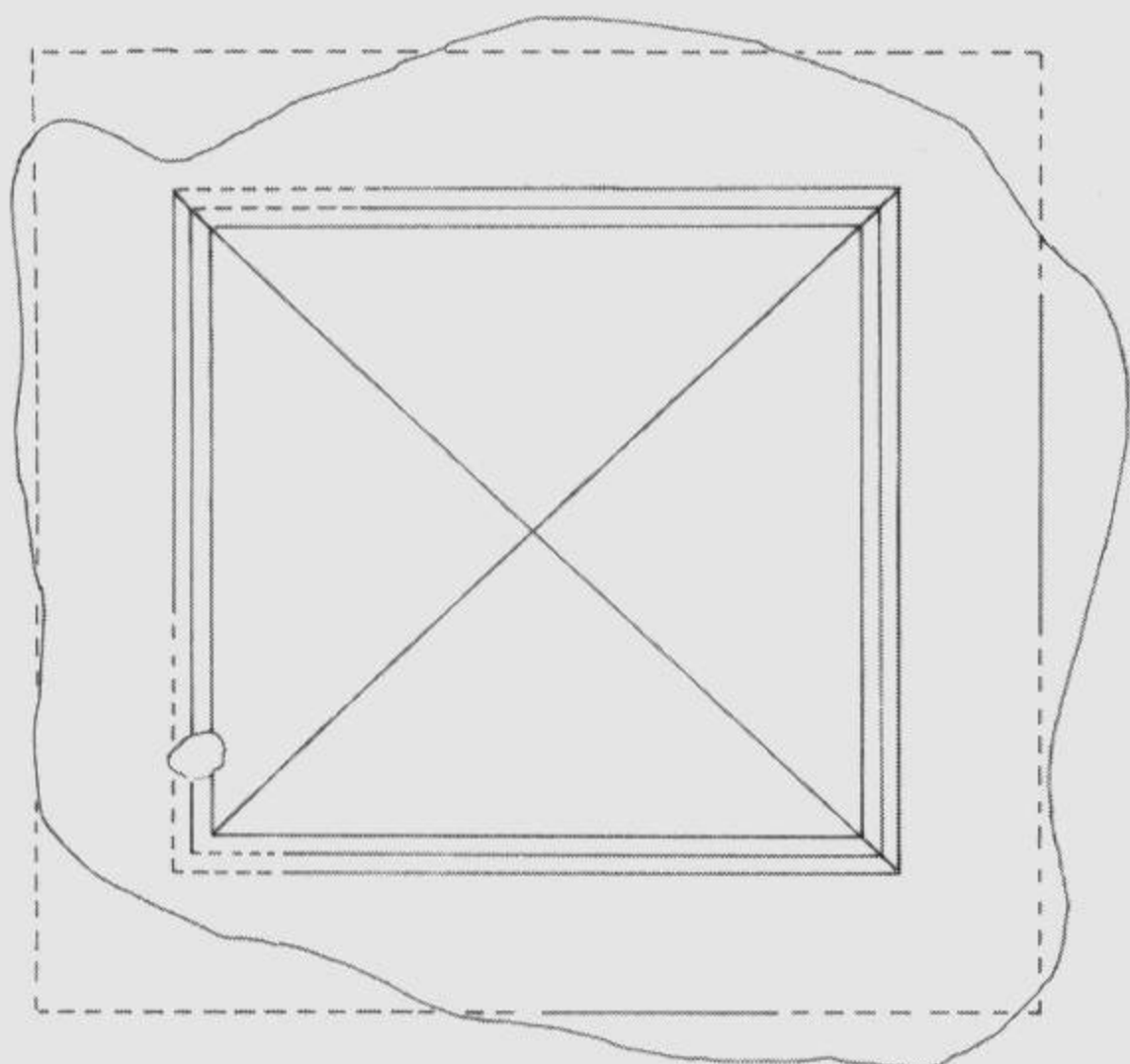
ресни идеи за религиозния живот и вярвания на гетите през Ранноелинистическата епоха.

Вече бе посочено, че както в цитаделата, така и извън нея, в различен контекст, бяха открити много глинобитни огнища. Освен обичайните битови и такива, използвани при металообработването (срв. обр. 69), бях открити (на място или в разрушено състояние) и немалко огнища, украсени с врязани или отпечатани орнаменти, които в литературата обикновено са наричани есхара (ἑσχάρα), но също и олтар, огнище-олтар, жертвеник, обредни огнища, глинени (култови) площадки и т.н. По отношение на украсата, очевидно преобладават геометричните мотиви (обр. 67-68). Някои от фрагментите подсказват, че е имало и олтари с по-разнообразна украса. Проучените досега огнища-олтари са сходни с някои от паметниците от Севтополис, Кабиле, Филипопол (Пловдив), Пистирос, с. Негованци и Боснек, Пернишко, Руен, Бургаско, Зимнич, Фънтънеле, Попеци, Розваля и др. Повторяемостта на основни мотиви като концентричните квадрати, диагоналите и пр. в съоръжения от такъв голям ареал сочи сходна символика в една очевидно сходна в религиозно отношение среда.

Различните мотиви в украсата на есхарите от Севтополис бяха основание за М.

Обр. 68. Есхара № 13 от жилище II

Fig. 68. Eschara 13 in dwelling II

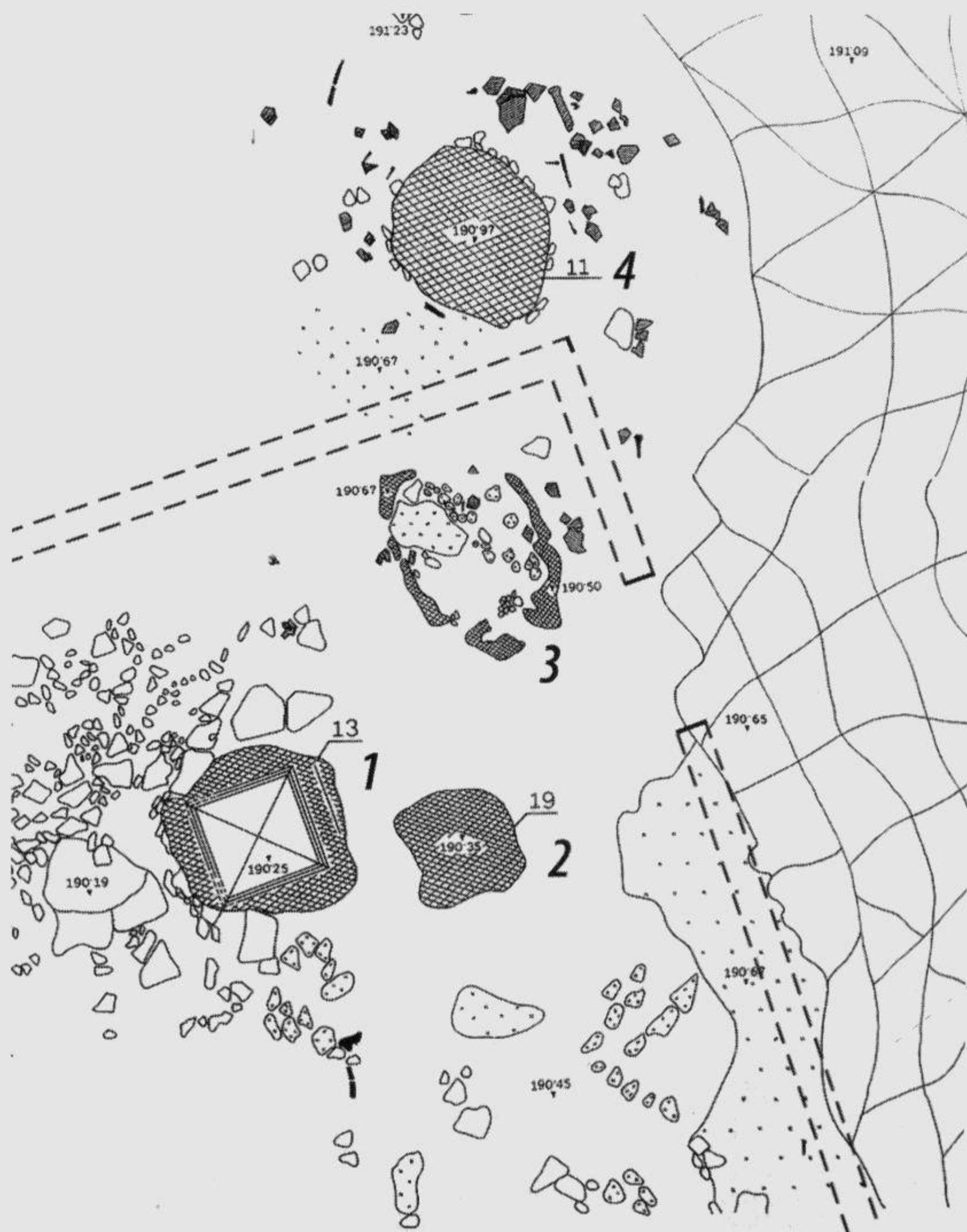
used in metalworking, have been detected other types (*in situ* and destroyed) with decorated surface by incised or stamped ornaments (cf. Fig. 69), mentioned in the literature by different terms - eschara (ἑσχάρα), altar, sacrificial altar, altar-hearth clay-beaten construction, ritual hearths, clay cult platforms and so on. In respect of the decoration obviously the majority have geometric motives (Fig. 67-68). Some of the fragments suggest there have been altars with more varied decoration. The documented by now hearth-altars are similar to those from Seuthopolis, Kabyle, Philippopolis (Plovdiv), Pistiros the villages of Negovantsi and Bosnek, Pernik district, Ruen, Popesti (Rumania), etc. The repetitiveness of such motives as concentric squares,

Обр. 69. Останки от жилище II

1. есхара
2. огнище
3. битова пещ
4. ковашко огнище

Fig. 69. Remains of dwelling II

1. eschara
2. hearth
3. oven
4. forge hearth

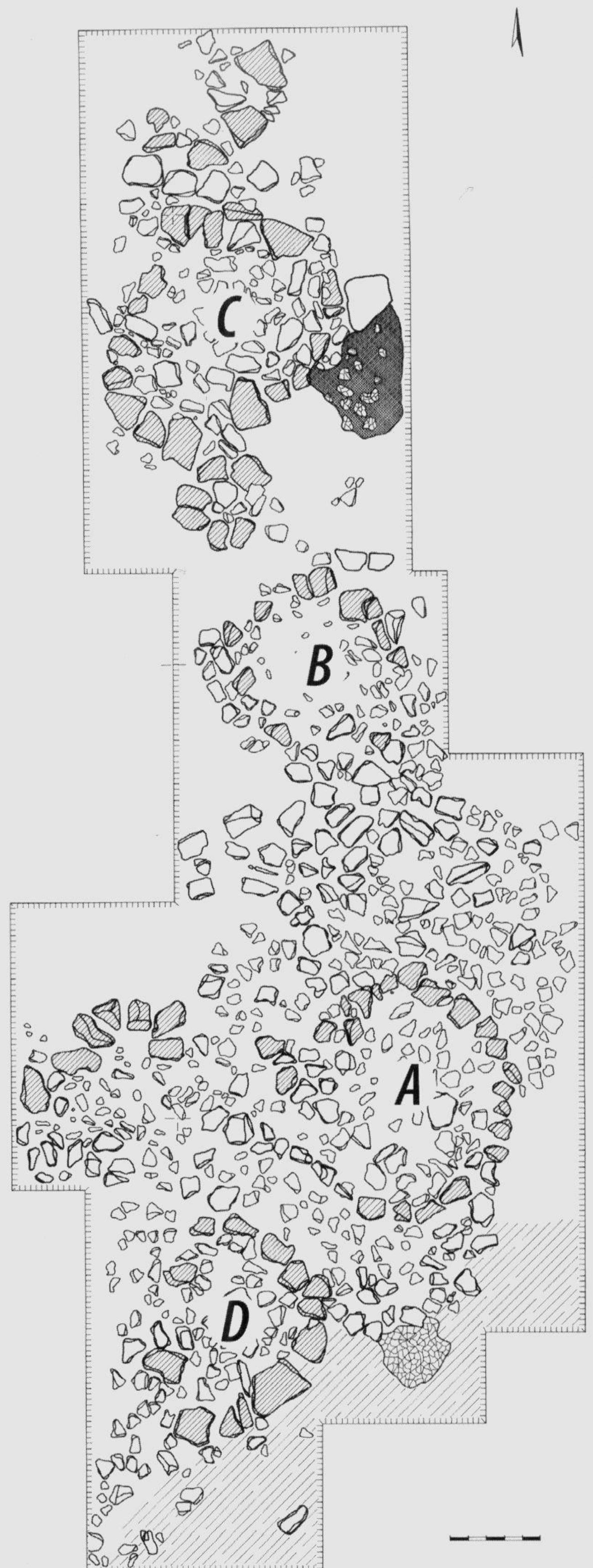

Чичикова да предположи, че част от тях са свързани с култа към Хестия, а други с култа към Дионис. В частните жилища огнищата-олтари са служили за възлияния, кадене и жертвоприношения в чест на домашни(те) божества, а олтарите открити в залите на двореца най-вероятно са били свързани с най-важния, официалния култ на града - този на Великите богове на Самотраки. Неотдавна бе лансирана хипотезата, че есхарите са свидетелство за навлизане повсеместно на култа към тях. Много специалисти дискутират добре известния пасаж у Диодор (I. 94, 2), че Залмоксис поискал от общата Хестия да му даде закони за гетите (които обезсмъртяват). Изхождайки от цитирания по-горе пасаж у Диодор, И. Маразов предположи, че многобройните огнища-олтари (есхари) открити в Тракия са "аниконични символи" на Хестия. Този пасаж бе обект на коментари и у други автори. Мнението, че в тази богиня се съдържа хтонична персонификация на Великата-богиня майка се приема от мнозина. За съжаление, ние не знаем какво е било името на богинята у траките (и гетите в случая) или дори дали изобщо е имала име. Според Маразов, домашното огнище има и други семантични измерения. То представлява връзката между надземния и подземния свят, между живите и мъртвите. Естествено е, при това положение, то да играе голяма роля в култа към прадедите. Това обяснява използването на огнището, както в жилищата, така и в гробни съоръжения. Заслужава да се подчертае, че това е най-ясно засвидетелствано именно в гетските земи – в гробни съоръжения от Източния некропол на Сборяново, некрополите при Борово-Брестовица, Зимнич и др.

При ясните данни за металообработване в жилищно-стопанските комплекси от ЦИ, за нас е интересна интерпретацията на олтарите от Пистирос в контекста на култова практика свързана с Кабирите и/или подобни персонажи (Курети, Корибанти, Телхини) в качеството им на демони на металургията, в глобалния смисъл на думата.

Обр. 70. Структурите в сектор 168

Fig. 70. The structures in sector 168

Обр. 71. Сектор 168 – от юг

Fig. 71. Sector 168 - view from South

Казаното дотук, дава основания да се предположи, че тези съоръжения са с универсални функции и в различен контекст са служили като олтари в служба на различни божествени субстанции.

През 1998-1999 година, търсенето на западния участък от трасето на ВКС, доведе до едно малко очаквано откритие в сектор 168. Разкрити бяха 4 каменни конструкции с близък до правилен кръг план (обр. 70-71), с периферия, "очертана" от по-плътно подредени камъни, като част от тях са със значителни размери и с клиновидната или трапецовидната си форма очертават дъгите. Диаметърът варира от 2 м до 2, 5 м. Няма видими следи от спойка между камъните от периферията и пълнежа в ядрото. Пластът, в който се разкриват конструкциите съответства на втория строителен хоризонт. Около тях се откриват фрагменти от местна и импортна керамика, животински кости и късчета отухлена глина.

diagonals and others, over this large area points to similar symbolism in obviously related in religious aspect environment.

On the basis of the different eschara patterns from Seuthopolis M. Chichikova argued the theory that part of them are associated with cult of Hestia, and other with the cult of Dionysos. In the private home the altars served for libations, censuring and offerings to (the) domestic deities, while those in the palace halls most probably have been devoted to the main, official cult of the town – that of the Great Gods of Samothrace. Recently has been advanced the hypothesis the altar-hearths are ubiquitous evidence of the penetration of the cult of the Great gods. Many scholars dispute the well known quote by Diodorus (I, 94, 2) that Zalmoxis asked laws for the Getae from communal (koiné) Hestia. Hence I. Marazov proposed that the multiple escharai discovered in Thrace are "aniconic symbols" of Hestia. Many specialists believe that this god-

Освен две глинени огнища, открити до конструкции С и D обаче, няма сравнително цялостно запазени и по-характерни находки. Огнищата са съпоставими с битовите огнища открити в ЦИ и други участъци на селището. Конструкцията и огнищата лежат в пласт, който по трамбованите в пръстта дребни камъни би следвало да се идентифицира като настилка. Прави впечатление липсата на характерни за жилищните помещения струпвания от керамични фрагменти и артефакти, свързани с бита или стопанството. Конструкцията вероятно са били изградени във височина поне от два реда, а разрушаването и разнасянето им е обяснимо като следствие от земетресението и обработването на това място с механизирана селскостопанска техника.

Фактът, че в никой от другите сектори, в които са разкрити части от жилищни и/или стопански комплекси, не са документирани подобни конструкции, подсказва, че става дума за съоръжения с по-специфична функция. Следва да се подчертае, че засега този комплекс няма паралели в Тракия от класическата и елинистическата епоха.

Засега, най-ясни паралели са каменните съоръжения открити в контекста на комплекси от Ранножелязната епоха в Троя, Микена, Милет, Нихория в Месения, Азина в Арголида, Лефканди на о. Евбея, Калаподи във Фокида, Грота на о. Наксос и Менде на Халкидика. Вероятно техният брой е по-голям и ще нараства с новите проучвания в Балкано-анатолийския ареал. Откритите 4, но вероятно повече платформи в сектор 168, разположени на открито, или поне не в затворено помещение, имат най-голяма близост с комплексите от Троя и Азина. Особено се натрапва сходството с Троя, като се има пред вид разполагането в рамките на града, в две редици (?) и значителна площ заета от комплекса.

Анализирайки общото и различното между паметниците от Азина, Троя, Милет, Микена и Нихория Р. Хег предлага хипотезата, че каменните платформи са свързани с

dess is a chthonic personification of the Great Mother Goddess. Unfortunately, we do not what name the Thracians (the Getae in this case) gave her, and what is more, if she had name at all. According to I. Marazov the domestic altar-hearth has other semantic aspects as well. It personifies the connection between the terrestrial and the underworld, between the living and the dead. Such being the case, the hearth unsurprisingly has important role in the cult of ancestors. This is the explanation for the use of hearts both in the houses and in graves. It is to be pointed out that this phenomenon is most clearly evidenced in the Getic lands – in grave constructions and tombs of the Eastern necropolis in Sboryanovo, in the necropoleis near Borovo, Zimnicea etc.

In the context of clear evidence for metalworking in the residential and economic complexes of the Central excavation, the interpretation of the altars at Pistiros towards the connection with the cult of Kabeiroi and/or similar divine personalities (Kouretes, Korybantes, Telchines) – as demons of metallurgy in a broader sense.

All of the above gave suggests that these installations have universal functions and in different context could have served as altars of different divine realia.

The investigations in 1998-1999, dedicated to the tracing of the western section of the Inner fortification wall, lead to a merely hoped-for discovery in sector 168. At least 4 distinct stone structures with close to regular circle shape were discovered (Fig. 70-71). Their periphery is "outlined" with more densely arranged stones, as some are of considerable size. Their diameter varies approximately from 2.00 to 2.50 m. The observations are the constructions probably have been built up initially in height of at least two rows. The layer of the structures corresponds to the second building stage of the city – first half of the 3rd century BC. Sherds of local and imported pottery, animal bones and pieces of fired clay were found there. Two hearths comparable to the domestic hearths found in other sectors of the settlement are to be added but

ритуално ядене и пиене в култови церемонии в чест на предците, преплитащ се с култа към херосите. Възможно е, според по-нови изследвания, кръглите платформи да отразяват практиката на ритуалното ядене и пиене в седнало положение, преди в Гърция да се възприеме от изток възлягането върху клине. Още по-генерален характер има предположението, че кръглата каменна платформа следва да се схваща като елемент функциониращ не само или не толкова в погребалния

ΜΕΝΕΧΑΡΜΟΣ

ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΥ

ΦΩΣΦΟΡΩΝ ΕΥΧΗΝ

Обр. 72. Надписът на Фосфорос

Fig. 72. Phosphoros inscription

или домашния култ, а като такъв с универсална ритуална функция.

Във връзка с интерпретацията на така характерните за Тракия куполни гробници, както и на фона на централната сцена в Казанлъшката гробница, където участниците в церемонията седят, а не са възлегнали върху клине, вече е изказано мнението, че този начин на ритуално пируване е характерен за Тракия. Двете огнища близо до платформите свидетелстват за възможността да се приготвя храна, която се консумира ритуално там.

there were no other extant or more characteristic finds. The constructions lay in a level which could be defined as pavement because of the gravel beaten into the ground. The lack of common for dwelling complexes household articles is extraordinary.

The fact, that in none of the other sectors, where have been uncovered parts of residential and/or production complexes have not been registered similar constructions, indicates these constructions have had more specific function. It is hard to give, for the time being, parallels from Thrace either.

Closest morphologically parallels could be the stone structures found in the context of Early Iron Age complexes at Troy, Mycenae, Miletus, Messenian Nichoria, Asine in the Argolid, Lefkandi on the island of Euboea, Kalapodhi in Phocis, Grotta at the isle of Naxos and Mende on the peninsula of Chalkidike. Their number probably will increase with the new investigations in the Balkan-Anatolian area. The existence of four or more platforms in sector 168, located most probably outdoors, or at least not in closed premises has the greatest resemblance with the complexes from Troy and Asine. Especially the similarity with Troy stands out, considering the location within the city, two row(?) arrangement and the considerable area of the complex.

Examining the common and individual features of the artefacts from Asine, Troy, Miletos, Mycenae and Nichoria R. Hägg proposes the hypothesis that the stone platforms are associated with ritual eating and drinking in cult ceremonies honouring the ancestors, interlacing with the hero cult. It is possible, according to recent studies, the circular platforms to follow the practice of ritual eating and drinking in seated position, before the reclining is adopted in Greece from the East cultures. More general is the suggestion, that the circular stone platform should be comprehended as an element functioning not only in the burial or domestic cult but as a one of universal ritual function.

In the context of the interpretation of the exceptionally representative for Thrace

Силно развитият в Тракия култ към предците, изявен в ритуалите за обезсмъртяване и хероизация, прави предложената интерпретация много вероятна. Подобен тип ритуално място вътре в цитаделата на гетската столица е истинска новост и обогатява съществено конкретните ни знания за религиозната практика на гетите от това време.

Още през 1987 г. М. Чичикова имаше шанса да открие първият, засега, епиграфски паметник, имащ голяма стойност за картината на религиозния живот в гетската столица. Във вътрешното помещение на малка сграда, долепена до вътрешната стена на Западното крило на Южната порта, бе открит много добре обработен каменен блок с посветителен надпис в чест на богинята Фосфорос (букв. "Носеща светлина"), поднесен от някой си Менехармос син на Посейдоний (обр. 5 b. 5; 72). Както бе посочено, той вероятно е жител на някой западнопонтийски гръцки полис – търговец, а може би човек с друга професия (архитект, войник и пр.). В тази епоха епитетът Фосфорос най-често е характерен за Артемида, в аспекта ѝ на Сотейра, свързани с покровителство над полисите, крепостите и военните. В оброчен релеф от Одесос, богиня определена с двете си факли и колчан като Артемида, е наречена от посветителя само Фосфорос. В известния надпис от Севтополис се съобщава за Фосфорион – светилище или храм на богиня с този епитет в Кабиле. Изобразената върху монетите на Кабиле богиня също може да се определи като Артемида Фосфорос и Сотейра. С основание М. Чичикова предположи, че мястото на поставяне на надписа при Южната порта на града – най-монументалното съоръжение в укрепителната система, е свързано с аспекта на богинята като защитница на портите, крепостите и градовете и най-вероятно посветителят е жител на Одесос, където този популярен култ е съществувал.

Това посвещение, теракотите, графитите върху фрагменти от съдове и масово използваната фирнисова керамика сочат едно

domed tombs, as well as the main scene in the Kazanlak tomb, where the participants in the ceremony are seating but not reclining on a kline, it was already expressed the opinion this way of ritual banqueting is typical for Thrace. The two hearths nearby to the platforms testify to the possible food preparation, which is to be consumed there ritually. The well developed in Thrace cult of the ancestors, manifested by the rituals of immortalisation and heroisation, makes the proposed interpretation quite probable. Such type of ritual place inside the citadel of the Getic capital is a real novelty and enhances considerably our particular knowledge about the religious practice of the Getae at the discussed period.

As early as 1987 M. Chichikova had the chance to find the first, for the time being, epigraphic artefact, important for perception of the religious life in the Getic capital. In the inner room of the small building attached to the internal wall of the West wing of the South gate was found very well processed stone block with a votive inscription in honour of the goddess Phosphoros (literally "light bearer") presented by certain Menechamos, son of Poseidonios (Fig. 5 b 5; 72). As it was already mentioned he was probably inhabitant of a Westpontic Greek polis – a merchant or of another profession (architect, soldier, etc.). In this period the epithet Phosphoros is most often representative for Artemis, in her aspect as Soteira, patroness of the poleis, fortresses and the military. On a votive relief from Odessos a goddess distinguished by two torches and a quiver as Artemis is called by the devotee only Phosphoros. On the famous inscription from Seuthopolis is mentioned Phosphorion – a sanctuary or temple of a goddess with this epithet in Kabyle. The depicted on the Kabyle coins goddess could also be recognized as Artemis Phosphoros and Soteira). M. Chichikova made reasonable assumption, that the location of the inscription at the South Gate of the city - the most imposing construction of the fortification system, is associated with the aspect of the goddess as

осезателно възприемане на елинистическата култура и грамотност, включително и във връзка с религиозната практика. Значение за това вероятно е имало и пребиваването в града и на гърци, македони (?) и други граждани на елинистическия свят.

7. ИСТОРИЧЕСКА ИДЕНТИФИКАЦИЯ

„...Царят на тракийците Дромихайт посрещнал във всяко отношение приятелски цар Лизимах, който бил пленен, приел го любезно, нарекъл го „татко“ и го отвел със синовете му в града, именуван Хелис.

Diodorus XXI. 12

„Между гетите и Понтийското море, от Истър в посока към Тира, се намира гетската степ, която изцяло е равна и безводна; в нея попаднал Дарий, синът на Хистаспа, когато минал Истър, за да отиде против скитите, и рискувал да загине с цялата си войска от жажда; той разбрал, макар и късно, опасното си положение и се върнал. По-късно Лизимах, като отишъл на поход против гетите и техния цар Дромихайт, не само изпаднал в същата опасност, но и бил уловен жив в плен; ала той се спасил, понеже Дромихайт се оказал добродушен варварин, както разказахме по-горе.“

Strabo Geographica VII. 3, 14

Дори и беглото представяне на гетския град в Сборяново потвърждава идеята за идентифицирането му със столицата на могъща гетска династия от Ранната елинистическа епоха. Трябва да се посочи, че досега не са известни друго гетско селище или комплекс в цялата племенна територия, които биха съперничили по икономически потенциал и укрепителна система, както и с наличието на подобен могилен некропол с монументални гробници и богати погребения, в различни гробни съоръжения, отразяващи една сложна социална (а може би и етниче-

a patroness of the gates, fortresses and towns and most likely is from an inhabitant of Odessos, where the popular cult existed.

This votive inscription, the terracotta, the graffiti on vessel fragments and the widely used black-glazed pottery point to considerable adoption of the Hellenistic culture and literacy, including the religious practices. The stay of Greeks, Macedons (?) and other citizens from the Hellenistic world probably had its significance.

7. HISTORICAL IDENTIFICATION

“Dromichaetes, the king of the Thracians, having given King Lysimachus every mark of welcome, having kissed him, and even called him “Father,” then brought him and his children to a city called Helis.

Diodorus, XXI. 12. 2-5

In the intervening space, facing that part of the Pontic Sea which extends from the Ister to the Tyras, lies the Desert of the Getae, wholly flat and waterless, in which Dareius the son of Hystaspis was caught on the occasion when he crossed the Ister to attack the Scythians and ran the risk of perishing from thirst, army and all; however, he belatedly realized his error and turned back. And, later on, Lysimachus, in his expedition against the Getae and King Dromichaetes, not only ran the risk but actually was captured alive; but he again came off safely, because he found the barbarian kind-hearted, as I said before.

Strabo Geographica VII. 3, 14

Even the brief presentation of the Getic city at Sboryanovo confirms the idea of identifying it as the capital of the powerful Getic dynasty from the Early Hellenistic times. It has to be pointed out that so far, there is no evidence for any other Getic settlement or complex in the entire tribal territory, which is to compete with this one in economical capacity, fortification, as well as presence of similar necropolis with such monumental tombs and rich burials, in differ-

Обр. 73. Карта на СИ Тракия и ядрото на гетската държава

Fig. 73. Map of NE Thrace and the core of the Getic state

ска) структура на населението, като тези в Сборяново. Единственият гетски град (polis), които античните извори (Диодор) съобщават за тази епоха е резиденцията на гетския владетел Дромихайт - Хелис, където той отвел пленения заедно с войската му Лизимах. Всичко изложено по-горе, дава основания за идентифицирането на гетския град със столицата на Дромихайт. Унищожителното земетресение би могло да обясни изчезването му от античните извори. Все пак, до откриването на категорични епиграфски доказателства,

ent grave structures, reflecting a complex social (and probably ethnic) structure of the population, as the detected at Sboryanovo. The only Getic city (polis) that is mentioned in the written sources at that time is Helis – the residence of the Getic ruler Dromichaites. There he brought the captured Lysimachus and his army. All of the above, gives grounds to identify the Getic city as the capital of Dromichaites. The devastating earthquake could explain its disappearance from the ancient written sources. However, until discovering firm epigraphic evidence, the iden-

идентификацията остава хипотетична.

Съчетаването на данните за селищната мрежа, некрополите, монетните съкровища и някои случайни находки от Югоизточна Румъния и Североизточна България дават възможност да се очертае вероятното ядро на гетската държава през IV-III в. пр. Хр (обр. 73). От басейна на Янтра при старото средище в района на Борово на запад, границата вероятно е достигала на юг крепостта при Кралевото, а след това през Шуменското плато (с 2-3 крепости) достигала на североизток към Воеводското и Стана плато с големите укрепени селища при Лиси връх и Стана. Тази гранична линия с ясен фронт на юг-югоизток имала срещу себе си друга такава, чийто дъга имала като най-северозападна точка крепостта на в. Голямо Елеме при Каспичан, изградена с фронт на север. В тази линия се включвали укрепеното селище при Драгоево, на югозапад, и крепостите по западната периферия на Провадийското плато при Янково, Костена река и при Могила на югоизток. След Стана, границата на държавата вероятно извивала на север по долината на Суха река до ез. Олтина. Там ок. 275 г. възниква укрепено гетско селище с важни търговски функции при Сату Ноу. На север от Дунав били включени земите по долните течения на Арджеш-Дъмбовица докъм Яломица и Ведя. Градът при Сборяново е разположен в централната част на очертаната територия, разположен на кръстопът на предполагаемите важни пътища в региона.

8. ХЕЛИС И КЕЛТСКОТО ПРИСЪСТВИЕ В СЕВЕРОИЗТОЧНА ТРАКИЯ

Очертаващата се по-ясна картина на мощният политически, селищен и културен център и прилежащите територии поставя и някои други въпроси. Например, дали установяването на келтски анклавни в района на Източен Хемус и особено създаването на келтската държава в (Юго)Източна Тракия са имали катастрофални последици за икономическото и културното развитие на Североиз-

tification remains hypothetical.

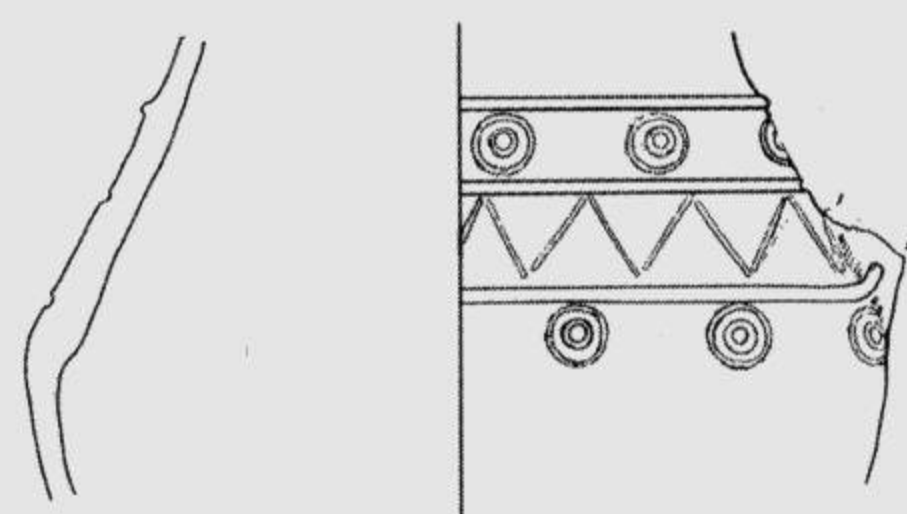
The combination of the data for the settlement pattern, cemeteries, coins hoards and some chance finds from South-eastern Romania and North-eastern Bulgaria allow to outline the probable kernel of the Getic state territory in the 4th – 3rd c. BC (Fig. 73). From the basin of Yatrus in the vicinity of the old centre near Borovo to the West, the border may have reached to the South the stronghold at Kralevo, then through the Shoumen plateau (with 2 or 3 fortresses) spanning to the Northeast on the Voevodsko and Stana plateaux within the large fortified settlements at Lisi vrach and Stana. This frontier line with a distinct front to South-Southeast has another one against it, the arc of which has as the most north-western point the fortress at Golyamo Eleme mount near Kaspichan, with a front to the North. That line has included the fortified settlement at Dragoevo, to Southwest, and the fortresses along the Western periphery of the Provadia plateau near Yankovo, Kostena River and to the Southeast one at Mogila. After Stana, the state border probably turned northwards along the valley of Souha reka to the lake Oltina. There after ca. 275 the big Getic settlement at Satu Nou was established. To the North of the Danube probably the lands over the lower reaches of Argesh-Dimbovitsa, reaching Yalomitsa and Vedyia, were included. The city at Sboryanovo is situated in the central part of the described territory, at the crossing point of the probable routes in the region.

8. HELIS AND THE CELTIC PRESENCE IN NE THRACE

The comprehensive information on the Thracian capital in Sboryanovo and the confederated territories brings up some questions. For instance, whether the establishment of the Celtic enclaves in the region of Eastern Haemus and especially the foundation of their kingdom in Eastern Thrace was disastrous for the economic and cultural development of NE Thrace. The fact, that just in the first half of the 3rd centu-

точна Тракия? Фактът, че точно през първата половина на III в. пр. Хр. до катастрофалното земетресение (ок. 250 г. пр. Хр.), градът достигнал своя икономически и културен апогей, подсказва друг отговор. Някои находки от самия град (обр. 74) сочат инфилтрация и участие на келтски, латенски анклавни в района, обогатили етническата и културната му характеристика, без да имат определяща роля. Като най-красноречив пример, засега, бихме посочили факта, че в града тракийските майстори произвеждат успоредно с „тракийски тип“ фибули и различни варианти на „латенски“ типове фибули (обр. 51 b).

ry, until the disastrous earthquake (ca. 250 BC), the city reaches its apogee, infers other explanation. Some finds from the city itself indicate (Fig. 74) infiltration and existence of Celtic, La Tene enclaves in the region, enriching its ethnic and cultural features, still not having key role. The eloquent, for the time being, fact is that the Thracian craftsmen in this city made both Thracian and variations of La Tene type fibulae. (Fig. 51b).

Обр. 74. Келтска керамика
Обр. 74. Celtic pottery

Епилог

Естествено се достига и до въпроса, къде е била преместена столицата след катастрофата. Имайки пред вид засвидетелствания център на имитативно монетосечене в района между Янтра и Русенски Лом от III в. пр. Хр. нататък, може да се предположи, че след загиването на столицата при Сборяново (Хелис?), политическият и икономически център на гетите се е изместил обратно в района на старото средище при Борово. Концентрацията на имитативни монети от II-I в. пр. Хр. в долното течение на Русенски Лом, води до предположението, че в този период центърът на политическия и икономическия живот в района се е преместил в района на триъгълника Пиргово-Русе-Николово. Липсата на по-вече проучвания на големи селища и агломерации от тази епоха в дн. Североизточна България ни лишава от възможността за предлагане на други решения.

EPILOGUE

Surely the question is where the Getic capital has been relocated after the catastrophe. Considering the confirmed imitative minting centre in the region Yantra – Rousenski Lom from the 3rd c. on, it could be suggested, that after the collapse of the capital at Sboryanovo (Helis?), the political and economic centre of the Getae has been brought back to the previous residence in the region of Borovo. The concentration of imitations in the lower basin of Rousenski Lom from the 2nd – 1st c. BC leads to the suggestion that in this period the centre of the political and economic life in the region has been moved to the triangle Pirgovo-Rouse-Nikolovo. The lack of more and large scale investigations of big settlement sites and agglomerations of Early Hellenistic period does not allow to be proposed any other ideas.

- Балканска, А.** Тракийското светилище при "Демир баба теке"(втората половина на първото хилядолетие пр. Хр). Сборяново, т. II, София, 1998. = *Balkanska, A. The Thracian Sanctuary at "Demir Baba Teke"(The Second half of the First millennium BC). Sboryanovo, vol. II, Sofia, 1998.*
- Ганчева, М.** Роботилница за обработкана кост в южното подградие на гетската столица Хелис. – В: *Траките и околният свят. Научна конференция, Шумен 2004 г., МИФ 9, София, 2005, 241-250.*
- Гергова, Д.** Обрядът на обезсмъртяването в древна Тракия. София, 1996.
- Гергова, Д.** Сборяново. Свещената земя на гетите. София, 2004.
- Гергова, Д., Д. Вълчева.** Проучвания на западния некропол на „Сборяново“ - Хелис IV. Изследвания, резултати и проблеми в „Сборяново“, София 2005, 62 – 82
- Делев, П.** Тракийският град при Свещари - една възможност за историческа идентификация. - *Terra Antiqua Balcanica, IV, 1990, 97-109.*
- Димитров, К.** Държавата на тракийската "свещарска" династия и нейните контакти през ранноелинистическата епоха. - *ИПр, 1987, 12, 17-29.*
- Димитров, К.** Съкровище със сребърни монети тип "Александър Велики" от с. Делчево, Исперихско. – В: *JUBILAEUS V, Сборник в чест на проф. Маргарита Тачева, София, 2002, 137-146.*
- Димитров, К.** Съкровища с бронзови македонски монети в земите на гетите. – Хелис IV – Изследвания, резултати и проблеми в „Сборяново“, София 2005 124-150.
- Иванов, Ж., Хр. Пимпирев** Геоложки и петрографски изследвания на скални образци от тракийски могили и тяхната корелация с теренни образци от района на с. Свещари, Исперихска община. - Хелис IV. Изследвания, резултати и проблеми в „Сборяново“, София 2005, 169 – 178
- Матева, Б.** Находки от късния неолит в археологическия резерват "Сборяново". - *ГМСБ, XIX, 1993, 29-32.*
- Матева, Б.** Непознатата земя. Сборяново. Варна, 2004.
- Михайлова, Ж.** Глинени огнища и олтари от тракийския град в Сборяново. – В: *Траките и околният свят. Научна конференция, Шумен 2004 г., МИФ 9, София, 2005, 229-240.*
- Попов, Х.** Урбанизация във вътрешните райони на Тракия и Илирия през VI-I век пр. Хр. София, 2002.
- Радев, Р.** Спасителни археологически разкопки на тракийска надгробна могила в гробищата на град Исперх. – Хелис IV. Изследвания, резултати и проблеми в „Сборяново“, София 2005, 83 – 97.
- Стефанов, Й.** Археологически паметници и история на проучванията в Исперихския район. Историко-археологически резерват "Сборяново". София, 1997. = *Stefanov, Y. Archaeological Monuments and History of the Research Work in the Ispereh Region. "Sboryanovo" Historical and Archaeological Reservation. Sofia, 1997.*
- Стоянов, Т.** Гетската държава - средата на IV-средата на III в. пр. Хр. - В: *Държавността в историята, София, 2001, 169-188.*
- Стоянов, Т.** Гетската столица в ИАР „Сборяново“ – нови резултати. – В: *Траките и околният свят. Научна конференция, Шумен 2004 г., МИФ 9, София, 2005, 203-227.* – В: *Траките и околният свят. Научна конференция, Шумен 2004 г., МИФ 9, София, 2005, 251-261.*
- Стоянов, Т.** Кабиле, Севтополис и Хелис – три варианта на урбанизма в ранноелинистическа Тракия. - В: *„Поселищен живот в Тракия“, IV международен симпозиум Ямбол-Кабиле, 9-11 ноември 2005 г. Ямбол, 2006, 79 – 96.*
- Стоянова, Д.** Фрагмент от каменна врата на гробница от с. Изгрев, Шуменско.
- Чичикова, М.** Новооткрит епиграфски паметник за култа на Фосорос в Североизточна Тракия. - *ТАВ, IV, 1990, 82-92.*
- Чичикова, М.** План на свода на гробницата с кариатиди край Свещари (III в. пр. Хр.). - Хелис IV – Изследвания, резултати и проблеми в „Сборяново“, София 2005, 17 – 24.

Шкорпил, К. Некоторые из дорог восточной Болгарии. - В: Абоба-Плиска. Материалы для болгарских древностей. ИРАИК, X, 1905, 443-502.

Čičikova, M. La ville fortifiée de Sborjanovo. - In: Studies on settlement life in Ancient Thrace, Proceedings of the IIIrd International Symposium "Cabyle", Jambol, 1994, 34-43.

Chichikova, M., P. Delev, A. Bozhkova Investigations of the Thracian Fortified Settlement near Sveshtari in the 1986-1988 Period. - Helis, 2, 1992 (Sofia), 73-88.

Čičikova M., K. Dimitrov 1997 La céramique hellénistique de la ville thrace de Sborjanovo (Bulgarie du Nord-Est). - In: Δ'Επιστημονική Συνάντηση για την ελληνιστική κεραμική, Μυτιλήνη, 1994, Αθήνα, 1997, 128-134.

Christoskov L., D. Gergova, I. Iliev, V. Rizzo Traces of seismic effects on archaeological sites in Bulgaria. - Anali di Geofisica, vol. XXXVIII, N. 5-6, 1995, 907-918.

Delev, P. Lysimachus, the Getae and archaeology. - The Classical Quarterly. New Series, vol. 50, 2000, No 2, 384-401.

Dimitrov, K. The Treasury of Lysimachus. Philip and Alexander coin hoards in Early Hellenistic Thrace (Gold and Silver). CD-ROM. Sofia, 1997.

Dimitrov, K. 1999 Monnaies et objets d'or sur le territoire d'un Etat en Thrace du nord-Est pendant la période haute-hellénistique. - In: B. Cauuet (ed.) L'or dans l'Antiquité de la mine à l'objet. Limoges 1994 (1999), Aquitania, Suppl. 9, 401-408.

Fol, A., M. Chichikova, T. Ivanov, T. Teofilov The Thracian Tomb near the village of Sveshtari, Sofia, 1986.

Gergova, D., I. Iliev, V. Rizzo Evidence of seismic event on Thracian tombs dated to the Hellenistic period (Sveshtari, Northeastern Bulgaria), in Anali di Geofisica, vol. XXXVIII, N. 5-6, 1995, 919-925.

Megaw, V. In the footsteps of Brennos? Further archaeological evidence for Celts in the Balkans. - In: Hänsel B., Studenikova E., (eds.) Zwischen Karpaten und Ägäis. Neolithikum und ältere Bronzezeit. Gedenkschrift für Viera Nemejcova-Pavukova. Rahden/Westf. 2004, 93-107.

Stoyanov, T. Who was buried in the Caryatids' Tomb at Sveshtari, Thracia, XII, 1998 (Studia in honorem Christo M. Danov), 103-107.

Stoyanov, T. Spatial pattern and economic development of NE Thrace 7th - 2th century B.C. - In: Pistiros and Thasos. Structures commerciales dans la péninsule Balkanique aux VII-II siècles av. J.-C. Actes du Symposium, Septemvri 1998, Opole 2000, 55-87.

Stoyanov, T. Notes on the Toreutic Workshops: Production in Northeastern Thrace 4th-3rd Centuries BC. - In: Civilisation grecque et cultures antiques périphériques. Hommage à Petre Alexandrescu, Bucarest, 2000, 88-93.

Stoyanov, T. The Getic Capital at Sborjanovo (NE Bulgaria). - In: G. R. Tsetschladze, J.G. de Boer (eds.) Black Sea Region in the Greek, Roman and Byzantine Periods. TALANTA Proceedings of the Dutch Archaeological and Historical Society, vol. XXXII-XXXIII, 2000-2001(2002), 207-221.

Stoyanov, T. On the spurs' development in Thrace, Macedonia and Illyria during the Early Hellenistic times. - In: ПЪТЯТ. Сборник научни статии, посветени на живота и творчеството на д-р Георги Кумов, Sofia 2003, 198-203.

Stoyanov, T. The Getic Capital at Sborjanovo: new excavation issues & research developments. - In: Thracia, 15, In Honour of Alexander Fol's 70 th Anniversary, Sofia 2003, 413-423.

Stoyanov, T. On the cultural developments of Early Hellenistic Thrace in the light of the excavations at the Getic capital in Sborjanovo reservation, near Isperih (NE Bulgaria). - In: Nikolova, L. (ed.) Early Symbol Systems in Prehistory, BAR intern. ser. No 1139, 2003, 563-571.

Stoyanov, T., Z. Mihailova Metal working in the Getic City in Sborjanovo locality near Isperih, NE Bulgaria - Ephemeris Napocensis (Cluj-Napoca), XVI, 1996, 55-77.

Вашите дарения в полза на проучванията и консервацията на тракийският град в Сбояново
можете да направите чрез:

BG169TSA93000008809342

BIC:STSABGSF

Банка ДСК-АД гр.Исперих СНЦ "Хелис" гр.Исперих

